

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

ÖĞRETMENLERİN EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİNE
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Evren MAKAR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayınlamayaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı : Evren

Soyadı : MAKAR

Bölümü : Eğitim Yönetimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Öğretmenlerin Emekliliği Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri

İngilizce Adı : Teacher’s Opinions on the Process of Retirement Planning

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Evren MAKAR

İmza: .....

KABUL VE ONAY

EVREN MAKAR tarafından hazırlanan “**ÖĞRETMENLERİN EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Eğitim Yönetimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Bu tezin **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Eğitim Yönetimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

Yeğenlerime...

(Miray Nisa & Ömer Mete)

TEŞEKKÜRLER

Tez çalışmam boyunca sabır ve özveriyle beni destekleyen değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ASLAN'a teşekkür ediyorum.

Olumlu görüş ve yapıcı değerlendirmeleriyle motivasyonumu her daim yüksek tutan değerli hocalarım Doç. Dr. Cevat ELMA, Doç. Dr. İbrahim GÜL ve Doç. Dr. Yüksel GÜNDÜZ'e teşekkür ediyorum.

Tez çalışmamı tamamlama konusunda beni yüreklendiren ve desteğini her an arkamda hissettiğim Okul Müdürüm Mehmet ÖZTÜRK'e, meslektaşım Aysel DEMİR'e, mesai arkadaşım Güner ÇALIŞ'a ve yüksek lisans dönem arkadaşım Ümit DOĞAN'a, sonsuz teşekkür ediyorum.

ÖĞRETMENLERİN EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Evren MAKAR

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2019

ÖZ

Bu araştırma, 40 yaş ve üstü öğretmenlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, Ordu ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların, farklı kademelerinde görev yapmakta olan 40 yaş ve üstü 654 öğretmeni kapsamaktadır. Veri toplama aracı olarak katılımcılara ait demografik değişkenler ve Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği "The Process of Retirement Planning Scale-PRePS" kullanılmıştır. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği, Finansal Planlama, Yaşam Tarzı Planlama, Psikososyal Planlama ve Sağlık Planlama olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin toplam bir boyutu bulunmamaktadır. Tüm değerlendirmeler dört ayrı alt boyut üzerinden yapılmaktadır. Tüm alt boyutların aritmetik ortalamaları "3"e çok yakındır. Ölçek alt boyut ortalamalarının tümü 2.61-3.40 ortalamalar arasında bulunan "benim için doğru olup olmadığından emin değilim" skalasında yer almıştır. Elde edilen bu sonuçtan genel olarak öğretmenlerin emekliliği planlamada orta düzeyde buldukları anlaşılmıştır. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği alt boyutlarının aritmetik ortalamaları sıralandığında, emekliliği planlamada ilk sırayı sağlık boyutu yer almıştır ($\bar{x}=3.15$). Öğretmenler emekliliği planlama sürecinde önceliği sağlığı planlamaya vermişlerdir. Bu alt boyutu ($\bar{x}=3.14$) ile yaşam tarzını planlama alt boyutu çok yakından izlemiştir. Yaşam tarzını planlama alt boyutu öğretmenlerin emeklilik yıllarında zamanlarını nasıl değerlendireceklerini sorgulamanın yanı sıra, yeni aktiviteler ve ilgi alanları gibi boş vakitlerini değerlendiren aktiviteleri de kapsamaktadır. Üçüncü sırada ($\bar{x}=2.96$) ile emekliliği finansal açıdan planlama alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyut, öğretmenlerin emeklilik sürecine ilişkin finansal açıdan planlama stratejisini sorgulamaktadır. Son sırada ise ($\bar{x}=2.80$) ile emekliliği psikososyal açıdan planlama

alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutta öğretmenlerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

48 maddeden oluşan emekliliği planlama süreci ölçeğinde bütün maddelerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek değer 28. maddeye ait olduğu anlaşılmıştır (Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli) ($\bar{x}=3.74$). Bunu ($\bar{x}=3.45$) ile 7. madde izlemiştir (Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim). Bu iki madde de değerlendirme skalasında “Benim için doğru” içine girmiştir. 22. madde olan “Emeklilik için Finansal hazırlıklar yapmak gerekli” ($\bar{x}=3.40$) ile üçüncü sırada yer almıştır.

48. madde “Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azalttım.” ($\bar{x}=2.34$) ile son sırada yer almıştır. 47. madde “İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım” ($\bar{x}=2.45$), 33. madde “Bugün emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim” ($\bar{x}=2.47$) maddelerinin, en düşük puana sahip maddeler olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda; finansal planlama alt boyutunda medeni durum, okul türü, branş, çalışma yılı, ev ve araba sahibi olma durumu değişkenlerine göre, yaşam tarzı planlama alt boyutunda yaş ve ev sahibi olma durumu değişkenlerine göre, psikososyal planlama alt boyutunda cinsiyet, çalışma yılı, ev ve araba sahibi olma durumu değişkenlerine göre, sağlık planlama alt boyutunda ise yaş, okul türü, branş, çalışma yılı, ev ve araba sahibi olma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çocuk sayısı değişkenine göre, Emekliliği Planlama Süreci alt boyutlarından hiçbirinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler : Öğretmen, Emeklilik, Emeklilik Dönemi, Planlama

Sayfa Sayısı : 105

Danışman : Hüseyin ASLAN

İkinci Danışman :

TEACHERS' OPINIONS ON THE PROCESS OF RETIREMENT PLANNING

MS Thesis

Evren MAKAR

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2019

ABSTRACT

This study aims to reveal the opinions of teachers aged 40 and above regarding the process of retirement planning. The research covers 654 teachers aged 40 years and above who work at different levels of the schools affiliated to the Ministry of National Education in Ordu province. As data collection tools, demographic variables of participants and “The Process of Retirement Planning Scale-PrePS” were used. The Process of Retirement Planning Scale – PrePS” consists of four sub-dimensions: Financial Planning, Lifestyle Planning, Psychosocial Planning and Health Planning. There is no total size of the scale. All evaluations are carried out on four sub-dimensions. The arithmetic average of all sub-dimensions is very close to 3. All of the scale sub-dimension averages are included in the scale of “I am not sure whether it is right for me or not“ which is between 2.61-3.40 averages. From this result, it has been understood that the teachers are generally at medium level in retirement planning. When the arithmetic averages of the sub-dimensions of the Process of Retirement Planning Scale were listed, the health dimension took the first place of the retirement planning ($\bar{x}=3.15$). Teachers have given the priority to health planning in the process of retirement planning. This sub-dimension was followed by the lifestyle planning sub-dimension very closely ($\bar{x}=3.14$). The lifestyle planning sub-dimension includes questions about how teachers spend their time in retirement years, as well as activities that make use of their leisure time, such as new activities and interests. In the third place, there is financial planning sub-dimension of retirement with ($\bar{x}=2.96$). This subscale questions the financial planning strategy of

teachers regarding the retirement period. In the last place, there is psychosocial planning sub-dimension of retirement with ($\bar{x}$ =2.80). In this sub-dimension, teachers' current and future roles are evaluated.

When the arithmetic averages of all items in the planning process scale consisting of 48 items were examined, it was found out that the highest value belongs to article 28 (It is necessary to develop new activities for retirement.) ($\bar{x}$ =3.74). This was followed by article 7 with ($\bar{x}$ =3.45) (I have a clear knowledge of the importance of health for older people). These two items have entered the 'correct for me' scale in the evaluation scale. The item "Financial preparation are required for retirement", which is the 22nd article, took third place with ($\bar{x}$ =3.40).

Article 48 "I have started to reduce or reduced my working hours." took the last place with ($\bar{x}$ =2.34). Article 47 "I have started to move away from my job." ($\bar{x}$ =2.45), and article 33 "If I have to retire today, I have enough money for retirement." ($\bar{x}$ =2.47) had the lowest points.

As a result of the research significant differences were found among variables like marital status, type of school, branch, working year, house and car owning status in the financial planning sub-dimension; age and host status in life style planning sub-dimension; gender, working year, house and car owning status in the psychosocial planning sub-dimension and age, type of school, branch, working year, house and car owning status in the health planning sub-dimension. According to the number of children variable, no significant difference was found in any of the sub-dimensions of The Process of Retirement Planning.

Key Words : **Teacher, Retirement, the Period of Retirement, Planning**

Number of Pages : **105**

Advisor : **Hüseyin ASLAN**

Co-advisor :

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı	5
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Sayıtlar	6
1.5 Sınırlılıklar	6
1.6 Tanımlar.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	8
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1 Türkiye’de Öğretmenlik Mesleği.....	8
2.1.1 Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü	10
2.2 Türkiye’de Sosyal Güvenlik Politikaları.....	12
2.3 Emeklilik Kavramı	14
2.4 Emeklilik Biçimleri	16
2.4.1 Zamana Göre Emeklilik.....	16
2.4.2 Tercihe Göre Emeklilik.....	16
2.4.3 Çalışma Durumuna Göre Emeklilik	16
2.5 Emekliliği Planlama ve Emeklilik Kararı.....	16
2.6 Emeklilik Süreci Evreleri	21
2.7 Emekliliğin Boyutları	21
2.7.1. Hukuki Boyut.....	22
2.7.2. Ekonomik Boyut	22
2.7.3. Fizyolojik Boyut	22

2.7.4. Psikolojik Boyut.....	23
2.7.5. Sosyal Boyut.....	23
2.8 Emekliliğe Uyum Sorunları.....	23
2.9 Emekliliğin Kategorileri.....	25
2.10 Yaşlılık ve Emekliliğe Hazırlık Eğitimi.....	26
2.11 Emekliliğin Geleceği Türkiye Raporu.....	27
2.12 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	28
2.13 Yabancı Ülkelerde Yapılan Araştırmalar.....	33
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
III. YÖNTEM.....	37
3.1 Araştırmanın Modeli.....	37
3.2 Evren Örneklem.....	37
3.3 Veri Toplama Araçları.....	39
3.4 Verilerin Analizi.....	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	47
IV. BULGULAR.....	47
4.1 Demografik Bilgilere İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	47
4.2 Öğretmenlerin Emekliliği Planlama Süreci Alt Boyut Tanılayıcı İstatistik Değerlerine İlişkin Bulgular.....	49
4.3 Bağımsız Değişkenlere Göre Emekliliği Planlama Sürecine İlişkin Bulgular.....	54
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	76
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	76
5.1 Sonuç ve Tartışma.....	76
5.2 Öneriler.....	80
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	86

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Ordu İli- Yıllara Göre Öğretmen Listesi	37
Tablo 2: Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon	44
Tablo 3: Değerlendirme Kriterleri	45
Tablo 4: Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyutları Kolmogorov Smirnov Testi Sonuçları	45
Tablo 5: Demografik Bilgilere İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımlar	47
Tablo 6: Öğretmenlerin Finansal, Yaşam Tarzı, Psikososyal ve Sağlığa Dayalı Emekliliği Planlama Özelliklerinin Tanılayıcı İstatistik Değerleri	49
Tablo 7 : Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Maddelerinin Tanılayıcı İstatistik Değerleri	50
Tablo 8: Yaş Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)	55
Tablo 9: Yaş Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe Testi Sonuçları.....	56
Tablo 10: Cinsiyet Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar	58
Tablo 11: Medeni Durum Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)	59
Tablo 12: Medeni Durum Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe ve Tamhane Testi Sonuçları	60
Tablo 13: Görev Yapılan Okul Türü Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)	62
Tablo 14: Görev Yapılan Okul Türü Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	63
Tablo 15: Branş Türü Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)	65
Tablo 16: Branş Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	66
Tablo 17: Çalışma Yılı Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)	68
Tablo 18: Çalışma Yılı Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe/Tamhane Testi Sonuçları	69
Tablo 19: Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)	71
Tablo 20: Ev Sahibi Olma Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar	73
Tablo 21: Araba Sahibi Olma Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar	74

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
WHO	World Health Organization
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
HSCB	Hong Kong and Shanghai Banking Corporation
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
MEM	Milli Eğitim Müdürlüğü

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, kapsam, sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

Bireyin yaşamında, iş ve eş seçimi gibi önemli kararların alındığı dönüm noktaları bulunmaktadır. Bu önemli dönüm noktalarından biri de bireyin hayatında bireysel, toplumsal ve ekonomik anlamda birçok işlevlere sahip olan mesleğinden emekli olmasıdır (Arpacı, 2014). Yaşam boyu sürecek olan emeklilik dönemi, negatif algılar yüklenebilecek bir dönem olabileceğinden, uyum sorunu yaşamamak ve bu döneme kolay uyum sağlayabilmek adına, hazırlık ve planlamalar yapılmasının önem arz ettiği bir dönem olarak görülmelidir.

Emeklilik dönemi bireyler için doğal bir süreç olsa da, toplumsal, ekonomik, psikolojik ve fizyolojik boyutları olan bir kavram olarak değerlendirilebilir. Fizyolojik boyutta, emeklilik kaçınılmaz olarak yaşanmayı da beraberinde getirir ve bunun sonucunda insan fizyolojik gücünü ve ruhsal yapısını yavaş yavaş kaybetmeye başlar (Öz, 1992). Psikolojik boyutta ise, emeklilik, kişi çalışırken yaptıklarından dolayı toplumsal ve ekonomik olarak bir değer kazandıran işini kaybedince, değersizlik duygusuna kapılmaktır (Başaran, 2008; Köknel, 1993). Bazı bireyler için emeklilik dönemi yeni bir başlangıç, çalışma hayatında gerçekleştirilemeyen ve ertelenen her şeyin yapılabileceği bir dönem olarak görülürken, bazıları için ise, tükenme ve işe yaramama duygusunun ağır bastığı olumsuz bir dönem olarak görülebilmektedir.

World Health Organization (2015) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, yaşam kalitesi, insanların, yaşamlarındaki durumlarını, ait oldukları kültürel yapı ve değerler sistemi anlamında, algılama ve değerlendirme şeklidir. Bu açıdan yaşam kalitesi, kişilerin beden sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük düzeyleri, sosyal

ilişkileri ve yaşadığı çevrenin başlıca özellikleriyle etkileşimleri gibi çok sayıdaki etkenle ilişki içerisinde şekil alan, karmaşık ve geniş bir kavramdır (WHO, 2015).

Emeklilikle birlikte, aktif çalışma hayatında üstlenilmiş rollerin azalması, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülmesi, gelirin azalması, aile ilişkilerinin bozulması, sağlıklı bir yaşamın sürdürülememesi gibi çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bunların yanı sıra toplam hayatın yaklaşık üçte birini çalışmadan, emekli olarak geçirecek olan birey ve ailesinin daha aktif, mutlu bir emeklilik yaşamı sürdürebilmeleri açısından bu dönem için gereken planlamaları öncesinde yapıyor olmaları çok önemlidir (Günay, 2006).

Bu çalışmanın amacı, 40 yaş ve üstü öğretmenlerin, emekliliği planlama sürecine ilişkin finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psikososyal planlama boyutlarında plan yapıp yapmadıkları konusunda görüş ortaya koymaktadır.

1.1 Problem Durumu

Öğretmenlik, insanlık tarihinin en eski mesleklerinden biridir. Tarih öncesi dönemlerde bu mesleği aile üyeleri ya da kabilenin ileri gelen büyükleri üstlenerek, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamın devamını sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve değerleri genç kuşaklara aktarmayı kendilerine iş edinmişlerdir. Öğretmenlik mesleği, Fransız devriminin ardından formasyon gerektiren profesyonel bir meslek haline gelmiştir (Öztürk, 1988).

Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin, genellikle orta gelir seviyesi ve altındaki ailelerin çocukları tarafından tercih edildiği bilinmektedir. 2007 yılında eğitim fakültelerindeki öğrenciler üzerinde yapılan kapsamlı bir anket çalışmasında, ankete katılan 18.226 öğrencinin %78,7’sinin annesinin, %53,4’ünün ise babasının eğitim seviyesinin ortaokulu geçmediği tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, öğrencilerin %82,4’ünün annesi ev hanımı, %30,6’sının babasının ise emekli olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %60’ı şehir merkezinden, geri kalanların ise kırsaldan geldiği araştırmanın sonuçlarındandır (Aksu, Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz, 2010).

Yasalara göre ise emeklilik bireyin belirli bir süre çalıştıktan sonra iş ile ilişkisinin kesildiği, yaşamını idame ettirebilmesi için kendine belli bir aylık bağlandığı ve orta yaşlılıktan yaşlılığa geçtiği bir dönem olarak tamamlanmaktadır (Salman, 2004).

Günümüzde teknoloji ve bilimdeki gelişmeler, yaşam koşullarının iyileşmesi, sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması ve kalitesinin artması, beslenme imkânlarının artması, bireylerin sağlıklı ve dengeli beslenme konusundaki bilinç ve farkındalıklarının artması, spor yapma kültürünün oluşması gibi faktörler, insanların yaşam süresini uzatmaktadır. Bu gelişmeleri ışığında, emeklilik dönemi de uzun bir yaşam süreci haline gelmiştir. Diğer taraftan çalışan sayısındaki artış, bir takım yasal düzenlemelerle bireylerin, sosyal güvenlik reformu kapsamında çalışmak zorunda olması, emeklilerin sayılarını artırmış ve emeklilik kavramı geniş bir insan kitlesini ilgilendiren toplumsal bir olgu haline gelmiştir (Günay, 2006).

Gelişmiş toplumlarda emeklilik yaşı, yaşlılığın başlangıcı olan 65 yaş olarak kabul edilmektedir (Kalkan, 2008). Türkiye’de ise emeklilik ile ilgili yasal düzenleme 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu’nun 39.maddesinde, 25 fiili hizmet yılını dolduran iştirakçilerden, kadınlara 58 erkeklere 60 yaşını dolduranların istekleri üzerine emekli aylığı bağlanır şeklinde yer almaktadır (Şimşek ve Büyükkıdık, 2015).

Emekliliğe uyum ve başarılı bir emeklilik dönemi geçirilmesi, boş zamanların etkin değerlendirilmesine, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülebilmesine, yeterli gelir düzeyine, sağlığın yerinde olmasına ve aile ile olumlu ilişkiler sürdürülebiliyor olmasına bağlıdır. Buna bağlı olarak bireyler, aktif çalışma dönemindeyken emeklilik yaşamlarına karar vermeli, emeklilik zamanına karar vermeli, emeklilik dönemi için ekonomik yatırım yapmalı, fiziksel ve zihinsel sağlığını korumaya özen göstermeli, aile, arkadaş ve akrabalarla olan ilişkilerini geliştirerek kendisine ilgi alanları belirlemeli ve emekli olduktan sonra tekrar çalışıp çalışmayacağına karar vermelidirler (Günay, 2006).

Emeklilik dönemi özellikleri beş evreye ayrılarak incelenebilir (Atchley, 1989; aktaran Şahin Baltacı ve Selvitopu, 2012).

Birinci evre balayı evresidir. Bu evrede, emekli bireylerin kendilerini mutlu, sağlıklı, istekli ve enerji dolu hissettikleri ve yaptıkları planları uygulamaya koydukları dönemdir. Planı yapmayan kişiler, diğer safhaya daha hızlı geçiş yapmaktadırlar. İkinci evre olan düş kırıklığı evresinde, sıkıntı ve bunalım belirtileri gözlemlenmeye başlamaktadır. Üçüncü evre yeniden uyum evresidir. Bu evrede öncelikler yeniden düzenlenmekte ve sınırlanmalar kabul edilmektedir. Dördüncü evre denge evresidir. Bu evrede, yeniden uyum evresindeki kabullenme ve emekliliğe olan bakış açısının daha gerçekçi olmasıyla birlikte denge dönemi başlar. Bu evre rahatlık evresi olarak kabul edilebilir. Son evre olan emekliliğin sonlanması evresinde, ölüm ya da kronik hastalıklar beklenir. Birey her evrede büyük değişimler yaşamaktadır.

Emekliliği fırsat dönemi olarak görmek, kişilerin emekliliğe ilişkin adaptasyon problemlerini çözme, bu dönemi daha gerçekçi tanıyarak emekliliğe daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilir (Akçay, 1994). Emekliliğe uyum, hem yaşlının hem de yaşlıyla ilgili kişilerin, kurumların ve toplumun bir problemi olarak düşünülebilir. Yaşlılık dönemine rast geldiği için, emeklilik farkındalık programı hazırlanmalı ve sunulmalıdır (Özben, 2008). Bu emekliliğe hazırlık eğitimi programı olabilir. Emekliliğe hazırlık eğitimi programının amacı, kişilerin emeklilik dönemine ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesine, onların psikososyal, finansal ve fiziksel yönden emekliliğe uyum sağlamalarına, emeklilik döneminde de üreten ve mutlu bireyler olmalarını desteklemektir. Ayrıca emeklilik ile ilgili planlarını gerçekleştirebilmeleri için, emekliliğin getireceği, ruhsal, tıbbi, toplumsal ve finansal sorunları gerçekçi bir şekilde ve olumlu yönleriyle görmelerini sağlamayı, bunlarla mücadele etmeyi ve doğacak olumsuzlukları ve etkilerini en aza indirmeyi amaçlar (Başaran, 1985). Emeklilik hazırlıkları ve emekliliğe uyum çalışmaları daha çok, finansal durumla ilgilidir (Bender ve Jivan, 2005).

Emeklilik kavramını önemli kılan ve emekliliği araştırmaya değer bir sorun olarak ortaya çıkaran, emekli olma ile birlikte görülmeye başlayan psikolojik, sosyal, ekonomik ve sağlık ile ilgili sorunlardır. Bir başka deyişle gerçek sorun, emeklilikle beraber ortaya çıkan yeni bir hayat ve bu hayatın farklılığıdır. Bu nedenle emekliliğin ve sonraki sürecin tanımlanabilmesi, psikolojik, sosyal, ekonomik ve diğer boyutlarının incelenmesiyle mümkündür. Bu inceleme de yaşlılık olgusundan ayrı olarak düşünülemez (Akçay, 2015).

Emeklilik döneminin, yaşamın önemli dönüm noktalarından olması ve ölene kadar devam eden bir süreç olmasından dolayı, öğretmenlerin emekliliği planlama süreci ile ilgili literatür taraması yapıldığında, konu ile ilgili araştırmaya pek rastlanmamış olup, literatüre katkı yaparak, bu konudaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma, öğretmenlerin yeni ve farklı bir yaşam boyutu olan emekliliği planlama süreçlerine ilişkin olumlu olumsuz görüşlerini incelemeye yöneliktir. Bu alanda yapılacak diğer çalışmalara yeni bir boyut kazandıracak ve farklı bir bakış açısı ortaya koyarak var olan boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, eğitim kurumlarında çalışmakta olan 40 yaş ve üstü öğretmenlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 40 yaş ve üstü öğretmenlerin finansal planlama sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. 40 yaş ve üstü öğretmenlerin yaşam tarzını planlama sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. 40 yaş ve üstü öğretmenlerin psikososyal planlama sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. 40 yaş ve üstü öğretmenlerin sağlığı planlama sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. 40 yaş ve üstü öğretmenlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin görüşlerinde demografik özelliklere göre (yaş, cinsiyet, medeni hali, çalıştığı okul türü, branşı, çalışma yılı, çocuk sayısı, ev ve otomobile sahip olma durumu) anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Emeklilik, yaşamın dönüm noktalarından biridir ve yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Emeklilikle, yani aktif çalışma hayatından ayrılma ile birlikte hayat tarzında ve ritminde ani bir değişiklik gözlenmektedir. Çalışma hayatında üstlenilen rollerin azalması, toplumsal ilişkilerin sağlıklı devam ettirilememesi, kazancın

azalması, aile bireyleriyle birlikte bu dönem için gerekli ve yeterli hazırlığın yapılmamış olması, çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla bu dönemde ortaya çıkabilecek problemleri önlemek ve emekliliğe uyumu kolaylaştırmak önem arz etmektedir. Emekliliğe hazırlık için yapılan planlama, emeklilikteki gelir kaynakları, boş vakit aktiviteleri, çevrede üstlenilecek yeni roller ve ilişkileri düzenleme, sağlıklı yaşam ve emekliliğe ilişkin farkındalık geliştirmeyi kapsamaktadır. Bu süreç vakit aldığı için, erkenden bir planlama yapılması önemli ve gereklidir.

Emeklilik dönemi, yaşlılık dönemine geldiği için, bu dönemle alakalı olumlu tutum geliştirilmesi, yaşanılması muhtemel olan fiziksel, sosyal, psikolojik ve finansal problemlere karşı hazırlıklı olabilmek ve bu dönemin olumsuz etkilerini en aza indirmek için planlama yapıyor olmak büyük önem arz etmektedir.

Emeklilik, tüm çalışanlar için aynı şekilde deneyimlenecek bir süreç değildir. Emeklilik dönemi, bireyin çalışma hayatında edindiği rol ve sorumluluklarından, emeklilik zamanından, sağlık durumundan, finansal durumdan ve yaşam şartlarından etkilenen bir süreç olduğu için, her bireyin planlayarak giriş yapması gereken, önemli bir dönemdir.

1.4 Sayıtlılar

Bu araştırma aşağıda verilen sayıtlılara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

1.Öğretmenlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin görüşleri bilimsel olarak ölçülebilen bir kavramdır.

2.Seçilen araştırma yöntemi bu çalışmanın amacına uygundur.

3.Araştırmaya katılan öğretmenlerin araştırma kapsamında kullanılan anket ve ölçeğe doğru cevaplar verdikleri kabul edilmiştir.

1.5 Sınırlılıklar

1.Bu araştırma, Ordu İli sınırları içerisinde yer alan devlet okullarında 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında görev yapan 40 yaş ve üstü öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.

2.Bu araştırma, araştırma kapsamında kullanılan istatistiksel tekniklerle sınırlıdır.

3.Konuyla ilgili ulaşılabilen kaynaklar araştırmanın sınırını oluşturmaktadır.

1.6 Tanımlar

Öğretmen: Eğitim öğretim ve beraberinde yönetsel görevlerde bulunan, eğitim ve öğretimin ve bağlantılı tüm bilimlerin, felsefi bulgulara dayanan fikirlerin ve kişiliklerin saygı ve sevgi çerçevesinde serbestçe etkileşimine olanak sağlayan, demokratik tutum ve uygulamalar sergilemeye teşvik eden ve katkı sağlayan kişidir (Değirmencioğlu ve Küçükahmet, 1999).

Emeklilik: İktisat Sözlüğü' ne göre; kişilerin yasalarca belirlenen koşullarda belli bir süre çalıştıktan sonra çalışma hayatından çekilmeleri ve geçmiş hizmetleri karşılığında çalışmaksızın belirli bir gelire hak kazanmaları durumudur. Başar ve Ulutaş'a (2015) göre emeklilik, belli bir görev süresini doldurmuş veya belli bir yaşa gelmiş bulunan bir çalışanın, çalışan statüsünden çıkıp emeklilik statüsüne girmesi halini ifade eder.

Emeklilik Dönemi: Emeklilik bireyin hayatında, yaşlılığa geçişi belirleyen bir dönüm noktasıdır. Bir kavram olarak emekli olma, yasalarla ön görülen, belli bir süre bir kurumda çalışma şartını yerine getirmiş bireylerin kurumdan ayrılması ve çalıştığı süreye karşılık bir gelire sahip olması olayıdır. Bu olaydan sonraki hayat dönemi de emeklilik dönemidir (Akçay, 1994).

Planlama: Önceden saptanan amaçlara ulaşmak için izlenecek politikayı saptama sürecidir. Geleceğe yönelik eylem ve etkinliklerin tasarlanmasıdır (Taymaz, 2003).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde yapılan çalışmayla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1 Türkiye’de Öğretmenlik Mesleği

Türk Eğitim Sistemi’nin temel ilkelerinin ortaya konduğu hukuki düzenlemelerden biri, 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’dur. Türk Milli Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim öğretim alanındaki görev ve sorumlulukları ile ilgili temel hükümleri, bir sistem bütünlüğü içinde kanunda yer almaktadır. Türk Milli Eğitim Temel Kanunu’nda, öğretmenlik mesleğiyle ilgili hükümler 43. ve 50. maddelerde açıklığa kavuşturulmaktadır. Öğretmenlik mesleği kanunda; “Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlanmış ve öğretmenlik mesleğine hazırlığın, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon yolu ile sağlanacağı ifade edilmiştir (MEB, 1973).

Öğretmenlik, özel uzmanlık bilgisi ve becerisi gerektiren bir meslek olarak kabul edilir. Statüsü ve saygınlığı ülkelere ve kültürlere göre değişen öğretmenlik mesleği, doğrudan insanla ilgili bir meslek olması bakımından, doğrudan bir kazanç kapısı değil, kutsal bir meslek olarak görülmüştür. Türk eğitim tarihinde bilge kişilerin ve öğretmenlerin hep saygın bir yeri olmuştur. Toplumda öğretmen denince akla, davranış modeli rol model bir insan gelmektedir. Öğretmene verilen değer özdeyiş ve atasözlerinde açıkça görülmektedir. Kısaca öğretmen, insan davranışının mimarı, insan mühendisi, insanın kişiliğini biçimlendiren bir sanatkâr olarak tanımlanmaktadır (Şişman, 2000).

Öğretmenler, toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekil veren sanatkârlarıdır. Öğretmenler, toplumları aydınlatan bilgi kaynağı ve dağıtıcısı, anne-baba, bahçıvan, heykeltıraş, rehber, koç (çalıştırıcı), model, öğretici, danışman, otorite kaynağı gibi metaforlar ile tanımlanmaktadır (Cerit, 2008).

Öğretmenlik mesleğinin ortaya çıkışı, kültür aktarımının ve sosyal yaşamın, eğitimi bir ihtiyaç haline getirmesine dayandırılmaktadır (Özpolat, 2002). Öğretmenler, eğitim sisteminin en temel ögesidir. Bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, insanların sosyalleşmesi ve toplumsal yaşama hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç nesillere aktarılmasında, öğretmenlerin başrolü oynamaları beklenmektedir (Özden, 1999).

Öğretmenliğin profesyonelleşme süreci, uzmanlık, bilgi, özerklik, sorumluluk kavramlarıyla ilişkilidir. Öğretmenler, uzmanlaşmış bilgi birikimine belirli bir düzeyde özerkliğe ve görevin gerektirdiği sorumluluk bilincine sahip olduğu oranda mesleğin profesyonelleşmesine katkıda bulunacaklardır (Bakioğlu, 2017).

Sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik alanlardaki değişimler öğretmenlik mesleğini de etkilemektedir. Bunun sonucu olarak kamusal niteliği olan öğretmenlik mesleğinin sorunlarının güncel tespiti ve bu sorunların giderilmesine yönelik çözüm arayışları önemli bir olgu olmaya devam etmektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2003).

Emeklilik döneminde yaşanabilecek ekonomik sorunlar, bireyleri en son yaş sınırına kadar çalışmaya ya da emekli olunmasının ardından yeni bir iş aramaya sevk etmektedir. Başka ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye’de gerek emeklilik yaşının, gerekse emeklilere sağlanan ekonomik imkânların göreceli olarak daha düşük olması, hukuken emekli olabilme hakkını kazanan bireylerin emekli olma yerine çalışmaya devam etmelerine neden olmaktadır (Şen, 2015).

Kamu ve özel kuruluşlarca benimsenen insan kaynakları yönetimi yaklaşımı da uzun süre kurumuna emeği geçmiş, kurumuyla bütünleşmiş bireylerin, işten ayrıldıktan sonra da hatırlanmasını, onların emeklilik yaşamlarını mutlu ve sağlıklı bir şekilde geçirmelerinin yollarının aranmasını, sonuçta çalışanların, emeklilik dönemine sağlıklı ve kolay adapte olabilmeleri için hazırlık yapmayı gerektirmektedir (Açıkalın, 1996).

6 Aralık 2014 tarihinde gerçekleştirilen 19.Milli Eğitim Şurası’nda (MEB, 2014) alınan dört karardan biri öğretmenlik mesleğinin niteliğinin artırılması olmuştur.

Öğretmenlik mesleğinin niteliğinin artırılması kapsamında öne çıkan maddeleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

-Öğretmenlerin mesleki gelişim programlarının hazırlanması, bu programlara uygun materyal hazırlanması ve Ar-ge faaliyetleri için Milli Eğitim Akademisi kurulması önergesi benimsenmiştir.

-Öğretmenlikte hizmet öncesi eğitimin niteliğini iyileştirme kapsamında; mesleğe uygun olmayan öğrencilere farklı fakülte ve bölümlere geçiş hakkı, uygulamaya yönelik derslerin oranının artırılması, eğitim fakültesine alınacak öğrenci kontenjanlarının azaltılması, öğretmen yetiştiren kurumları on iki yıllık zorunlu eğitime uygun ulusal ve uluslararası akreditasyon modellerine dayalı olarak yeniden yapılandırma, öğretmen genel yeterlilik ve özel alan bilgileri konularında güncellemeler yapılması konuları komisyonda kabul edilmiştir.

-Öğretmenlerin kendi alanlarında ya da Eğitim Bilimleri alanında yüksek lisans yaptıklarında ek ders ücretlerinin artırılması, sertifika ve yüksek lisans programlarına teşvikin artması, mentörlük sisteminin Okul Temelli Mesleki Gelişim Modeli'ne eklenmesi, uzaktan öğretim yoluyla modüler yüksek lisans programları oluşturulması, kariyer basamaklarının düzenlenmesi kararları alınmıştır.

-Öğretmenlerin özlük haklarına yönelik olarak, her dört yılda bir yıpranma payı ve 3600 ek gösterge verilmesi, ek ders ücretlerinin artırılması genel kurulda kabul edilmiştir. Ancak uygulamaya geçirilememiştir. Öğretmenlik mesleğinin itibarının artırılmasında stratejik önem taşıyan öğretmenlik mesleği etik kodları ve meslek standartları oluşturulması, öğretmenlik mesleğine ilişkin farklı mevzuatları birleştiren ve mesleğin uzmanlık statüsünü geliştirecek “Öğretmenlik Meslek Kanunu” çıkarılması genel kurulda kabul edilmiştir.

2.1.1 Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü

Sosyologlar emekliliği, iş ve işle ilgili etkinliklerini devir etme şeklinde tanımlarlar. Geri çekilme, vazgeçme, sosyal hayattan, toplumdan ve aktif çalışma hayatından el çekme gibi olay ve gelişmelerle açıklanmaya çalışılan emeklilik kavramı; kariyer aşamalarının son dönemi olan, aktif çalışma hayatının son yıllarına rastlayan ve çalışanların kimisi için bir amaç, bir beklenti ve bir mutlu sonudur (Ataol, 1989).

Öğretmenlik mesleğinin statüsünü belirleyen faktörleri profesyonel faktörler ve profesyonel olmayan faktörler olmak üzere iki tema altında değerlendirilebilir: Öğretmenlik mesleğinin statüsünü belirleyen profesyonel faktörler; çalışma süreleri, ücret, mesleğe giriş şartları, öğretmen ihtiyacı, öğretmen niteliği ve öğretmenin kişisel hakları şeklinde değerlendirilmektedir. Profesyonel olmayan faktörler ise toplum tarafından öğretmene verilen değer, öğretmenin kişisel özellikleri, hiçbir şey olamıyorsan öğretmen ol anlayışı, diğer görüşler ve medya olarak belirtilebilmektedir (Aydın, Demir ve Erdemli, 2015).

Türkiye, küresel öğretmen statü endeksi'nde son beş yıl içinde öğretmenlerin en çok statü kaybettiği üçüncü ülke olmuştur. Eğitim ve öğretim alanında araştırmalar yapan Varkey Vakfı'nın 35 ülkede yaptığı öğretmenlerin statüsünü konu alan araştırmada Türkiye, 35 ülke arasında 7.sırada yer almaktadır. Asya ülkeleri, öğretmenlerin statüsünün en güçlü olduğu ve eğitimcilere en çok saygı duyulan yerler olarak öne çıkmaktadır. Araştırmada öğretmenlerin statüsü değerlendirilirken eğitim görevlilerinin ülkelerindeki gelir seviyeleri ve toplumda gördükleri saygı baz alınmaktadır. Varkey Vakfı, 2018 yılında yaptığı araştırmayı 2013 yılı verileriyle karşılaştırdığında öğretmenlerin toplum içindeki konumunda küresel çapta iyileşme gözlemlemektedir. En güçlü statüye sahip öğretmenler Çin, Malezya, Tayvan, Rusya ve Endonezya'da bulunmaktadır. Listede 7. sırada olan Türkiye, son beş yılda Yunanistan ve Mısır'ın ardından öğretmenlerin en çok statü kaybettiği üçüncü ülke olmuştur. Araştırma sonucuna göre, öğretmenlerin en az itibar sahibi olduğu ülkeler ise Brezilya, İsrail, İtalya ve Gana olarak sıralanmaktadır (Global Teacher Status Index, 2018).

Eğitimciler Birliği Sendikasının (Eğitim Bir-sen) Türkiye'de ve Dünya'da Öğretmenlik (Retorik ve Pratik) isimli çalışma raporunda; öğretmenlik mesleğinin statüsü ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir: Mesleklerin toplumdaki saygınlık ve statüsüyle, o mesleği icra eden bireylerin niteliği arasında güçlü bir ilişki olduğu vurgulanmıştır. İnsanlar genelde statüsü yüksek mesleklere yönelmekte, yüksek statülü işleri yapan bireyler daha yüksek bir motivasyona sahip olmakta ve meslekle ilgili kaygıları da düşük seviyede kalmaktadır. Statü ölçüsü olarak, genelde mesleki gelir gösterilebilir. Dünyanın her yerinde en mühim saygınlık belirtisi ekonomik getiri olarak görülmektedir. Geliri yüksek olan mesleklerin saygınlığının da yüksek

olduğu bilinmektedir. Doktorluk, hâkimlik, avukatlık vb. meslekler Türkiye’de saygınlık kazanmış mesleklerdir. Türkiye’de öğretmenlik mesleği, düzenli bir geliri olduğu için toplumun belirli kesimleri tarafından tercih edilmektedir. Gelir düzeyi, lisans düzeyi gerektiren mesleklere göre düşük olsa da, öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü hala yüksektir. Türkiye’de 55 yaş üstü öğretmenlerin oranının düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebeplerinden biri öğretmen atamaları, diğerinin ise emeklilik yaşıyla ilgili düzenlemelerdir. Önümüzdeki 10-15 yıllık sürede hem öğretmen nüfusundaki doğal yaşlanma, hem de emeklilik yaşı düzenlemeleriyle öğretmen yaşında artış beklenmektedir. Türkiye’de öğretmenler emeklilik süreleri dolsa da emekli olmamayı tercih etmektedirler. Bunun sebebi, ek ders ödemelerinin bitmesi ve emeklilik maaşlarının düşük seviyede olmasıdır (Eğitim Bir-Sen, 2013).

2.2 Türkiye’de Sosyal Güvenlik Politikaları

Sosyal güvenlik, “sosyal” ve “güvenlik” kelimelerinden oluşmaktadır. Bu terimde yer alan sosyal kelimesi, somut olarak insan topluluğunu ifade etmekten öte, insani boyutu ile toplumu ilgilendirmekte ve zihniyet olarak karşılıklı yardımlaşma, eşitlik ve sosyal adalet unsurlarını da içeren bir mana taşımaktadır. Güvenlik kelimesi ise; tehlike ile birlikte anılır ve tehlikenin, zararın olmadığı bir durumu ifade etmektedir. Bu düşünce tarzı, sosyal güvenliği insanoğlunun temel ihtiyaçları haline getirmiştir. Sosyal güvenlik, bireyi tüm yaşamı boyunca yakından ilgilendiren bir olgudur (Atatanır, 2011).

TÜİK’e (2004) göre sosyal güvenlik, bireyleri ve bakmakla yükümlü oldukları kişileri, toplumun sosyoekonomik yapısından ve ilişkilerinden ortaya çıkan çeşitli olumsuz etkilerine karşı korumak ve bu süreçte güvenliklerini sağlamak amacı taşıyan bir sistemdir.

Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (ILO) göre sosyal güvenlik, kamu programları aracılığıyla hastalık, analık, çalışma gücü kaybı, işsizlik, maluliyet, yaşlılık ve ölüm nedenleriyle gelirin büyük oranda eksilmesi veya bitmesi ile ortaya çıkan ekonomik ve sosyal risklere karşı kişilerin koruma altına alınmasını, sağlık korumasını ve çocuklarla beraber aile yaşamının desteklenmesini de içermektedir.

Sosyal güvenlik kavramının genel kabul gören bir tanımı bulunmadığı için, farklı kişiler tarafından farklı açılardan ele alınarak tanımlanmıştır. Yapılmış tanımların

birinde sosyal güvenlik, tüm ülke yurttaşlarının bugününü ve geleceğini güven altına almak amacıyla, birbiri arasında yakınlık ve uyumun oluşturulabildiği kurumlar aracılığıyla, toplumun tüm bireyleri için, mesleki, fizyolojik ve sosyo ekonomik problemlerin oluşmasını durdurmaya amaçlayan ve önlem alınmasına rağmen, söz konusu problemlerin oluşması durumunda, kazancı geçici süreyle ya da devamlı kesilen kişilere sigorta yardımları aracılığıyla destek sağlayan bir sistem olarak ifade edilmektedir (Uğur, 2004a).

Sosyal güvenlik, gelir dağılımını ve/veya gelirin yeniden dağılımını değiştirerek, belirli bir gelirden sağlanan tatmini artıran ve bu sayede toplumsal yaşamda, bireyler ve sosyal gruplar arasında çıkabilecek çatışma ve sıkıntıları önleyerek, sosyal yaşamın devamlılığını ve bütünlüğünü sağlamaya yönelik tedbirler ağı ve politikalar demeti olarak tanımlanmaktadır (Alper, 2003). Sosyal güvenlik, en genel manasıyla bireyleri mesleki, fizyolojik ve sosyoekonomik sorunlar nedeniyle karşı karşıya kaldıkları tehlikelere ve zararlara karşı korumayı amaçlayan güvence olarak ifade etmektedir Zunluoğlu (2004).

Türkiye’de faaliyet gösteren ve üyelerine ya da bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına, belirli şartlar oluştuğunda, yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası adı altında aylık veren sosyal sigorta kurumları vardır. Memurlar için Emekli Sandığı, işçiler için Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve bağımsız çalışanlar için Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur)’dur (Uğur, 2004a).

Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu’nun 28. maddesinde; “Kurum hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine tabi olarak istihdam edilen personel tarafından yürütülür. Kurumun kadrolu memurları hakkında sosyal güvenlikleri bakımından 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır” denmektedir.

Çalışma hayatları süresince ülkelerinin gelişmesine büyük katkısı olan emeklilerimizin, emeklilik haklarını en iyi şekilde kullanabilmeleri, sosyal devletin en önemli görevlerindedir. Söz konusu görevleri ifa etmek amacıyla öncelikle tüm insanlara eşit kapsam ve kalitede sosyal güvenlik hizmeti verilen bir yapının oluşturulması için hazırlanan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası

Kanunu ile norm ve standart birliği sağlanmıştır. Sigortalı tanımı ve kapsamında olanlara 5510 Sayılı Kanunun 4. maddesinde yeni dzenlemeyle;

Hizmet akdiyle çalışanlara 4/a'lılar,

Bağımsız olarak çalışanlara 4/b'liler,

Kamu gevlisi/devlet memuru olanlara ise 4/c'liler denmektedir.

2.3 Emeklilik Kavramı

Emeklilik kavramı, sanayi devrimi sonrası dönemde kullanılmakla birlikte, sosyal güvenlik ihtiyacı insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Tarihin ilk çağlarında, kabile ve aile içi dayanışma, yardımlaşma ve tasarruf, sosyal güvenliğin ilk nüveleri olarak ortaya çıkmıştır. Aile içi yardımlaşmanın ehemmiyeti, zamana ve ekonomik duruma göre değişkenlik göstermekle birlikte, sanayi devrimine kadar olan sürede devam etmiştir ve bir sosyal güvenlik uygulaması olarak, etkisi günümüzde de devam etmektedir (Güzel ve Okur, 1999).

Genelde gelişmiş ülkelerde, emeklilik kavramı ile yaşlılık durumu birlikte ele alınmaktadır. Çünkü emeklilik bireyin olgunluk döneminde, fizyolojik olarak yaşlanmaya başladığı döneme rast gelmektedir. WHO'ya (Dünya Sağlık rgt) göre yaş sınıflaması aşağıdaki şekilde yapılmaktadır (WHO, 2015).

45-59 Yaş: Orta Yaşlılar

60-74 Yaş: Yaşlılar

75-89 Yaş: İhtiyarlık

90 yaş ve zeri: İleri Yaşlılık

Yaşlılık, hayatın diğer aşamaları gibi doğal, kaçınılmaz ve bütün bireyler için geçerliliği olan bir durumdur. Bireyin kalıtımsal özellikleri, beslenmesine, vre şartlarına ve kültürel çabalarına göre, erken ya da geç, sorunlu ya da az sorunlu olabilir. Biyolojik yaşlanma böyle bir gelişimi zorunlu kılmakla birlikte, bu değerlendirmenin kesin ve değişmez olduğu söylenemez. Yaşlanma ile birlikte zihinsel ve fiziksel kapasitede azalmalar, hareket yeteneğinde gerileme ve yavaşlama

görülse de, birey kendini dinç hissedebilir. Yaşlılık, durağan ve değişmez bir yaşam dönemi değildir, yaşlılık farklı güçlerin etkileşimini içerir. Bu güçlerin özünde hayatın tüm evrelerinin zorluklarına karşın varlığını devam ettirebilmiş olmanın bilgeliği ve iç görüşü bulunur (DPT, 2007).

Emeklilik kavramı, çalıştığı işe yıllarını veren kişinin, işini yapamaz duruma gelince çalışma hayatını sonlandırması, çalışma yıllarında verdiği emeğin ödüllendirilerek kendisine sürekli ve düzenli gelir bağlanması bireyin yaşamının geri kalan kısmını “emekli” olarak geçirmesi anlamına gelmektedir (Şakar 1987).

Aktif çalışma hayatında bulunan bireyin, belli bir çalışma süresinin ardından, karşı karşıya kalacağı bir hadise olarak kabul edilecek emeklilik kavramı, aynı zamanda çalışan kişiler için statü değişimi ya da bireyin hayatla baş başa kalması, muhtemel bir yeni sosyalleşme sürecini ifade etmektedir (Sevim ve Şahin, 2007).

Gelir elde etmek için bir faaliyette bulunmayan, yaşlılık aylığı çeken ve sosyal güvenlik sisteminden kamu yardımı alan ve en az bir yıl boyunca çalışmayan kişileri emekli olmuş kişiler olarak tanımlamıştır. Bunun gibi, birçok tanım ekonomik bir sorun olarak emeklilik kavramını ele almaktadır. Bununla birlikte, emeklilik sosyal ve psikolojik boyutları da içeren karmaşık bir süreçtir. Diğer bir tanıma göre, emeklilik “orta yaştan sonra bireyler tarafından alınan ve daha sonra çalışmak için psikolojik bağlılığın azaltılması niyetiyle alınan önemli bir süreden oluşan örgütsel bir pozisyondan veya kariyer yolundan çıkış”tır. Bu görüşe göre, emekli insanlar, eskiden olduğu gibi, belirli bir süre içinde sahip oldukları işten etkilenen, çalışmaya istekli olma ve eskisinden daha kötü bir sosyal statüye sahip olan yaşlı olarak görülüyor. Emeklilik sadece çalışma hayatının sona ermesine son vermek değil, aynı zamanda emeklilerin kendilerini farklı etkinliklere yönlendirmelerini sağlayan dinamik bir dönüşümdür. Dolayısıyla emeklilik, tercih edilen yeni faaliyetleri içeren dinamik bir süreç olarak tanımlanabilir. Fırsatçı bir yaklaşımla emeklilik, sağlıklı, az sorumluluk ve yeterli kaynağa sahip olan kişiler için kendini gerçekleştirme, özgürlük ve anlamlı bir yaşam için bir fırsattır (Atchley,1989; Feldman, 1994 ve Rubinstein, 2002; aktaran. Çakır, Çınar ve Denizli, 2013).

2.4 Emeklilik Biçimleri

Emekliliğe geçiş süreci, planlı yada plansız olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleşebilir. Planlı ya da plansız da olsa, zamana, tercihe ve çalışma durumuna göre, farklı açılardan ele almak mümkündür. Emeklilik biçimleri zamana, tercihe ve çalışma durumuna göre şöyle sıralanabilir (Çakır, 2014).

2.4.1 Zamana Göre Emeklilik

Bireyin yaşına ve kıdemine göre emekli olması durumudur. Bu durumda ortaya iki farklı emekli olma biçiminden bahsedilebilir. İlki erken emeklilik, diğer ise zamanında emekliliktir. Erken emeklilik kanunlar çerçevesinde belirlenmek koşuluyla özendirici olabileceği gibi zorlayıcı biçimde ortaya çıkan, önceden belirlenmiş kronolojik yaş düzeyine ulaşmadan emekli olması durumudur. Zamanında emeklilik, yasalarca belirlenen yaş düzeyine ulaşıldığında gerçekleşen emekliliktir.

2.4.2 Tercihe Göre Emeklilik

Bireylerin çalışma hayatından istekli olarak mı yoksa çalışmak istemesine rağmen bir takım zorunlu sebeplerden dolayı mı ayrılmış olmalarına göre değişiklik göstermektedir. Bu durumu gönüllü emeklilik ya da zorunlu emeklilik olarak özetlemek mümkündür. Gönüllü emeklilik, kendi isteğiyle özgürce aldığı bir karar olmakla birlikte, sorunlu emeklilik, bireyin kendi isteği dışında yasal yollarla olabileceği gibi, ortaya çıkan zorlayıcı nedenlere bağlı olarak da gerçekleşebilmektedir.

2.4.3 Çalışma Durumuna Göre Emeklilik

İnsanların çalışma hayatından kademeli ya da kesin bir biçimde ayrılması olarak tanımlanabilir. Bu durumu kısmi emeklilik ya da tam zamanlı emeklilik olarak irdelenmek mümkündür. Kısmi emeklilik boyutunda, birey kısmi çalışmayı tercih etmesi, çalışma hayatından birden bire ayrılmayı düşünmemesi kastedilmektedir. Tam zamanlı emeklilik ise, bireyin aktif çalışma hayatına tam anlamıyla son vermesi durumudur.

2.5 Emekliliği Planlama ve Emeklilik Kararı

Emeklilik planları, katılımcıların hizmet yılı ve yaşı gibi belirli koşulları yerine getirmeleri halinde gelir elde etmeleri amacıyla yapılan düzenlemelerdir. Bu planlar,

üyelere çalışma hayatından sonraki yaşamları için emekli aylığı sunmayı amaçlar. Emeklilik planının amacı, kişilerin emekli olduklarında aktif çalışma hayatlarındaki refah düzeyini devam ettirmek değil, makul bir yaşam standardı sağlayarak son yıllarında, başkalarına muhtaç olmalarını engellemektir (Blake, 1999).

Emeklilik planlaması, bireyin emeklilik yaşamı boyunca finansal geleceğini sağlayabilmek için bugün alabileceği tüm olası kararların alınmasını içerir. Bir kişinin temel hedeflerini önceden belirlemesi, emeklilik sonrasında bu hedeflere ulaşabilmesi açısından önemlidir. Bazıları için emeklilik, çalışma hayatında geçirecekleri zamanları olmayan şeyleri keşfetme fırsatı sunarak ileriye bakacak bir süreç olarak değerlendirirken bazıları ise korktuğu için bu dönemi düşünmemeyi tercih etmektedirler (Galea, 2015).

Beklenen ya da planlanmış emekli olma zamanından önce çalışma hayatını sonlandıran kişiler için, emekliliğe hazırlanma süreci yaşanmamasından kaynaklanan, yeni yaşam biçimi olan emeklilik hayatına uyumda zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Gönüllü olarak emekli olan ya da emeklilik için plan yapmış olanlar, sosyal yaşamda belirli ilgi alanlarına sahip olanlar, boş vakitlerini aktif değerlendirenler ve değişime açık olanlar, emekliliğe uyum sürecini rahat geçirmektedir. Çalışma isteği devam eden ve gelir azlığından olumsuz etkilenen bireyler ve işinin verdiği statüyü kaybetme korkusu yaşayan bireylerde emeklilik sürecine uyumda zorlanmalar yaşanabilme olasılığı yüksektir (Çakır, 2011).

Emeklilik, ya da işini kaybetme durumu, çoğu bireyde yaşanan bir durum olmakla birlikte, fiziksel, mental, sosyal ve ekonomik olarak önemli bir değişikliğin habercisidir. Örneğin bazı kişiler emeklilik dönemine hazırlık yaparak girdiklerinden, bu dönemde sosyal kuruluşlarda çalışarak, imkânları ölçüsünde seyahate çıkarak, aile ve arkadaş ilişkilerini sürdürerek aktif bir yaşam sürebilirler (Ülgür, 1980).

Akçay (2015) emekliliğin bireylerden bireylere farklı algılandığına vurgu yapmaktadır. Emekliliğin bireyler için ne anlama geldiği, çeşitli etkenlere göre değişebilmektedir. Bu etkenler, aynı zamanda emeklilik kararının arkasında yer alır ve emeklilik sorununun incelenmesi açısından önemlidir. Emekli olmayı etkileyen etkenleri maddeler halinde şu şekilde sıralamak mümkündür.

- 1-Birey için çalışmanın anlamı
- 2-İşin niteliği
- 3-Bireyin işteki konumu
- 4-Emeklilik için ne derece hazır olduğu
- 5-Emeklilik ortamının niteliği ve görünümü, cazibesi
- 6-Diğer toplumsal koşullar (çalışmanın, yaşlılığın toplumsal anlamı)
- 7-Çalışma yaşamının niteliği, yasalarla düzenlenmesi
- 8-Çalışma ve emeklilik olgusu ile ilgili diğer çağcıl değişmeler
- 9-Bireysel özel koşullar

Bu etkenler birey, toplum ve iş-çalışma kökenli olarak gruplanabilir ve emekliliğin bağımsız değişkenleri olarak değerlendirilebilir. Emekliliğin bağımlı değişkenleri olarak görülebilecek hususlar da emeklilik yaşamının alacağı şekildedir. Emeklilik bireylerin beden sağlığını, ruh sağlığını, bilişsel etkinlik düzeyini, geliştirilecek kişisel özelliklerini, ekonomik yeterliliklerini, toplumsal ilişkilerini ve yaşamını, boş zamanları değerlendirme düzeyini ve emekliliğe uyum düzeyi boyutlarında yaşamını etkilemektedir.

Emeklilik deyince akla gelen belirli kavramlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi yaşam doyumdur. Yaşam doyumu kavramıyla anlaşılması gereken, sahip olunan ile beklentilerinin birbirine olan uzaklığıdır. Kişi bulunduğu konumu, o an sahip olduğu şeylerin yanında, o zamana kadar yaptığı şeylerle de değerlendirebilir. Bu bağlamda, yüksek yaşam doyumu olan bireyin şu kıstaslara sahip olması gerektiği düşünülmektedir (Çetinkaya, 2011):

Günlük hayattaki aktivitelerden keyif almak, hayatı anlamlı bulmak, hayata dair amaçlara sahip olmak ve önceki yaşantıların sorumluluğu almak, hayatı boyunca öngördüğü hedeflere ulaştığı inancına sahip olmak, olumlu bir 'ben' imgesine sahip olmak ve kendini önemli bir varlık olarak görmek, hayata karşı iyimser bir tutum içinde olmak. Bu anlamda birey, o zamana kadar biriktirdiklerinin yeterli olduğunu düşünüyorsa emekli olmak için plan yapabilir.

Emeklilik deyince akla gelen diğer bir kavram da Dünya Sağlık Örgütü tarafından gündeme getirilmiş olan "aktif yaşlanma" terimidir. Aktif yaşlanma, bireyler

yaşlandıkça yaşam kalitelerini arttırmak için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarının en uygun hâle getirilmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir.

Bireyler, hayatları boyunca bedensel, sosyal ve zihinsel sağlıklarını koruyabilmek için, ihtiyaçlarını ve isteklerini, kapasiteleri nezdinde topluma katılmalarına ortam oluştururken, ihtiyaç halinde de kendilerine yeterli koruma, güvenlik ve bakım sağlarlar. “Aktif” kelimesi sadece fiziksel manada değil, kültürel, manevi, ekonomik ve sosyal manada da aktif olmayı kastetmektedir. Aktif yaşlanma kavramı, gücü olmayan, engelli ve bakıma ihtiyaç duyanlar dâhil olmak üzere, tüm insanların yaşlanma sürecinde sağlıklı yaşam beklentilerini ve yaşam kalitelerini arttırmayı hedeflemektedir. Diğer taraftan “sağlık”, Dünya sağlık örgütünün sağlık tanımında belirtildiği üzere fiziksel, zihinsel ve sosyal iyi durum anlamına gelmektedir. Bireylerin yaşlandıkça kendi kendilerine yetebilmesi hem bu bireylerin, hem de politika belirleyicilerin temel hedeflerindedir. Dahası, yaşlanma durumu diğer insanların (eş, dost, mesai arkadaşı, aile bireyleri) yanında gerçekleşir. Bu sebepten gerek karşılıklı dayanışma gerekse nesiller arası dayanışma (kişiler arası ikili alışverişin yanı sıra yaşlılar ve genç nesil arasındaki alışveriş) aktif yaşlanmanın önemli taraflarındandır. Dünün çocuğu, bugünün yetişkini ve yarının yaşlısıdır. Yetişkin bireylerin yaşam kaliteleri, yaşamları boyunca tecrübe edindikleri riskler ve fırsatların yanı sıra, sonraki kuşakların gerektiğinde sağladığı karşılıklı yardım ve desteğe bağlıdır (WHO, 2002).

Aktif yaşlılık kavramı düşünce itibariyle, emekli olmayı isteyen kişilerin aktif çalışma yaşamının bitiminin ardından, kendisine destek olacağına inandığı bir sosyal ortam içinde olmasını son derece önemli kılmaktadır.

Emeklilikte diğer önemli bir kavram ise sosyal destektir. Sosyal destek kısaca insanların çevrelerinden göreceği her türlü ekonomik, psikolojik ve sosyal yardıma verilen ad olarak tanımlanabilir. Sosyal desteği beş alt başlıkta incelemek mümkündür (Krespi, 1993; aktaran. Torun, 1995).

1. Duygusal Destek: Hoşlanma, sevgi ve empatinin iletilmesi.
2. Bilgisel Destek: Bazı durumların tanımının yapılması, açıklanması ve bunlarla başa çıkma hususunda destek verilmesi

3. Maddi Destek: Para, araç-gereç gibi kaynakların temini ve yapılması gereken işlere yardım edilmesi.

4. Takdir Desteği: Bireye duyulan saygının ve olduğu gibi kabul edildiğinin belirtilmesi.

5. Birlikte Zaman Geçirme: Kişilerin dinlenme ve eğlenme vakitlerini birlikte geçirecek insanları bulabilmesine dayanır.

Sosyal desteğin kişiler üzerindeki olumlu etkileri, bireyin yaşam doyumu ve toplum içinde kendisini kabul edişini belirleyen önemli unsurlardandır. Yaşlanan insanların, hayata uyum sağlayabilmelerinde yakın çevresindeki insanlara önemli görevler düşmektedir. Türkiye'nin kültürel yapısı içindeki aile ve akrabalık sistemi ile arkadaş ve akran grubunun dostluğu, yakınlığı ve desteği, yaşlı bireylerin yaşam doyumunu arttırabilmekte ve rol değişimlerine uyum sağlamayı kolaylaştırabilmektedir. Diğer yandan, yaşlı bireyin toplumdan uzaklaşmaması, sosyal ilişkilerini sürdürebilmesi ve toplum içinde hâlâ bir şeyler yapabilecek güçte olduğuna inanıyor olması uyum sağlama sürecinde etkili olmaktadır (Çetinkaya, 2011).

Bütün bunlar gösteriyor ki yaşlılıkla beraber ortaya çıkan problemlerin çözülmesinde sosyal desteğin olması çok önemlidir. Sosyal destekle birlikte kişiler, yaşlılıkla (daha özelde de emeklilikle) gelen değişimlere karşı bir bakıma güvence altına alınmış olurlar. Emeklilikte aktif çalışma hayatından ayrılmanın ardından oluşacak olan rol kaybıyla birlikte birey kimliğinin önemli bir kısmında farklılaşmalar görülebilmektedir. Bu bağlamda sosyal desteğin insanlarda meydana getirdiği değerlilik ve toplumsal yeterlilik duyguları daha da önem arz etmektedir.

İnsanların emeklilik planıyla bağlantılı diğer bir kavram da öz yeterliliktir. Öz-yeterlilik algısı, bireyin kendi kapasitesini değerlendirerek, daha sonra karşılaşacağı durumlarla baş etme kapasitesine ilişkin inancı olarak tanımlanmaktadır (Çetinkaya, 2011). Kendi yeterliliklerine güvenen özgüvenli bireyler, emeklilik ile birlikte başlayacak sürece uyum sağlayabilecekleri inancıyla, emeklilik dönemine diğerlerinden daha hızlı girebilirler. Diğer yandan, bireyin öz yeterlilik algısı sadece bireysel değildir. Yaşadığı sosyal çevrenin de bu anlamda süreci destekliyor olması son derece önemlidir.

Emeklilik kararı almayı etkileyen diğere bir unsur da maddi imkânlardır. İstihdam eksikliği, emeklilik sonrası düşük gelir düzeyi, yüksek enflasyon oranları, paranın değere kaybetmesi, gelişmekte olan toplumlarda ekonomik problemler ister istemez emekliliğı düşünen bireylerin kararlarını etkilemektedir (Canatan, 2007).

2.6 Emeklilik Süreci Evreleri

Emeklilik, bazı etkileri henüz çalışmaya devam ederken başlayan ve bireyin yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreçtir ve emeklilik sürecini yedi evrede incelemek mümkündür (Yılmaz, 1996).

Erken Emeklilik Öncesi Evre: Emekliliğın uzak görüldüğü, emeklilikle ilgili düşüncelerin genel olarak olumlu olduğı dönemdir.

Yakın Emeklilik Öncesi Evre: Emekliliğın korkunç görüldüğü evre olup, bu evrede birey, gelecekte ne yapacağını planlamaya başlar.

Balayı Evresi: ‘‘Sonunda özgürüm’’ hislerinin uyandığı ve sonrasında neler yapılabileceğı hakkında düşüncelerin üretildiğı evredir.

Düş Kırıklığı Evresi: Emeklinin kendilerini boşlukta ya da depresyonda hissettiklerinde başlayan evredir. Bu dönemin kurgusu sağlık ve para ile ilişkili olabilmektedir.

Yeniden Uyum Evresi: Geleceğı planlama konusunda bireyin yardım arayabileceğı evredir.

Denge Evresi: Emeklilerin daha yapacak işleri olduğunu fark ettikleri ve zamanı programlayıp yaşam planı yaptıkları evredir.

Emekli Rolünün Yok Edilmesi Evresi: Kronik hastalık, ölüm, yeni bir kariyer, işe girme veya işverenlik rolleri üstlenilmesiyle bağlantılı evredir.

2.7 Emekliliğın Boyutları

Emeklilik, beş boyutta incelenmektedir. Bu boyutlar hukuki, ekonomik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlardır. Hukuki boyut emekli olma hakkına, ekonomik boyut ikramiye ve mali boyuta, fizyolojik boyut sağlık problemleri ve yaşlanmaya,

psikolojik boyut statü ve saygınlık kaybı sonucu yaşanacak uyum sorununa, sosyal boyut ise bireyin çevresiyle olan ilişkilerine vurgu yapmaktadır (Şen, 2015).

2.7.1. Hukuki Boyut

Sosyal güvenlik politikalarına bağlı olarak bireyin, belirli bir yaşa geldiğinde emekli olma hakkı kazanmasıdır. Bu yaş ülkelere göre değişiklik gösterebilmektedir. Türkiye’de kadınlar için 58, erkekler için 60 olan emeklilik yaşı, 2035 yılına kadar değişmemektedir. 2036 yılında emeklilik yaşı kadınlar için 59’a, erkekler için 61’e yükseltilecektir. İzleyen yıllarda kademeli artış sürdürülerek 2048-2056 yıllarında kadınlar ve erkekler için emeklilik yaşı 65 olarak eşitlenecektir. 2075 yılı ve sonrasında 68’e eşitlenecektir (SGK, 2018).

2.7.2. Ekonomik Boyut

İnsanların, çalıştığı durumdan daha az kazanca sahip olması durumudur. İnsan emeklilik hakkı elde ettiğinde, eline kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesi adı altında toplu para almaktadır ancak aylık sabit geliri azalmaktadır. Gerek toplu ikramiyenin iyi değerlendirilmesi, gerekse daha az kazançla geçinmeye çalışmak, emekliliğin finansal boyutunu ortaya koymaktadır (Çakır, 2014).

Emeklilik sırasında, insanlar, daha önce yapmak istedikleri şeyleri yapmak için daha fazla zaman harcamayı isterler. Emeklilik korkuları ve finansal zorluklar bu beklentileri değiştirebilir. 15 ülkede yapılan bir ankette, katılımcılar emeklilik döneminde rahat bir yaşam tarzına sahip olmak için mevcut gelirlerinin %75’ine ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir (Twigg, 2013).

Emeklilik planlamasına duyulan ihtiyaçtan kaynaklanan emeklilik planları konusu, son 20 yıl boyunca ulusal gündemin ön saflarında yer almıştır. Emeklilik planları tüketimin yumuşatılmasını sağlar, böylece emekliler, emeklilik sırasında rahat bir yaşam tarzının tadını çıkarabilir (Decelis, 2013).

2.7.3. Fizyolojik Boyut

Emeklilik belirli bir yaştan sonra gerçekleşmekte, bu dönem orta yaş ve yaşlılık dönemine denk gelmektedir. Yaş ilerledikçe fizyolojik değişimler meydana gelmekte, fiziksel güç ve bilişsel beceriler azalmakta, sağlık sorunları baş göstermektedir (Er, 2009).

2.7.4. Psikolojik Boyut

Emekliliğin en önemli boyutlarından biridir. Emeklilikle birlikte bireyin yaşayacağı sorunlar, onun ruh halini olumsuz yönde etkileyecektir (Akçay, 1994). Emeklilik döneminde birey, geçmiş alışkanlıklarını değiştirmek zorunda kalmakta, yaşamın kendisine sağlamış olduğu statü, saygınlık, ilişkiler ve işe yarama duygusu, yerini bir boşluğa bırakmaktadır. Bazı toplumlarda insanların konumunu büyük ölçüde meslekleri belirlemektedir. Bu sebepten, güncel iş piyasası koşullarında işsizler ve emekliye ayrılmış aktif çalışma hayatının dışında kalmış olan insanların statüleri diğerlerine oranla düşük görülebilmektedir (Tufan, 2003).

2.7.5. Sosyal Boyut

Emeklilik bireylerin sosyal çevre ve ilişkilerinde değişikliğe yol açar. Aktif çalışma hayatına göre, emeklilikte boş zaman da artmakta olup, bu boş zamanların değerlendirilme biçimi beşeri ilişkileri etkilemektedir.

Emeklilik çalışma hayatının ardından toplumsal statünün değişmesiyle ile yeniden toplumsallaşmayı kapsamaktadır. Bu açıdan emeklilik, biyolojik, psikolojik ve toplumsal boyutu olan, yaşlılık dönemini de kapsayan bir geçiş sürecidir (Onur, 1991).

2.8 Emekliliğe Uyum Sorunları

Bir bireyin hayatı çocukluk, gençlik ve yaşlılık olarak üç farklı kategoride incelenebildiği gibi, iş hayatı da bir mesleğe hazırlık, mesleği icrası ve emeklilik olarak üç dönemde incelenebilir. Bireyler bu dönemler arası geçişlerde, çeşitli sorunlar yaşayabilmektedir. İnsanların karşılaştıkları yeni bir durum ve çevreye adapte olmaları, sosyalleşme süreci olarak görülmektedir. Bireylerin, yeni duruma sonsuz bir şekilde adapte olmaları başarılı sosyalleşme; yeni duruma adapte olamamaları ise başarısız sosyalleşme olarak görülmektedir.

Bireyler, yaşamları boyunca yeni durum ve çevreyle karşılaşır. Sosyalleşme, yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Bireyler, okul hayatlarından ya da işsiz durumdan iş hayatına; bekârlıktan evliliğe, gençlikten yetişkinliğe ya da yetişkinlikten ihtiyarlığa geçtiklerinde tekrar sosyalleşmeye ihtiyaç duymaktadırlar (Tezcan, 1995).

Kişilerin emeklilikle birlikte sosyal, psikolojik, fizyolojik ve ekonomik açıdan bir takım değişimlerle karşılaşmaları, emekliliğin adeta bir sorunlar yumağı olarak algılanmasına sebebiyet vermektedir. Bu algılamada, kişilerin emeklilik dönemine hiç bir planlama yapmadan geçiyor olmalarının etkisi görmezden gelinmemelidir. Emekli olan birey; sosyal statü, rol ve fonksiyonlarını önemli ölçüde kaybedeceği için toplumda bir işe yaramadığı duygusuna kapılabilmektedir (Şahin Baltacı ve Selvitopu, 2012).

Emeklilik yaşamında, insanların ekonomik ve mali açıdan kazanç kaybına uğradıkları bilinmektedir. Bu dönemde gelirinde büyük eksilmeler görülür ve dolayısıyla insanlar alıştıkları yaşam standartlarını, emeklilik maaşı ile orantılı bir şekilde azaltmak zorunda kalırlar (Başaran, 2008).

Yaşlanan, yalnızlaşan ve yoksullaşan insanların kendilerine yetememesi sebebiyle, çeşitli sosyokültürel ve ekonomik problemler yaşandığı gözlemlenmektedir. Mali problemlerin çoğu yaşlanan kişilerin emekli olması ile iş ve kazanç eksilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu problemlerden bazıları; eksilen kazançta adapte olamama, daha önceki standartlara uygun yaşayamamanın verdiği sosyal ve psikolojik baskı, sağlık, beslenme gibi alanlara yapılan harcamaların artması, yetersiz gelen kazanç sebebiyle yakın çevresinden maddi yardım alma ve yakınlarına yük olmanın getirdiği psikolojik baskıdır (Onur, 1995).

Başar ve Ulutaş (2015), emeklilik döneminde en önemli sorunun psikolojik problemler olduğunu belirtirlerken, bunun nedenini ise toplumsal ve kurumsal açıdan yaptıkları işlerden dolayı değer gören bireyin, emekli olduktan sonra bu değeri görmemesi sonucu büyük bunalımlara sürüklenmesi olarak açıklarlar.

Bireyler, iş hayatını sona erdirip emeklilik yaşamına geçiş yaptıklarında, sağlık problemleri, sosyal ilişkilerin azalması, aile içi ilişkilerde bozukluk ve ekonomik anlamda gerileme gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Emeklilik, kimi bireyler için içe kapanma ve yalnızlık anlamı taşıırken, kimi bireyler için ise, çalışma hayatında vakit bulup yapamadığı şeyleri yapma fırsatı olan bir dönem, yeni sosyal çevre ve ilişkiler için bir fırsattır. İş hayatında güçlü sosyal ilişkileri olan bireyler için olumlu bir ortam sunan emeklilik, çalışma yaşamında sosyal ilişkileri zayıf olan kişilere olumsuz bir ortam sunmaktadır (Kılavuz, 2002).

Toplumsal olarak emeklilik döneminin sonucu ise, mesleğinden dolayı, belli bir toplumsal konumu ve pozisyonu bulunan bireyin, emeklilikle birlikte elde ettiği toplumsal konumunu kaybetmesidir. Emeklilikle birlikte işinden ayrılmak durumunda kalan birey, bir anlamda üretkenliğini kaybetmekte, bunun sonucu değersizlik duygusuna kapılmakta, yalnızlaşmakta ve özgüven kaybına uğramaktadır (Akdemir, Çınar ve Görgülü, 2007).

İş hayatında yer alan her bireyin, belli bir çalışma süresi sonunda karşı karşıya kalacağını bildiği bir olay olarak kabul edilebilecek emeklilik kavramı, aynı zamanda çalışan bireyler için bir statü değişimini ya da bireyin hayatında baş başa kalması muhtemel olan bir yeniden sosyalleşme sürecini de ifade etmektedir (Sevim ve Şahin, 2007).

Emekliliğe uyum, kişinin emekliliği nasıl algıladığıyla da ilişkilidir. Bazı bireyler için emeklilik “farklı ve can sıkıcı olmayan, yapmak isteyip yapamadıkları şeyleri gerçekleştirmek için yeni bir yaşam fırsatı” olarak tanımlanmakla birlikte, bazıları için “anlamsızlık, duygusal ve bedenen bir tükeniş, bir rol kaybı” olarak görülebilir (Öz, 2010). Emekliliğe uyum, hem yaşlının hem de yaşlıyla ilgili bireylerin, kurumların ve toplumun sorunu olarak düşünülebilir. Yaşlılık dönemine denk gelen emeklilik için bir farkındalık programı hazırlanmalı ve sunulmalıdır (Özben, 2008).

2.9 Emekliliğin Kategorileri

Emeklilik döneminde karşılaşılan sağlık, ekonomik, toplumsal, ruhsal ve boş zaman değerlendirmeye ilişkin sorunlar, emeklilik hayatını önemli derecede etkilemekte, bu dönemde uyumsuz kişilik geliştirilmesine neden olabilmektedir. Altı çeşit emeklilik kategorisi bulunmaktadır (Akçay, 2015).

1.Sürdürenler: Geçmiş beceri ve etkinliklerle bağlı kalırlar. Fakat bunları emeklilikle ilişkilendirmek için, önceki alanlarıyla ilgili gönüllü ya da yarı zamanlı işlerle şekillendirirler.

2.Serüvenciler: Yeni etkinliklere başlarlar ya da önceki işleriyle bağlantılı olmayan yeni beceriler öğrenirler. Örneğin, piyano çalmayı öğrenmek vs.

3.Araştırmacılar: Yeni bir mevki arayışında oldukları için deneme ve hatalarla öğrenirler. Yine de emekliliklerinde kendi kimliklerini bulmak zorundadırlar.

4.Kolaycılar: Programsız zamandan zevk alırlar ve günlük planlarını hayatın akışına göre takip ederler.

5.İlişkili İzleyiciler: Geçmiş alan ya da çalışmalarıyla ilişkili bir alanı benimserler. Ancak bir haber bağımlısı lobici gibi değişik roller üstlenirler.

6.İnzivaya Çekilenler: Depresif olurlar, yaşamdan geri çekilirler ve yeni bir yol bulmaktan vazgeçerler.

2.10 Yaşlılık ve Emekliliğe Hazırlık Eğitimi

Emekliliğe, bir yandan belli bir yaşa erişen kişinin işten ayrılması ile kazanacağı sosyal bir hak ve güvence olarak bakıldığı gibi, kişinin yeni bir yaşam tarzına adapte olma sürecinin başlangıcı olarak da bakılabilmektedir. Özellikle kişinin yaşı nedeniyle, hazırlık yapmadan zorunlu emekliliğe ayrılması, bir takım psikolojik sorunla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır (Başar ve Ulutaş, 2015).

Emeklilik yaşamında insanların karşılaştığı temel problemlerin, bir dizi kayıp ve bireyin bu kayıplara uyumu ile ilgili olduğunu, bu kayıpların ise; genel vücut sağlığına ilişkin kayıplar, bilişsel işlevlere ilişkin kayıplar, kişilik özelliklerine ilişkin kayıplar, duyuşsal işlevsellik ve değişmelere uyum yeteneğinin azalması, çalışma hayatından ve bu hayatın sağlayacağı sosyal statüden vazgeçme, gelir kaybı, eş ve yakınlarını kaybetme, sosyal etkileşimin azalması ve ölümü yakınında hissetme olarak görmektedir (Akçay, 2015). Bu uyum sorunlarının çözümü için gerekli olan şey emekliliğe hazırlık eğitimidir ancak bu eğitim Türkiye’de tam anlamıyla verilmemektedir.

Emekliliğe hazırlık programlarının etkinliğini inceleyen çalışmalar, bu programlarla olumlu sonuçlara ulaşıldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar göstermiştir ki, emeklilik programları ile sancılı olduğu varsayılan emekliliğe geçiş kolaylaşmakta, programlara katılma ile emekliliğin kabulü, sağlam finansal planlama, hayat biçiminin değişimi, boş zaman alışkanlıklarının gelişmesi gibi konularda olumlu gelişmeler sağlanmaktadır (Monk, 1982; aktaran. Akçay, 2015).

Emekliliğe hazırlık eğitimlerinin başlıca amaçları kısaca şöyle sıralanabilir:

- Emekli adayına önündeki hayat dönemini çeşitli yönleri ile tanıtmak,
- Emeklilik dönemindeki sorunları tanıtmak,
- Emekli adayına içinde bulunduğu durumu tanıtmak,
- Kendisini tanımaya ve sahip olduğu imkânların farkında olmasına yardımcı olmak,
- Emekliliğe geçiş olayını tanıtmak,
- Başarılı bir geçiş için nelere ihtiyacı olduğunu kavratmak,
- Başarılı bir geçiş için yolları ortaya koymak,
- Başarılı bir geçişin gerçekleşmesini sağlamak,
- Emeklilikte karşılaşılabilecek problemlerle baş etme gücünü ve yeteneğini kazandırmaktır (Akçay, 2015).

Emekliliğe hazırlık programının amacı, kişilerin emeklilik dönemine dair olumlu tutumlar geliştirmelerine, onların ekonomik, psikososyal ve fiziksel yönden emekliliğe adapte olabilmelerine, emeklilik döneminde de üreten ve mutlu kişiler olmalarına destek olmaktır (Baltacı ve Selvitopu, 2012).

Öztürk ve Hazer (2017) ise, kişilerin emekliliğe kolay adapte olup, bu dönemde iyi bir hayat devam ettirebilmeleri için emeklilik olayını özümsemeleri gerektiğini; bunun için ise emekli olacak kişilere gerek özel, gerekse kamu kurumları marifetiyle kurum içi eğitimler verilmesinin gerekliliğini ifade etmektedir.

2.11 Emekliliğin Geleceği Türkiye Raporu

HSCB (2014) tarafından gerçekleştirilen Emekliliğin Geleceği/Geleceğe Yönelik Tercihler Türkiye Raporuna göre; emeklilikten finansal kaygılar sürekli mali sorumluluklar taşımak veya ekonomik açıdan birine bağımlı olmak bireylerin kaygı duyduğu hususlardandır. Çalışma hayatındakilerin yaklaşık yarısı (%47), ekonomik manada aileleri veya arkadaşlarına bağımlı olma endişesi taşıyorlar, %46'lık bir kesim ise gelecekte ailelerini veya arkadaşlarını ekonomik anlamda destekleyememekten korkuyorlar. Çalışan kadınlar, ekonomik açıdan aile veya arkadaşlara bağımlı olma konusunda çalışan erkeklere oranla daha yüksek düzeyde kaygı taşıyorlar. Kadınların yarısından fazlası (%53) emekli olduklarında başkalarına bağımlı olma konusunda endişelenirken, konuyla ilgili endişelenen erkeklerin oranı

ise %42'dir. Finansal kaygılar, emeklileri daha çok kaygılandırmaktadır. Emeklilerin yarısından fazlası (%54) ailelerini veya arkadaşlarını ekonomik açıdan destekleme konusunda kaygılanırken, %51'i ekonomik açıdan onlara bağımlı olmaktan korkmaktadırlar. Diğer bir kaygının sebebi ise gelecekte karşılaşılabilecek sağlık sorunlarıdır.

Çalışma çağındakilerin beşte üçünden fazlası (%61), hasta olmaktan ve dolayısıyla kazanç sağlayamamaktan korkarken, yarısından fazlası (%51) sağlık bakımı giderleri konusunda endişelenmektedir. Aynı raporda daha iyi bir emeklilik için pratik adımlar konusunda yapılan öneriler şunlardır:

Emeklilik hayalleriniz konusunda gerçekçi olun.

Uzun vadeli çalışma planlarınızı gözden geçirin.

Finansal taahhütlerinizi değerlendirin.

Net bir emeklilik planınız olsun (HSCB, 2014).

2.12 Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

Ünsal, Nacar ve Gökdaş (2017), emeklilik hakkı kazanmış öğretmenlerin emeklilik kavramına ve emekli olma durumlarına ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasının sonucunda, emekli olmak istemeyen öğretmenlerin, emekliliği istememe sebeplerinden birinin ekonomik faktörler olduğunu belirtmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bir diğer sonuç ise, öğretmenlerin büyük bir kısmının mesleğin yorucu özelliklerinden dolayı emeklilik şartlarının diğer memurlardan farklı olması gerektiğini düşündüklerini belirtmeleridir. Katılımcıların çoğunun, emekli olduktan sonra ne yapacaksınız sorusuna, kendime vakit ayıracağım cevabı verdiği görülmüştür.

Öztürk ve Hazer (2017), emeklilikte finansal tatmin ve yaşam tatmini arasındaki ilişkiyi incelemek için 45 yaş üstü 576 emekli bireyden topladığı anketlerin analizi sonucunda, emeklilerin eğitim durumu, çocuk sayısı, ev sahibi olma durumları, sağlık durumu, gelir durumu ve gelir yeterliliğiyle finansal tatminleri arasında anlamlı farklılıklar bulmuştur. Araştırma sonucunda, eğitim düzeyi yüksek olan emeklilerin finansal tatminlerinin de arttığı görülmüştür. Ev sahibi olan bireylerin,

kirada oturan bireylere oranla finansal tatminlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Çocuk sahibi olmayan bireylerin, olanlara oranla finansal tatminlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Emekli bireylerin gelir düzeyi ve geliri yeterli bulma durumları arttıkça finansal tatminlerinin de arttığı görülmüştür. 65 yaş ve üstü emekli bireylerin, 44-64 yaş aralığındaki bireylere oranla finansal tatmin puanlarının yüksek olmasına rağmen, bu farklılık istatistiksel anlamda önemli bulunmamıştır.

Şen (2015), bireyin emekliliği krize dönüştürmeden geçirebilmesi için büyük önem arz eden, “emekliliğe hazırlık eğitimi” ve “ikinci işe hazırlık eğitimi” durumlarının farklı ülkelerdeki “retiree clubs” ve “friendly visiting” gibi uygulamalarıyla ilgili literatür taramasına dayanan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmasında özellikle batılı ülkelerde emekliliğin bir sorunsal olarak görüldüğü için üzerinde araştırmalar yapıp projeler geliştirildiği, bu uygulamaların da, emekliliği krize dönüştürmeden atlama konusunda yararlı olduğunu, gerek toplumsal gerekse bireysel kazanımlarının olduğunu ve emekliliği olumlulaştırdığını saptamıştır. Emekliliği, üzerine negatif anlamlar yüklenen durumdan kurtarmak amacıyla, bu uygulamaların ülkemize de uyarlanabileceğini belirtmiştir.

Başar ve Ulutaş (2015), akademik personelin emeklilikleriyle ilgili görüş ve beklentilerini inceledikleri araştırmada, katılımcıların emeklilik sürecini, rahatlama ve dinlenme, yeni bir fırsat, ertelenen işleri yapma ve yaşlanma dönemi olarak görmektedirler. Bazı akademisyenler ise bu sürecin, düşünölmek istenmeyen bir zamanı ifade ettiğini belirtmişlerdir. Araştırmada maddi ihtiyaçlardan ziyade manevi ihtiyaçların daha önemli olduğu görüşüne varılmıştır. Akademisyenler, emeklilik kararlarını, fiziksel durum ve iş konusundaki yeterlilikleriyle belirlemek istemekte, zorunlu yaş sınırı olan 67’yi zorlama olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Akademisyenler, emeklilik sonrasında yine aynı işi devam ettirme istekleri olduğunu belirtmişlerdir. Diğer planlar arasında, dinlenme ve aileyle vakit geçirme, maddi rahatlık, seyahat etme, sağlıklı bir yaşam ve yarım kalan işlerin bitirilmesi olarak belirlenmiştir. Katılımcılar, emeklilik sonrası ikramiyenin azlığının, ekonomik sıkıntıya sebep olabileceğini düşünmektedirler. Emeklilik planının yapılmasının gerekliliği konusunda akademisyenlerin görüş ayrılığı yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Plan yapmayı gerekli bulanlar, kişisel hazırlık, psikolojik hazırlık ve iş aramanın en önemli hazırlık olduğunu düşünmektedirler. Araştırmada akademisyenlerin büyük bir

kısmı emeklilik hazırlık programlarının olumlu olabileceği görüşünde olduklarını belirtmişlerdir.

Arpacı (2014), emekli insanların emekliliğe adapte olma konusundaki görüşlerinin ve emeklilik yaşamlarında meydana getirdikleri değişikliklerin incelenmesi amacıyla 300 emekli birey ile çalışma yapmıştır. Emekli bireylerin 1/3'ünün emekli olmadan önce plan yaptığı, bu planları ekonomik, sosyal aktivite ve boş vakit konusunda yaptıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada bireyler emekliliğin anlamına ilişkin, yeni bir yaşam, maddi sıkıntı, özgürlük ve işe yaramazlık ifadelerini kullanmışlardır. Bazı emekliler, ek gelir nedeniyle emeklilik döneminde çalışmaya devam ettiğini, emeklilik maaşının yetmemekte ya da bazen yetmekte olduğunu belirtmişlerdir. Emekliliğe uyum ile ilgili görüşlere medeni halin etkisi incelendiğinde; emekliliğin bireyin bir kenara itilmesi, emekliliğin sosyal statünün kaybına neden olması, emekliliğin yalnızlaşmaya neden olması ve emekliliğin ruhsal problemlerin yaşandığı bir dönem olmasının, medeni duruma göre değişiklik gösterdiği ve evli insanların, evli olmayanlara oranla daha olumlu etkilendiği saptanmıştır.

Şahin Baltacı ve Selvitopu (2012), emekliliği yaklaşan ya da emekliliği hak eden 22 öğretmen ile görüşme formları aracılığıyla, emekliliğe bakışlarını, emekliliğe hazırlık durumlarını, emeklilik sonrası nelere ihtiyaçları olacağı ve emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin görüşleri konusunda çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin çoğunun bir plan ya da hazırlık yapmadıkları görülmüştür. Planları olan kişiler, ailesine ve kendisine vakit ayırma, yeni bir iş kurma ve sosyal sorumluluk projelerine katılma planları yaptıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucuna göre, öğretmenlerin bir kısmı emeklilik dönemini yeni bir başlangıç olarak görürken, bir kısmı sakin bir hayata geçiş ve bir kenara çekilme dönemi olarak görmektedirler. Emekliliği, karamsar bir bakış açısıyla bir bitiş dönemi olarak görenlerin oranı da yüksektir. Emekliliğe ilişkin ihtiyaçlar hususunda, finansal ihtiyaçların ön planda olduğu görülmüştür. Finansal ihtiyaçların yanı sıra sağlıklı bir yaşamın da önemli bir ihtiyaç olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin emekliliğe hazırlık eğitimlerine olan bakış açılarının olumlu olduğu gözlenmiş, olası bir emekliliğe hazırlık eğitimi programına katılabileceklerini belirtmişlerdir.

Sevim ve Şahin (2007), farklı meslek gruplarından (öğretmen, doktor, memur, işçi vs.) 123 kişiye uyguladığı anketle, yaşlılık dönemine rastlayan emeklilik döneminde, emeklilerin karşılaştıkları sosyal, ekonomik, psikolojik ve hukuki problemler sonucunda kendisi ve çevresinde meydana gelen değişiklikleri incelemişlerdir. Emeklilerin çoğu, uyku düzenleri, yeme içmeye, arkadaş çevresi gibi birçok değişikliğin olduğunu belirtmişlerdir. Kadın emekliler, boş vakitleri fazla olduğu için, torunları ve çocuklarıyla, ev işleriyle uğraştıklarını belirtmişlerdir. Erkek emekliler ise, ekonomik koşulların kötülüğü, statü kaybı, boş zaman değerlendirilecek yerlerin azlığı ve üretememe gibi konuları sorun ettiklerini belirtmişlerdir.

Emeklilerin %69,9'unun emeklilik sürecine hazırlık yapmadıkları, %79,7'si kendilerini değersiz gördüklerini ve devletin yaşlılara gereken değeri vermediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu değersizliği üretememeye ve yalnızlığa itilmeye bağladıkları görülmüştür. Şanlıurfa ilinde emekli olmaktan haz etmeyenlerin sayısının fazla olduğu görülmüş olup, emeklilerin %63'ü Şanlıurfa'da boş zaman değerlendirecek yer olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmada, ekonomik anlamda zorluklar yaşadıklarını belirten emeklilerin %98,4'ünün maaşlarını yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır.

Günay (2006), insanların hem kişi hem de aile olarak emekliliğe hazırlanmalarına ilişkin plan yapma durumlarını incelemek amacıyla, emekliliğine üç yıl kalmış 393 kişiyle bir çalışma yapmıştır. Emeklilik hakkında olumlu düşüncelerde “ailemle daha fazla vakit geçirebileceğim bir dönem” önde olup, bu konuda aylık net gelir, öğrenim düzeyleri ve cinsiyet etkili olmaktadır. Emekliliğe karşı olumsuz düşüncelerde “finansal açıdan yeterli birikimin olmaması nedeniyle emeklilikte sıkıntı yaşayacağımı düşünüyorum” (%55) ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırayı depresyon, sıkıntı ve üzüntü yaşayacağını düşünenler (%36,9) almıştır.

Emeklilikle ilgili plan yapmayanların sayısı (%61), yapanlardan yüksek çıkmıştır. Plan yapanların çoğu ise (%87,3) finansal konularda plan yaptıklarını belirtmişlerdir. Cinsiyet hariç, öğrenim düzeyleri ve ailelerin aylık net gelir düzeylerinin bu konuda etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Plan yapma aşamasında sorunlarla karşılaşan bireylerin yaşadığı sorunların başında, emeklilik hazırlığı için destek alabilecekleri

uzman birini bulamıyor olmaları gelmektedir. Emeklilik dönemine hazırlık yapmaya ilişkin eğitimlerin olması gerektiğini belirten bireylerin, bu eğitim programlarında yer almasını istedikleri konuların başında finansal durum yer almaktadır.

Yeten (2005), emekliliği yaklaşan sınıf öğretmenlerinin emeklilik için eğitime ihtiyaç duyup duymadıklarını belirlemek amacıyla, 20 yıllık deneyimi olan 155 öğretmene anket uygulamıştır. Sonuç olarak; öğretmenlerin sağlık alanındaki en büyük korkularının, kronik hastalıklara yakalanmak ve bedensel yeterlilik ve hareket kabiliyetinin kısıtlanması durumu olduğunu belirtmişlerdir. Ruhsal boyutta kaygı düzeyleri arasında bir fark olmamakla birlikte, en yüksek kaygıyı hafızanın zayıflaması konusunda yaşamaktadırlar. Sosyal yaşam boyutunda öğretmenler, çocuklarla yaşanabilecek çatışmalar konusunda kaygılarının olduğunu belirtmişlerdir. Kendilerini sosyal hayata orta derecede hazır hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler, emeklilikte en çok kendi işlerinde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Daha sonra sırasıyla, bir kurumda ücretli çalışmak, özel ders vermek istekleri bulunmaktadır. Emeklilik sonrası boş zaman uğraşları incelendiğinde; gazete, dergi, kitap okumak, tiyatro ve konser gibi sanatsal faaliyetlere katılmak, gönüllü kuruluş ve dernek faaliyetlerine katılmak, ev işleriyle uğraşmak eğlence ve dinlenme yerlerine gitmek gibi etkinliklere yer verdikleri ortaya çıkmıştır. Emeklilik dönemindeki finansal duruma ilişkin kaygılar incelendiğinde, en yüksek kaygının emekli maaşının yetersiz kalacağıyla ilgili olduğu araştırmanın bir sonucudur. Öğretmenlerin emekli olmak istemelerindeki en önemli faktörler, aileleriyle zaman geçirme isteği ve işlerinde ileriye yönelik bir beklentinin bulunmayışı olarak saptanmıştır.

Özet olarak emekliliği yaklaşan öğretmenlerin yaşlılıkla birlikte gelen fiziksel ve ruhsal değişimler, yeni mali duruma ayak uydurma, boş zamanların değerlendirilmesi gibi konularda planlı programlı eğitime ihtiyaçları bulunduğu kanaatine varılmıştır.

Salman (2004), öğretmenlerin emeklilik dönemine uyumları ve yaşam tatminleri konulu araştırmasında 260 emekli öğretmene anket uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda, emekli öğretmenlerin çoğunun isteyerek emekli oldukları, tamamına yakınının konut sahibi olduğu ve hayatlarını kolaylaştıran araca sahip oldukları, her ne kadar emeklilik için yatırım yapma eğiliminde olmadıklarını beyan etseler de,

çoğunun konut ve arsa satın aldıkları bulgularına ulaşılmıştır. Sosyal aktivitelere katılım ve boş zaman değerlendirmede cinsiyet açısından erkekler lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Emekliliğe uyum konusunda, sosyal ilişkiler ve etkileşimler açısından cinsiyete göre önemli farklılıklar olduğu, ancak ekonomik durum, sağlık durumu, yaşanan konut ve toplumsal etkileşim açısından önemli fark olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Emekli öğretmenlerin mevcut ekonomik durumlarını, emeklilik öncesi dönemdeki ekonomik durumlarıyla aynı, sağlık durumlarını önceki durumdan daha iyi, yaşadıkları, konutu, sosyal ilişki ve etkileşimleri ile toplumsal etkileşimi aynı olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Akçay (1994), Çanakkale ilinde çalışan emekli aday öğretmenlerin emekliliğe hazırlık eğitimine ihtiyaçlarının olup olmadığını tespit etmek için 537 öğretmenden aldığı anketleri analiz etmiştir. Emekli aday öğretmenlerin, emekliliğin farklı yönlerine ilişkin düşünce ve kaygıları saptanmıştır. Emekli aday öğretmenler, emeklilikte sağlık ve psikolojik boyuta az düzeyde kaygıya sahip oldukları, emeklilikte sosyal hayat boyutu ve mali boyutta ise orta düzeyde kaygılı olduklarını belirtmektedirler. Katılımcı öğretmenlerin %15,4'ü hemen çalışmayı düşünmediğini ve dinlenmek istediğini, %65,2'si bir an önce çalışmayı planladığını, %19,4'ü ise çalışma konusunda kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. Katılımcılar, emekliliğin tüm yönlerine ve problemlerine, orta düzeyde hazır olduklarını belirtmişlerdir.

2.13 Yabancı Ülkelerde Yapılan Araştırmalar

Schellenbeg, Grant, Martin Turcotte ve Bali Ram (2005), on yıl önce emekli olan kişilerin, emekliliğe hazırlanma şekillerini incelediği çalışmalarında, katılımcıların %71'inin finansal konular dışında emeklilik hazırlıkları yaptığı sonucuna varmışlardır. Aynı çalışmada plan yapanların %46'sı emeklilikle ilgili bilgi toplama, %35'i boş zaman için aktivite ve hobi geliştirme konularında, %29'u gönüllü etkinliklere katılım planları konusunda, %27'si fiziksel aktiviteler konusunda plan yaptıklarını belirtmişlerdir. Gönüllü etkinliklere katılım planı konusunda kadınların (%31), erkeklere oranla (%27) daha istekli oldukları görülmüştür. Yüksek öğrenime sahip kişilerin, emeklilikle ilgili daha fazla bilgi edindikleri belirlenmiştir.

Nuttman-Shwartz (2004), çalışanların emeklilik öncesi ve sonrasında emekliliğe uyum sürecini incelediği çalışmada, katılımcıların %44,6'sının emekliliği belirsizlik ve bir kriz dönemi olarak gördüğü, %28,6'sının emekliliği değişikliklerin yaşanacağı bir dönem olarak gördüğü, %26,8'inin emekliliği önceki yaşamın devamı olarak gördüğü ve %5,4'ünün emekliliği gelişimsel bir geçiş olarak gördüğü sonuçlarına ulaşmıştır.

Pienta ve Hayward (2002), eşlerin emeklilik beklentileriyle ilgili, kişisel, eş ve aile özelliği ve ailenin emeklilik planlama ile ilgili davranışlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, yaş ve sağlık durumunun, eşlerin erken emeklilik planlarını farklı şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır. Hem kadınlar hem de erkekler, emeklilik planlarının eşlerle konuşulması gerektiği konusunda hemfikir olduklarını belirtmişlerdir. Eşlerin sağlıklı bir aile ortamında yaşıyor olmasının, 62 yaşından sonra çalışma olasılığını azalttığı ve emeklilik planlarını artırdığı ortaya konmuştur.

Rosenkoetter ve Garris (2001), emekliliği planlama, zaman kullanımı ve emekliliğe psikososyal uyum arasındaki ilişkiyi incelemek için tanımlayıcı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Katılımcı 764 kişinin, %33'ünün emeklilik öncesinde hiçbir planlama etkinliğine katılmadığı, %28'inin emekliliğe hazırlık anlamında yatırım planlaması yaptığı, %10,2'sinin finansal planlama etkinliklerine katıldığı, %8,4'ünün ise emekliliği ailesiyle birlikte planladığı saptanmıştır. Ayrıca, emeklilik planlaması yapan bireylerin, yapmayan kişilere göre sosyal aktivitelere daha fazla katılım gösterdikleri saptanmıştır.

Hershey ve Mowen (2000), 230 katılımcıyla, kendi kişisel emeklilik planlama uygulamalarına ilişkin anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapısal eşitlik modelleri teknikleri, bireyin kişisel özellikleri, finansal bilgileri ve finansal hazırlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan çalışmada, finansal planlama konusunda bilgisi fazla olduğuna inanan bireylerin, emekliliğe finansal anlamda daha iyi hazırlandıklarını, emeklilik için iyi planlayamayanların ise gelecek kaygısı yaşadıklarını, geleceğin planlanması konusunda karakterlerin önemli rol oynadığını belirtmiştir.

Anderson, Li, Bechhofer, McCrone ve Stewart (2000), uzun dönemli emekliliğe hazırlık davranışlarını incelemek üzere, genç ve orta yaş yetişkinlerle çalışma

yapmıştır. Çalışmada 40 yaş altı çalışanların %38'i, 40-49 yaş aralığındaki çalışan bireylerin %32'si, 50-59 yaş aralığındaki çalışan bireylerin %37'sinin emeklilik hakkında düşünmedikleri ve finansal manada emekliliğe hazırlık yapmadıkları ortaya çıkmıştır. Kadınlara oranla, erkeklerin daha çok emeklilikle ilgili düşündüklerini ve finansal olarak emeklilik yaşamı için hazırlık yaptıkları saptanmıştır. Ayrıca bir yıldan daha fazla süredir emeklilik hazırlığı yapan kişilerin, birkaç hafta gibi kısa süre öncesinde plan yapmaya başlayan bireylerle karşılaştırıldığında, emeklilik için daha fazla hazırlık yaptıkları saptanmıştır.

Elder ve Rudolph (1999), emeklilik planlaması ile emeklilik memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemek için 1781 emekli bireyle çalışma yürütmüştür. Emeklilik hakkında düşünmenin ve emeklilik toplantılarına katılım sağlanmasının, emeklilik memnuniyetiyle pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Emeklilik planı yapan bireylerin, emeklilik döneminde yapmayanlara oranla daha başarılı olduğu ve emeklilik memnuniyetine sahip olduklarını bu çalışmada belirtilmiştir.

Gee ve Baillie (1999), insanların emekliliğe dair beklentileri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyle, iş tutumu ve serbest zaman deneyimlerini incelemek için, 40 yaş üstü olan 83 İngiliz ve 100 Avusturyalı ile bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda hem kadınların hem de erkeklerin emekliliği “yeni bir başlangıç” olarak gördüğü ortaya çıkmıştır. Emeklilik planlaması kurslarında en çok talep gören konuların, hobi geliştirme, beden sağlığı ve finansal yönetim olduğu saptanmıştır. Erkeklerin finansal yönetim konularına, kadınların ise gönüllü aktivitelere katılımı daha fazla önemsendiği görüşü ortaya çıkmıştır.

Hershey, Walsh, Brougham, Carter ve Farell (1998), emeklilik yaşamına ilişkin planların ve finansal bilgilerin, emeklilik kararları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla, 55-65 yaş grubunda 23 kişiyle bir çalışma yapmışlardır. Bireylere, emeklilik geliri ve düzenlenme şekli, bireysel tasarruf, sosyal güvenlik, enflasyonun emeklilik gelirinin satın alma gücüne etkisi, harcamalar vs. konularında eğitimler verilmiştir. Eğitimden önceki ve sonraki cevaplardan elde edilen sonuçlara göre, eğitim öncesinde bireylerin emeklilik planlaması ve finansal planlama ile ilgili bilgi seviyesi %61 iken, eğitim sonrasında bu seviye %74'e yükselmiştir. Finansal

konulardaki bilginin artışı, emeklilikte doğru karar verme ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Ekerdt, DeViney ve Kosloski (1996), Sağlık ve Emeklilik Çalışması (Health and Retirement Study) örneklemeden yararlanarak, çalışanların emekliliğe karşı genel tutumlarını belirlemek ve emeklilik için plan profillerini incelemiştir. 1992 ve 1994 yıllarında yapılmış çalışmaların verilerinin kullanıldığı bir çalışmadır. 1992 yılında 51-61 yaş aralığında bireylerden oluşan 5072 kişi üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, çalışanların %42,8'inin emekliliğe yönelik planlarının olmadığı ortaya çıkmıştır. 1994 yılında 53-63 yaş aralığındaki bireylerin % 38'inin planı olmadığı görülmüştür. 1992 yılında yapılan çalışmada emeklilik planı olmadığını belirtenlerin %66,5'inin emeklilik için bir yaş ve tarih belirlediği, %13,6'sının asla emekli olmayı düşünmediği, %19,6'sının ise ne zaman emekli olacakları konusunda herhangi bir fikri olmadığını görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, işlem ve verilerin analizleri yer almıştır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama (survey) modeli ile gerçekleştirilmiştir. Eğitim alanındaki araştırmalarda kullanılan en yaygın model, bireylerin, grupların ya da fiziksel ortamların özelliklerini özetleyen betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modelidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Tarama modeli araştırmalar, büyük insan topluluklarının (öğrenim durumu, gelir düzeyi, medeni durum, görme kusuru, yaş, cinsiyet, mesleki kıdem gibi) araştırmaya konu özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan betimsel araştırmalardır (Can, 2014).

3.2 Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ordu ilinde görev yapmakta olan 40 yaş ve üstü öğretmenleri oluşturmaktadır. Evrene ait bilgiler Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Hizmetleri Bürosu biriminden alınmıştır (Ordu MEM, 2018).

Tablo 1: Ordu İli- Yıllara Göre Öğretmen Listesi

İLÇELER	56 yaş ve üstü	51-56 yaş	46-50 yaş	40-45 yaş	TOPLAM
AKKUŞ	1	0	5	12	18
ALTINORDU	293	373	531	597	1794
AYBASTI	7	3	9	22	41
ÇAMAŞ	2	2	3	13	20
ÇATALPINAR	1	4	9	21	35
ÇAYBAŞI	1	3	3	24	31
FATSA	102	131	239	356	828

GÖLKÖY	0	9	17	15	41
GÜLYALI	5	5	19	20	49
GÜRGENTEPE	1	5	7	5	18
İKİZCE	1	0	6	18	25
KABADÜZ	1	0	6	8	15
KABATAŞ	2	3	6	13	24
KORGAN	6	10	7	24	47
KUMRU	4	9	12	34	59
MESUDİYE	2	0	0	1	3
PERŞEMBE	20	31	61	52	164
ULUBEY	4	2	18	29	53
ÜNYE	119	171	271	373	934
Toplam	572	761	1229	1637	4199

Örneklem belirleme aşamasında basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme, evrendeki tüm birimlerin, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahip olduğu örnekleme türüdür. Temsil edici bir örnekleme seçiminin geçerli ve en iyi yolu seçkisiz örneklemedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Buna göre her bir ilçeden hangi okulların ve bu okullarda çalışan hangi öğretmenlerin örnekleme dâhil edileceği basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir.

Bir sonraki adımda evrenden örnekleme alınacak öğretmen sayısının belirlenmesinde “ $n = \frac{Nt^2 pq}{d^2 (N-1) + t^2 pq}$ ” formülü kullanılmıştır. Formülde yer alan “n”, örneklem büyüklüğünü; “N”, evren büyüklüğünü; “t”, belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosuna göre bulunan teorik değeri “p”, incelenen olayın gerçekleşme olasılığını, “q”, incelenen olayın gerçekleşmeme olasılığını, “d”, duyarlılık yani örneklem hatasını ifade etmektedir. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, evren için P tahmini yoksa p=q=0.5, evren için sapma miktarını d= .05, güven düzeyini $(1 - \alpha) = 0.95$, güven düzeyine karşılık gelen t değerini ise 1.96 olarak almak mümkündür (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014).

$$n = \frac{4199 \times (1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2 \times (4199 - 1) + (1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}$$
$$n = 352,03$$

Yapılan işlemler sonucunda örneklem büyüklüğünün 352 kişiden oluşması gerektiği belirlenmiştir. Bu amaçla, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı Ordu ili Merkez ilçesi dâhil 19 ilçe ve büyükşehir dâhil il geneli resmi devlet okullarında görev yapan en az 352 öğretmene, “Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği” uygulanması hedeflenmiştir. Ancak uygulama sırasında karşılaşılabilecek güçlükler ve ölçeklerin geri dönüşlerindeki olası kayıplar hesaba katılarak hedeflenen sayının yaklaşık üç katı olan 1056 ölçek, farklı eğitim kademelerinde görev yapan 40 yaş ve üstü öğretmenlere dağıtılmıştır. Ölçekler, Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan resmi izin belgesiyle birlikte, tüm ilçe okullarına elden verilmiştir. 19 ilçeden eksiksiz doldurulmuş olan 654 ölçek toplanarak çalışma gerçekleştirilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; katılımcılara ilişkin demografik değişkenler ve Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği’dir. Araştırma kapsamında demografik özellikler olarak yaş, cinsiyet, medeni durum, çalıştığı okul türü, branşı, çalışma yılı, çocuk sayısı, ev ve otomobile sahip olma durumlarına bakılmıştır.

Araştırmada ölçme aracı olarak “Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği” (The Process of Retirement Planning Scale-PRePS) kullanılmıştır. Bu ölçek; insanların emeklilik yıllarında artan boş vakitlerin değerlendirilmesi, sosyal ilişkilerin sağlıklı sürdürülmesi, finansal özelliklerin yeterliliği, sağlığın korunması ve aile ile olumlu ilişkilerin devamlılığına yönelik plan yapma süreçlerini değerlendirmek amacıyla Noone, Stphens ve Alpass (2010) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 48 maddeden oluşmaktadır (Noone, 2010). Ölçek finansal planlama süreci, yaşam tarzını planlama süreci, psikososyal planlama süreci ve sağlığı planlama süreci olarak adlandırılan dört alt boyuttan oluşmaktadır.

Finansal planlama süreci alt boyutu 14 maddeden oluşmakta ve bireylerin emeklilik yaşamlarına ilişkin finansal açıdan planlama durumunu sorgulamaktadır. 1-2-3-4-

19-20-21-22-33-34-35-36-37 ve 38. maddeler finansal planlama alt boyutuna ilişkin maddelerdir.

1. Gelecekteki finansal durumum hakkında çok düşündüm.
2. Mevcut finansal durumum ile emekli olduğumda sahip olmak istediğim finansal durumumu sık sık karşılaştırıyorum.
3. Emeklilere yönelik finansal konular hakkında net bir bilgiye sahibim.
4. Emekliler yönelik finansal konular hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.
19. Emeklilikteki finansal durumum hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.
20. Şimdiden finansal hazırlıklar yapmak yerine emekliliğe yakın herhangi bir finansal konuyla uğraşmaya tercih ederim.
21. Benim yaşımdaki insanların emeklilik için finansal hazırlıklar yaptıklarını biliyorum.
22. Emeklilik için finansal hazırlıklar yapmak gerekli.

Yaşam tarzını planlama süreci alt boyutu 11 maddeden oluşmakta ve kişilerin emeklilik yıllarında vakitlerini nasıl geçireceklerini düşünmelerinin yanı sıra yeni faaliyetler ve ilgi alanları gibi boş zamanlarda yapılan faaliyetleri de kapsamaktadır. 9-10-11-12-25-26-27-28-44-45 ve 46. maddeler yaşam tarzını planlama alt boyutuna ilişkin maddelerdir.

9. Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında çok fazla düşünüyorum.
10. Zamanımı şimdi nasıl geçirdiğim ile emeklilikte zamanımı nasıl geçirmek istediğimi sık sık karşılaştırıyorum.
11. Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim.
12. Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.
25. Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.
26. Şimdiden emekliliğimde zamanımı nasıl geçireceğimi düşünmek yerine emekli olduğumda zamanımı nasıl geçireceğime karar vermeyi tercih ederim.

27.Benim yaşımdaki insanların zamanlarını geçirmek için yeni yollar geliştirdiklerini biliyorum.

28.Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli.

44.Bugün emekli olmak zorunda kalsam, benim zamanımla yapabileceğim pek çok şey var.

45.Son zamanlarda yeni ilgi alanları, aktiviteler veya hobilerle meşgulüm.

46.İş dışında yapmaktan hoşlandığım pek çok ilgilerim var.

Psikososyal planlama süreci alt boyutunda 12 madde yer almakta olup bireylerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirmeleri istenmektedir. 13-14-15-16-17-18-29-30-31-32-47 ve 48. maddeler psikososyal planlama süreci alt boyutuna ilişkin maddelerdir.

13.Emekli bir insan olarak aile içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.

14.Emekli bir insan olarak toplum içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.

15.Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim.

16.Şimdiki rollerimi emekli bir birey olduğumda sahip olmak istediğim rollerle sık sık karşılaştırıyorum.

17.Emekli insanların rolleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.

18.Emekli olmanın nasıl bir şey olduğu konusunda insanlarla sık sık konuşuyorum.

29.Emekli bir birey olarak rollerimi düşünmek için daha çok erken.

30.Şimdiden emeklilikteki rollerime hazırlanmak yerine, gelecekteki rollerim ortaya çıktığında onlarla ilişkili herhangi bir konuda uğraşmayı tercih ederim.

31.Benim yaşımdaki insanların rollerindeki değişimler için hazırlanmalarını biliyorum.

32.Emekli bir birey olarak rollerimdeki değişimler için hazırlanmak gerekli.

47.İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım.

48.Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azalttım.

Sağlığı planlama süreci alt boyutu bireylerin genel olarak sağlığını değerlendirmekte ve uzun süreli sağlığına yönelik davranışlarını sorgulamakta olup 11 maddeden meydana gelmiştir. 5-6-7-8-23-24-39-40-41-42 ve 43. maddeler sağlığı planlama sürecine ilişkin maddelerdir.

- 5.Uzun vadede sağlığım hakkında çok düşünüyorum.
- 6.Şimdiki sağlık durumun ile gelecekte olmasını istediğim sağlık durumumu sıklıkla karşılaştırıyorum.
- 7.Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim.
- 8.Gelecekteki sağlığım hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.
- 23.Uzun vadeli sağlığımı düşünmek için daha çok erken.
- 24.Şimdiden uzun vadeli sağlığım için hazırlık yapmak yerine, ortaya çıktığında sağlık konularıyla uğraşmayı tercih ederim.
- 39.Sadece uzun vadeli sağlığıma yararlı olacak besinleri alıyorum.
- 40.Bütün sağlıksız olan alışkanlıklardan kaçınıyorum.
- 41.Fiziksel aktivite yapmaya çalışıyorum (örn: düzenli olarak yürüyorum, spor veya yoga yapıyorum vb.)
- 42.Kanser, diyabet ve kalp hastalıkları gibi hastalıklar için asla bir sağlık taraması yaptırmadım.
- 43.Ben asla bir sağlık chek-up yaptırmadım.

Ölçek beşli likert tipindedir. Bireyler her bir maddenin yanında bulunan “ Benim için kesinlikle doğru değil”, “Benim için doğru değil”, “Benim için doğru olup olmadığından emin değilim”, “Benim için doğru” ve “Benim için kesinlikle doğru” seçeneklerinden birini işaretlemektedirler. Ölçeğin orijinal çalışmasında maddeler içinde ters maddeler olup olmadığı belli değildir. “Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği” (The Process of Retirement Planning Scale-PRePS)’nin bir toplam puanı yoktur. Daha evvel değinildiği gibi dört alt boyut, ayrı ayrı değerlendirilmiş ve ayrı ayrı faktör analizi işlemine sokulmuştur.

Ölçeğin geçerliği kapsamında yapılan faktör analizinde her bir alt boyut için hem açıcı hem de doğrulayıcı faktör analizi işlemleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda üç alt boyutun(finansal planlama, psikososyal planlama ve yaşam tarzı planlama) içerik açısından aynı olan dört faktörden oluştuğu anlaşılmıştır.

Bu faktörler; “emekliliği planlama düşüncesi”, “emekliliği planlama zamanlaması”, “etkin emeklilik kararı”, “emekliliğe hazırlık”tır. Emeklilikte sağlık planlama süreci alt boyutu da dört alt boyuttan oluşmuştur, ancak burada alt faktörlerin içeriğine göre biraz farklılık göstermiştir. Bunlar; “emekliliği planlama düşüncesi”, “emekliliği planlama zamanlaması”, “davranışa dayalı emeklilik hazırlıkları”, “tıbba dayalı emeklilik hazırlıkları”.

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği'nin Türkçe için dilsel eşdeğerliliği, geçerlik ve güvenilirliği Günay (2013) tarafından Karabük Üniversitesi öğretim görevlileri ve üyelerinden toplanan veriler ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada da ölçek 48 maddeden oluşmuştur. Yine bu çalışmada da ölçek toplamı söz konusu olmadan dört boyut üzerinden faktör analizi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Yine her alt boyut, kendi içinde dörder tane alt boyuta ayrılmıştır. Yaşam tarzı planlama süreci alt boyutuna ait maddelerin alt boyutları arasındaki dağılımı, ölçeğin özgün formundan farklılık göstermektedir. Özgün formda emeklilik planı düşüncesi alt boyutunda olan 11. madde (emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim), emeklilik planı kararları alt boyutunda yer almıştır. Diğer taraftan aynı çalışmada 23, 24, 29, 30, 42 ve 43. maddelerin ters maddeler olduğu anlaşılmıştır. Bunun dışında Günay (2013) tarafından yapılan diğer çalışmalar, ölçeğin orijinal çalışması ile büyük bir tutarlılık göstermiştir.

Bu çalışma; yükseköğretim dışındaki tüm öğretim kademesinde görev yapmakta olan öğretmenleri kapsadığı için, ölçeğin bu grup için de ayrıca geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir. 654 kişiden toplanan veriler üzerinden dört ayrı boyut için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış; ayrıca alt boyutların ve maddelerinin güvenilirlik katsayıları belirlenmiştir.

Güvenilirlik analizlerinin sonuçları ölçeğe ait dört alt ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı sırasıyla Finansal Planlama Süreci 0.66, Yaşam Tarzı Planlama Süreci 0.72, Psikososyal Planlama Süreci 0.80 ve Sağlık Planlama Süreci 0.66 olarak bulunmuştur.

İlk aşamada yanıtlanmış tüm anketler, araştırmacı tarafından tek tek incelenmiş ve sağlıklı doldurulmamış anketler iptal edilmiştir. Daha sonra anketlerin sağlıklı bir şekilde doldurulduğu anlaşıldıktan sonra, toplanan tüm ölçme araçlarına birer kod

(ID) numarası verilmiştir. Sırayla SPSS 14 programında veri girişleri yapılmıştır. Tüm veri girişi yapıldıktan sonra verilerin sağlıklı bir şekilde giriş yapıp yapılmadığı araştırılmıştır. Veri girişlerinde herhangi bir sorun olmadığı anlaşıldıktan sonra veri analizi işlemlerine geçilmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği'nden alınan puanların yüksek olması, emeklilik yaşamına yönelik hazırlık olması açısından plan yapıldığını, düşük puan alınması ise emeklilik yaşamına ilişkin plan yapma davranışı sergilenmediğini göstermektedir.

Ölçme aracının alt ölçeklerinin birbirileri ile arasında ilişki incelendiğinde; tüm alt ölçek puanlarının birbiriyle pozitif yönde anlamlı ilişkileri olduğu görülmektedir. Tablo 2'de, emekliliği planlama süreci ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyona yer verilmiştir.

Tablo 2: Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon

	Finansal Planlama	Yaşam Tarzı Planlama	Psikososyal Planlama	Sağlık Planlama
Finansal Planlama	1			
Yaşam Tarzı Planlama	,349(***)	1		
Psikososyal Planlama	,394(***)	,436(***)	1	
Sağlık Planlama	,246(***)	,347(***)	,344(***)	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Ölçeğin bir toplam boyutu olmadığı için her bir alt boyut için toplam aritmetik ortalamalar belirlenmiştir.

Alt boyutların içine giren maddelere verilerin yanıtları toplanıp madde sayısına bölünerek, alt boyut toplam puanına ulaşılmıştır. Aritmetik ortalamaların değerlendirilmesi için seçenek sayısından bir eksik bir sayı, seçenek sayısına bölünmüştür. Elde edilen değer, likert sistemindeki sayılara eklenerek

değerlendirilme kriterleri belirlenmiştir. Bu durumda $4/5 = 0.8$ sonucuna göre aşağıdaki değerlendirme kriterlerine ulaşılmıştır.

Tablo 3: Değerlendirme Kriterleri

Değer Aralığı	Değerlendirme Kriteri
1.00 - 1.80	Benim için kesinlikle doğru değil
1.81 - 2.60	Benim için doğru değil
2.61- 3.40	Benim için doğru olup olmadığından emin değilim
3.41 – 4.20	Benim için doğru
4.21 – 5.00	Benim için kesinlikle doğru

3.4 Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analiz bölümünde ilk etapta anket sorularına verilen yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları bulunmuştur. Araştırmanın 1, 2, 3, 4. temel amaçlarını sınamak için, ölçeklerin her bir boyutunun toplam ve maddelerinin aritmetik ortalama ve standart sapmaları belirlenmiştir. Alt boyut aritmetik ortalamalarına göre öğretmenlerin emeklilik planlama süreci özellikleri sıralanmış ve yorumlanmıştır. Tüm alt boyutların dağılımlarının normalliğini gösteren Kolmogorov Smirnov testi sonuçlarına Tablo 4’de yer verilmiştir.

Tablo 4: Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyutları Kolmogorov Smirnov Testi Sonuçları

Kolmogorov-Smirnov Test	Finansal Planlama	Yaşam Tarzı Planlama	Psikososyal Planlama	Sağlık Planlama
N	654	654	654	654
Mean	2,9561	3,1403	2,8038	3,1483
Normal Parameters (a,b) Std. Deviation	,51013	,61705	,67829	,60683
Kolmogorov-Smirnov Z	1,455	1,213	1,458	1,316
Asymp. Sig. (2-tailed)	,051	,074	,059	,063

Kolmogorov-Smirnov Testinde elde edilen sonuçlar ($p>.05$); ölçeklerdeki dağılımların normal olduğuna işaret ettiği için araştırmada parametrik istatistik teknikler kullanılmıştır.

Araştırmanın beşinci temel amacı; öğretmenlerin emekliliğe ilişkin planlama süreci özelliklerinin ölçek ile toplanan süreksiz bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Araştırmanın beşinci temel amacını sınamak için ankette yer alan bağımsız kategorik değişkenlere göre ölçek alt boyut ortalamaları arasındaki farklılıkların sınanması için ilişkisiz grup “t” testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) işlemi yapılmıştır. ANOVA’da istatistiksel açıdan farklılık bulunduğu durumlarda bu kümülatif farklılığın hangi ikili gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek için post-hoc tekniklerden scheffe veya tamhane çoklu karşılaştırma testleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada bütün sonuçlar çift yönlü olarak sınanmış ve anlamlılık düzeyi en az 0.05 olarak kabul edilmiştir. Anlamlılık düzeyleri ilgili tablolarda kesin değerleriyle yer almıştır. Araştırmanın tüm istatistik analizleri SPSS 14,0 programı ile gerçekleştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde örneklem grubundan alınan veriler üstünde yapılan istatistiksel işlem sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1 Demografik Bilgilere İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Araştırmaya katılanların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeler oranları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Demografik Bilgilere İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Yaş	f	%
40-45	314	48,0
46-50	179	27,4
51-55	111	17,0
56 ve üstü	50	7,6
Toplam	654	100,0
Cinsiyet	f	%
Kadın	260	39,8
Erkek	394	60,2
Toplam	654	100,0
Medeni Durum	f	%
Evli	582	89,0
Bekâr	46	7,0
Dul	26	4,0
Toplam	654	100,0
Okul Türü	f	%
Anaokulu	52	8,0
İlkokul	281	43,0
Ortaokul	169	25,8
Lise	152	23,2
Toplam	654	100,0

Branş	f	%
Okulöncesi	60	9,2
Sınıf	265	40,5
Branş	271	41,4
Meslek Öğr.	58	8,9
Toplam	654	100,0
Çalışma Yılı	f	%
0-10 yıl	38	5,8
11-20	260	39,8
21 ve üstü	356	54,4
Toplam	654	100,0
Çocuk sayısı	f	%
Bir	118	18,0
İki	343	52,4
Üç	121	18,5
Dört ve üstü	32	4,9
Çocuğu Olmayan	40	6,1
Toplam	654	100,0
Ev Sahibi Olma	f	%
Var	457	69,9
Yok	197	30,1
Toplam	654	100,0
Araba Sahibi Olma	f	%
Var	452	69,1
Yok	202	30,9
Toplam	654	100,0

Tablo 5 incelendiğinde; örneklem grubunda yaş değişkeni açısından ilk sırayı 40-45 yaş grubundaki öğretmenlerin aldıkları görülmektedir (%48). Bunu %27,4 ile 46-50 yaş, %17 ile 51-55 yaş grubundaki öğretmenler izlemiştir. Son sırada %7,6 ile 56 yaş ve üstü olan öğretmenler bulunmaktadır.

Örneklem grubunun %60,2'si erkek, %39,8'i ise kadın öğretmenlerdir. Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin çoğunluğunu evli öğretmenler oluşturmaktadır (%89). Bu çalışmada bekâr öğretmenler %7 ve dul öğretmenler ise %4 ile temsil edilmişlerdir.

Çalışma grubu içinde ilkokulda çalışanlar %43 ile ilk sırayı almıştır. Bunu %26 ile ortaokul ve %23 ile lise öğretmenleri izlemiştir. Anaokulu öğretmenleri bu çalışmada sadece %8 ile temsil edilmişlerdir. Branş değişkenine göre branş öğretmenleri %41,4, sınıf öğretmenleri %40,5, okul öncesi öğretmenleri %9,2 ve mesleki alan öğretmenleri ise %8,9 ile temsil edilmişlerdir.

Bu çalışmada örneklem grubu 40 yaş ve üstündeki öğretmenlerden oluştuğu için doğal olarak çalışma yılı 21 yıl ve üstü öğretmenler ilk sırada yer almışlardır (%54,4). Çalışma yılı 11-20 yıl arasında olan öğretmenler %39,8'dir. Son sırada %5,8 ile çalışma yılı 0-10 yıl olan öğretmenler almıştır.

Çocuk sayısı değişkenine göre öğretmenlerin çoğunluğu iki çocuğa sahiptir. Bunu %18,5 ile üç çocuklu öğretmenler izlemiştir. Çocuğu olmayanların oranı %6,1'dir. Örneklem grubunun %69,9'u kendi evine ve %69,1'i ise arabaya sahiptir.

4.2 Öğretmenlerin Emekliliği Planlama Süreci Alt Boyut Tanılayıcı İstatistik Değerlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk dört alt boyutu; öğretmenlerin finansal, yaşam tarzı, psikososyal ve sağlığa dayalı emekliliği planlama özelliklerinin düzeylerini belirlemeyle ilgilidir. Bu alt boyutları sınamak amacıyla; ölçeğe verilen yanıtlar baz alınarak her alt boyutun aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri saptanmış ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Finansal, Yaşam Tarzı, Psikososyal ve Sağlığa Dayalı Emekliliği Planlama Özelliklerinin Tanılayıcı İstatistik Değerleri

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği	N	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Std. Sapma
Finansal Planlama	654	1,50	4,29	2,96	,51
Yaşam Tarzı Planlama	654	1,00	5,00	3,14	,62
Psikososyal Planlama	654	1,00	4,75	2,80	,68
Sağlık Planlama	654	1,55	4,73	3,15	,61

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin bir toplam boyutu yoktur. Tüm değerlendirmeler dört ayrı alt boyut üzerinden ayrı ayrı yapılmaktadır. Alt boyut toplamları; o alt boyutta verilen yanıtların toplamı değil, toplamın madde sayısına bölünerek elde edilen değerdir. Tablo 6’da görüleceği üzere tüm alt boyutların aritmetik ortalama değerleri “3”e çok yakındır. Alt boyut ortalamalarının tümü 2.61-3.40 ortalamalar arasında bulunan “benim için doğru olup olmadığından emin değilim” aralığında yer almıştır. Elde edilen bu sonuca göre genel olarak öğretmenlerin emekliliği planlamada kararsız oldukları söylenebilir. Emekliliği Planlama Süreci alt boyutlarının aritmetik ortalamaları sıralandığında ilk sırayı emekliliği planlamada sağlık boyutu yer almıştır ($\bar{x}=3.15$). Sağlık planlama süreci öğretmenlerin genel olarak sağlığını değerlendirmekte ve uzun vadede sağlığını değerlendirmede davranışlarını sorgulamaktadır. Öğretmenler emekliliği planlama sürecinde önceliği sağlığı planlamaya vermişlerdir. Bu alt boyutu ($\bar{x}=3.14$) ile yaşam tarzını planlama alt boyutu izlemektedir. Yaşam tarzını planlama alt boyutu öğretmenlerin emeklilik yıllarında vakitlerini nasıl değerlendireceklerini sorgulamanın yanında; yeni aktiviteler ve ilgi alanları gibi boş vakitlerini değerlendiren aktiviteleri de kapsamaktadır. Üçüncü sırada ($\bar{x}=2.96$) ile emekliliği finansal açıdan planlama alt boyutu yer almaktadır. Bu alt boyut öğretmenlerin emeklilik yaşamına ilişkin finansal açıdan planlama özelliğini sorgulamaktadır. Son sırada ise ($\bar{x}=2.80$) ile emekliliği psikososyal açıdan planlama boyutu izlemektedir. Bu alt boyutta öğretmenlerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Emekliliği Planlama Süreci alt boyutlarından alınan yüksek puanlar, emekliliği planlama o alt boyuta ilişkin davranışların daha sık sergilendiğini göstermektedir.

Tablo 7’de, Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği maddelerinin aritmetik ortalama ve standart sapmalarını gösteren tanılayıcı istatistik değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 7 : Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Maddelerinin Tanılayıcı İstatistik Değerleri

No	Madde	$\bar{x}$	ss
1	Gelecekteki finansal durumum hakkında çok düşündüm.	3.37	1,32
2	Mevcut finansal durumum ile emekli olduğumda sahip olmak istediğim finansal durumumu sık sık karşılaştırıyorum.	3.26	1,42

3	Emeklilere yönelik finansal konular hakkında net bir bilgiye sahibim.	3.24	1,22
4	Emekliler yönelik finansal konular hakkında ailemle sık sık konuşuyorum	2.96	1,38
5	Uzun vadede sağlığım hakkında çok düşünüyorum.	3.21	1,41
6	Şimdiki sağlık durumum ile gelecekte olmasını istediğim sağlık durumumu sıklıkla karşılaştırıyorum.	3.19	1,34
7	Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim.	3.45	1,31
8	Gelecekteki sağlığım hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	2.97	1,29
9	Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında çok fazla düşünüyorum	2.94	1,37
10	Zamanımı şimdi nasıl geçirdiğim ile emeklilikte zamanımı nasıl geçirmek istediğimi sık sık karşılaştırıyorum.	2.98	1,33
11	Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim.	3.34	1,13
12	Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	2.78	1,25
13	Emekli bir insan olarak aile içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.	2.71	1,26
14	Emekli bir insan olarak toplum içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.	2.79	1,26
15	Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim.	3.19	1,13
16	Şimdiki rollerimi emekli bir birey olduğumda sahip olmak istediğim rollerle sık sık karşılaştırıyorum.	2.86	1,22
17	Emekli insanların rolleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	2.70	1,26
18	Emekli olmanın nasıl bir şey olduğu konusunda insanlarla sık sık konuşuyorum.	2.79	1,28
19	Emeklilikteki finansal durumum hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.	2.95	1,33
20	Şimdiden finansal hazırlıklar yapmak yerine emekliliğe yakın	3.10	1,26

	herhangi bir finansal konuyla uğraşmaya tercih ederim.		
21	Benim yaşımdaki insanların emeklilik için finansal hazırlıklar yaptıklarını biliyorum.	3.23	1,10
22	Emeklilik için finansal hazırlıklar yapmak gerekli.	3.40	1,32
23	Uzun vadeli sağlığıma düşünmek için daha çok erken.	3.22	1,24
24	Şimdiden uzun vadeli sağlığım için hazırlık yapmak yerine, ortaya çıktığında sağlık konularıyla uğraşmayı tercih ederim.	3.08	1,24
25	Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.	2.85	1,26
26	Şimdiden emekliliğimde zamanımı nasıl geçireceğimi düşünmek yerine emekli olduğumda zamanımı nasıl geçireceğime karar vermeyi tercih ederim.	3.18	1,28
27	Benim yaşımdaki insanların zamanlarını geçirmek için yeni yollar geliştirdiklerini biliyorum.	3.39	1,07
28	Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli.	3.74	1,11
29	Emekli bir birey olarak rollerimi düşünmek için daha çok erken.	2.89	1,26
30	Şimdiden emeklilikteki rollerime hazırlanmak yerine, gelecekteki rollerim ortaya çıktığında onlarla ilişkili herhangi bir konuda uğraşmayı tercih ederim.	2.57	1,07
31	Benim yaşımdaki insanların rollerindeki değişimler için hazırlandıklarını biliyorum.	3.18	0,99
32	Emekli bir birey olarak rollerimdeki değişimler için hazırlanmak gerekli.	3.17	1,10
33	Bugün emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.	2.47	1,27
34	65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.	2.52	1,19
35	Aile üyeleri gelirimizden yeterli bir oranı biriktiriyor veya bununla yatırım yapıyor.	2.59	1,27
36	Emekli olduğum zaman, emeklilik için istediğim yaşam standardını sağlamak için yeterli gelire sahip olacağım.	2.59	1,20
37	Emekli olduğum zaman borçsuz bir eve sahip olacağım.	3.09	1,33

38	Emekli olduğum zaman beklenmedik harcamalar için yeterli paraya sahip olacağım.	2.62	1,13
39	Sadece uzun vadeli sağlığıma yararlı olacak besinleri alıyorum.	3.06	1,11
40	Bütün sağlıksız olan alışkanlıklardan kaçınıyorum.	3,29	1,16
41	Fiziksel aktivite yapmaya çalışıyorum (örn: düzenli olarak yürüyorum, spor veya yoga yapıyorum vb.)	3.27	1,16
42	Kanser, diyabet ve kalp hastalıkları gibi hastalıklar için asla bir sağlık taraması yaptırmadım.	2.87	1,35
43	Ben asla bir sağlık chek-up yaptırmadım.	3.04	1,38
44	Bugün emekli olmak zorunda kalsam, benim zamanımla yapabileceğim pek çok şey var.	3.26	1,11
45	Son zamanlarda yeni ilgi alanları, aktiviteler veya hobilerle meşgulüm.	2.89	1,17
46	İş dışında yapmaktan hoşlandığım pek çok ilgilerim var.	3.20	1,23
47	İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım.	2.45	1,33
48	Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azalttım.	2.34	1,26

Not: 23, 24, 29, 30, 42 ve 43. maddeler ters ifadeli maddelerdir. Burada dönüştürüldükten sonra ortalamaları alınmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde, emekliliği planlama süreci ölçeğinin bütün maddelerinin aritmetik ortalamalarına bakıldığında finansal planlama boyutunda 22. madde “Emeklilik için finansal hazırlıklar yapmak gerekli” ($\bar{x}$ =3.40) ve 1. madde “Gelecekteki finansal durumum hakkında çok düşündüm” ($\bar{x}$ =3.30) maddelerinin, yaşam tarzı planlama boyutunda 28. madde “Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli” ($\bar{x}$ =3.74) ve 27. madde “Benim yaşındaki insanların zamanlarını geçirmek için yeni yollar geliştirdiklerini biliyorum” ($\bar{x}$ =3.39) maddelerinin, psikososyal planlama boyutunda 15. madde “Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim” ($\bar{x}$ =3.19) ve 31. madde “Benim yaşındaki insanların rollerindeki değişimler için hazırlandıklarını biliyorum” ($\bar{x}$ =3.18) maddelerinin, sağlık planlama boyutunda ise 7. madde “Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim” ($\bar{x}$ =3.45) ve 40. madde “Bütün sağlıksız olan alışkanlıklardan

kaçınıyorum” ($\bar{x}=3.29$) maddelerinin en yüksek değerlere sahip maddeler oldukları görülmektedir.

Emekliliği planlama süreci ölçeğinin tüm maddelerinin aritmetik ortalamalarına bakıldığında en düşük değerlerin ise finansal planlama boyutunda 33. madde “Bugün emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim” ($\bar{x}=2.47$) ve 34. madde “65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim” maddelerine, yaşam tarzı planlama boyutunda 12. madde “Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum” ($\bar{x}=2.78$) ve 25. madde “Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken” ($\bar{x}=2.85$) maddelerine, psikososyal planlama boyutunda 48. madde “Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azalttım” ($\bar{x}=2.34$) ve 47. madde “İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım” ($\bar{x}=2.45$) maddelerine, sağlık planlama boyutunda 42. madde “Kanser, diyabet ve kalp hastalıkları gibi hastalıklar için asla bir sağlık taraması yaptırmadım” ($\bar{x}=2.87$) ve 8. madde “Gelecekteki sağlığım hakkında ailemle sık sık konuşuyorum” maddelerine ait olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartlarla birlikte, çoğu bireyin emeklilikte bireyin eline geçecek olan kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesi adı altında verilen toplu paranın beklentinin altında olduğunu düşündüğünü ve emeklilik döneminde hayal edilen yaşam tarzının bu gelire sağlanamayacağını düşünülüğünü söylemek mümkündür.

4.3 Bağımsız Değişkenlere Göre Emekliliği Planlama Sürecine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma kapsamında kullanılan anketten elde edilen bağımsız kategorik (demografik) değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, görev yapılan okul türü, branş, çalışma yılı, çocuk sayısı, ev sahibi ve araba sahibi olma durumu) göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 8’de yaş değişkenine göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 8: Yaş Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)

Alt boyut	Yaş	N	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Finansal Planlama	40-45	314	2.96	,54			
	46-50	179	2.94	,51			
	51-55	111	2.98	,43			
	56 ve üstü	50	2.96	,52	3-650	,12	,951
	Toplam	654	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	40-45	314	3.11	,66			
	46-50	179	3.07	,60			
	51-55	111	3.28	,54			
	56 ve üstü	50	3.26	,48	3-650	3,51	,015*
	Toplam	654	3.14	,62			
Psikososyal Planlama	40-45	314	2.79	,75			
	46-50	179	2.72	,60			
	51-55	111	2.89	,59			
	56 ve üstü	50	3.01	,60	3-650	3,14	,025*
	Toplam	654	2.80	,68			
Sağlık Planlama	40-45	314	3.11	,58			
	46-50	179	3.08	,59			
	51-55	111	3.23	,64			
	56 ve üstü	50	3.41	,72	3-650	4,89	,002**
	Toplam	654	3.15	,61			

*p<.05 **p<.01

Yaş kategorileri değişkenine göre, Emekliliği Planlama Süreci alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre finansal planlama dışında tüm alt boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<.05$). Farklı yaş kategorilerinde bulunan öğretmenlerin emeklilikte yaşam tarzını planlama, psikososyal planlama ve sağlığa dayalı planlama özellikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Fakat emeklilikte finansal planlama alt ölçeğinde, yaşa göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir ($p>.05$).

Yapılan etakare analizinde, yaş değişkeninin yaşam tarzı değişkeninin toplam varyansın %1,6'sını psikososyal değişkenin toplam varyansının %1,4'ünü ve sağlık planlaması değişkeninin toplam varyansının %2,2'sini açıkladığı görülmüştür.

Yaş değişkenine göre, öğretmenlerin Emeklilikte Planlama Süreci alt boyut puanlarının varyans farklılıkları için yapılan levene's testinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Hesaplanan puan varyansları homojendir. ANOVA'da elde edilen bu anlamlı farklılıklar üzerine ikili gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek üzere; varyansların homojen olması nedeniyle post-hoc tekniklerden scheffe testi kullanılmıştır.

Tablo 9'da yaş değişkenine göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği alt boyut ortalamaları arasındaki farklar için yapılan scheffe testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 9: Yaş Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) yas	(J) yas	Ort Fark (I-J)	Std. Hata	p
Yaşam Tarzı Planlama	40-45	46-50	,04	,06	,933
		51-55	-,17	,07	,101
		56 üstü	-,15	,09	,477
	46-50	40-45	-,04	,06	,933
		51-55	-,21	,07	,050*
		56 üstü	-,19	,10	,312
	51-55	40-45	,17	,07	,101
		46-50	,21	,07	,050*
		56 üstü	,02	,10	,998
	56 üstü	40-45	,15	,09	,477
		46-50	,19	,10	,312
		51-55	-,02	,10	,998
Psikososyal Planlama	40-45	46-50	,07	,06	,738
		51-55	-,10	,07	,646
		56 üstü	-,22	,10	,194
	46-50	40-45	-,07	,06	,738
		51-55	-,17	,08	,242
		56 üstü	-,29	,11	,060

	51-55	40-45	,10	,07	,646
		46-50	,17	,08	,242
		56 üstü	-,13	,11	,746
	56 üstü	40-45	,22	,10	,194
		46-50	,29	,11	,060
		51-55	,13	,11	,746
Sağlık Planlama	40-45	46-50	,03	,06	,967
		51-55	-,12	,07	,373
		56 üstü	-,30(*)	,09	,015*
	46-50	40-45	-,03	,06	,967
		51-55	-,15	,07	,258
		56 üstü	-,33(*)	,10	,010**
	51-55	40-45	,12	,07	,373
		46-50	,15	,07	,258
		56 üstü	-,18	,10	,379
	56 üstü	40-45	,30(*)	,09	,015*
		46-50	,33(*)	,10	,010**
		51-55	,18	,10	,379

*p<.05 **p<.01

“Yaşam tarzı planlama” alt boyutunda 51-55 yaşları arasında bulunan öğretmenlerin görüşleri ile ($\bar{x}$ =3.28), 46-50 ($\bar{x}$ =3.07) yaş aralığındaki öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı derecede daha yüksek düzeydedir ($p<.05$). Bu alt boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir ($p>.05$).

Psikososyal emeklilik planlaması alt boyutunda ANOVA sonucuna göre anlamlı fark elde edilmesine rağmen, scheffe testinin alfa tipi hataya karşı çok duyarlı olmasından dolayı ikili karşılaştırmaların hiçbirinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Sağlık planlama alt boyutunda 56 yaş ve üstü öğretmenlerin görüşleri, 40-45 ($p<.05$) ve 46-50 ($p<.01$) yaş aralığındaki öğretmenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Bu alt boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>.05$).

Emeklilik kavramını önemli kılan, bireylerin aktif çalışma hayatının sonlanması ve yaşlılık dönemine denk gelmesidir. Aktif çalışma hayatının bitmesi ve yaşlanmanın, beraberinde yaşam tarzında ve ritminde farklılık yaratabileceği, yaşlılığa bağlı sağlık sorunlarına sebep olabileceği düşünülmektedir. Yaşamın önemli bir dönüm noktası olan emeklilik döneminde, gençlerden ziyade emeklilik dönemine daha yakın olan ileri yaş grubunun, yaşam tarzı ve sağlık ile ilgili planlama yapmayı uygun bulduğu düşünülmektedir.

Tablo 10’da çeşitli eğitim kademesinde görev yapan öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre emeklilik planlama süreci ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz grup “t” testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 10: Cinsiyet Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar

Alt Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
Finansal Planlama	Kadın	260	2.95	,52	-,41	652	,686
	Erkek	394	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	Kadın	260	3.12	,65	-,72	652	,472
	Erkek	394	3.15	,60			
Psikososyal Planlama	Kadın	260	2.72	,73	-2,64	652	,008**
	Erkek	394	2.86	,64			
Sağlık Planlama	Kadın	260	3.12	,60	-1,01	652	,314
	Erkek	394	3.17	,61			

**p<.01

Cinsiyet değişkenine göre, Emeklilik Planlama Süreci alt boyutları içinde sadece “psikososyal planlama” alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğretmenlerin ($\bar{x}$ =2.86) psikososyal açıdan emekliliği planlamaya verdikleri değer, kadın öğretmenlerden ($\bar{x}$ =2.72) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<.01). Erkek öğretmenlerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirilmesine yönelik planlama davranışları daha etkin boyuttadır. Yapılan etakare analizinde cinsiyet değişkeninin psikososyal planlama değişkeninin toplam varyansını %1,1’ini açıkladığı görülmüştür.

Emeklilikle birlikte aktif çalışma hayatında üstlenilen roller, mesleğin getirdiği statü, saygınlık, sosyal ilişkiler, işe yarama duygusu, yerini bir boşluğa bırakmaktadır. Boş zamanın artışıyla birlikte, bu boş zamanların değerlendirme biçimlerinin, beşeri ilişkileri etkilemesi kaçınılmazdır. Yaşadığımız toplumda kadınların, gerek aktif çalışma hayatında, gerekse emeklilik döneminde, ev işleri, çocuk veya torun bakımı, temizlik ve yemek yapmak gibi bir çok işi, görev olarak üstlenmesinden dolayı, çok fazla boş zamana sahip olamayacağı, erkeklerin kadınlara oranla bir hayli fazla boş zamanı olacağı düşünülmekte, bu sebepten emeklilik dönemi için psikososyal planlamaya daha fazla önem verildiği düşünülmektedir.

Tablo 11’de medeni durum değişkenine göre ölçek alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 11: Medeni Durum Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)

Alt boyut	Medeni Durum	N	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Finansal Planlama	Evli	582	2.97	,51			
	Bekâr	46	2.74	,52			
	Dul	26	3.07	,53	2-651	5,05	,007**
	Toplam	654	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	Evli	582	3.14	,62			
	Bekâr	46	3.12	,59			
	Dul	26	3.24	,62	2-651	,35	,705
	Toplam	654	3.14	,62			
Psikososyal Planlama	Evli	582	2.81	,69			
	Bekâr	46	2.61	,51			
	Dul	26	3.08	,60	2-651	4,06	,018*
	Toplam	654	2.80	,68			
Sağlık Planlama	Evli	582	3.16	,60			
	Bekâr	46	2.93	,74			
	Dul	26	3.17	,57	2-651	3,26	,039*
	Toplam	654	3.15	,61			

*p<.05 **p<.01

Medeni durum değişkenine göre Emekliliği Planlama Süreci alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) açıdan yaşam tarzı planlama dışında tüm alt boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur($p<.05$). Farklı medeni duruma sahip bulunan öğretmenlerin emeklilikte finansal planlama, psikososyal planlama ve sağlığa dayalı planlamaya ilişkin görüşleri birbirinden farklılaşmaktadır. Fakat emeklilikte yaşam tarzı planlama alt boyutunda, medeni durum değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Yapılan etakare analizinde medeni durum değişkeninin finansal planlama değişkeninin toplam varyansının %1,5'ini, psikososyal değişkeninin toplam varyansının %1,2'sini ve sağlık planlaması değişkeninin toplam varyansının %1'ini açıkladığı görülmüştür.

Medeni durum değişkenine göre öğretmenlerin Emeklilikte Planlama Süreci Ölçeği alt boyut puanlarının varyans farklılıkları için yapılan levene's testinde finansal planlama alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır. Hesaplanan puan varyansı homojendir. Diğer taraftan psikososyal ve sağlık planlama alt boyutlarında levene's testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ve bu nedenle bu boyutlarda varyanslar heterojendir.

Tablo 12'de ANOVA'da elde edilen bu anlamlı farklılıklar üzerine ikili gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek üzere; finansal planlama alt boyutunda varyanslar homojen olduğundan post-hoc tekniklerden scheffe testi; psikososyal ve sağlık planlama alt boyutlarında ise tamhane testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 12: Medeni Durum Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe ve Tamhane Testi Sonuçları

Test türü	Bağımlı değişken	(I) Medeni Durum	(J) Medeni Durum	Ort Fark (I-J)	Std. Hata	p
Scheffe testi	Finansal Planlama	Evli	Bekâr	,23(*)	,08	,013*
			Dul	-,10	,10	,597

		Bekâr	Evli	-,23(*)	,08	,013*
			Dul	-,33(*)	,12	,029*
		Dul	Evli	,10	,10	,597
			Bekâr	,33(*)	,12	,029*
Tamhane testi	Psikososyal Planlama	Evli	Bekâr	,20*)	,08	,050*
			Dul	-,27	,12	,102
		Bekâr	Evli	-,20(*)	,08	,050*
			Dul	-,47(*)	,14	,005**
		Dul	Evli	,27	,12	,102
			Bekâr	,47(*)	,14	,005**
Tamhane testi	Sağlık Planlama	Evli	Bekâr	,24	,11	,112
			Dul	-,00	,11	1,000
		Bekâr	Evli	-,24	,11	,112
			Dul	-,24	,16	,338
		Dul	Evli	,00	,11	1,000
			Bekâr	,24	,16	,338

*p<.05 **p<.01

Evli öğretmenler ($\bar{x}=2.97$) ile dul öğretmenlerin ($\bar{x}=3.07$) finansal planlamaya yönelik emekliliği planlama görüşleri; bekâr ($\bar{x}=2.74$) öğretmenlerinkinden anlamlı derecede daha olumlu yöndedir ($p<.05$).

Yine aynı şekilde evli öğretmenler ($\bar{x}=2.81$) ($p<.05$) ile dul öğretmenlerin ($\bar{x}=3.08$) ($p<.01$) psikososyal planlamaya yönelik emekliliği planlama görüşleri; bekâr (2.61) öğretmenlerinkinden anlamlı derecede daha olumlu yöndedir ($p<.05$).

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği sağlık planlaması alt boyutunda ANOVA'da anlamlı bir fark elde edilmesine rağmen; tamhane testinde ikili karşılaştırmalarda anlamlı farklılıklar elde edilememiştir.

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır ve toplumun değerlerini en iyi yansıtan temel kurumdur. Evlilik ve aile olmak sorumluluk istemektedir. Kendisini düşünmenin yanı sıra eşini ve çocuklarını da düşünmek zorunda olup, tek kişilik plan yapma

durumu söz konusu değildir. Emekliliğin beraberinde getirebileceği psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlar karşısında çözüm üretme konusunda, eşini ve çocuğunu düşünmek gibi bir sorumluluğu ve zorunluluğu olduğu için, evli ve dul bireylerin, emeklilik dönemi için finansal planlama yapma konusunda daha hassas olabileceği düşünülmektedir. Bekâr bireylerin, özgür yaşamayı seçtikleri için ve tüm planları ve harcamaları tek başlarına yapmayı tercih ettikleri, mevcut ve gelecekteki rolleriyle alakalı plan yapma gereği duymayabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 13’de görev yapılan okul türü değişkenine göre Emeklilik Planlama Süreci Ölçeği alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 13: Görev Yapılan Okul Türü Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)

Alt boyut	Okul Türü	N	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Finansal Planlama	Anaokulu	52	2.98	,43			
	İlkokul	281	2.88	,49			
	Ortaokul	169	3.01	,49			
	Lise	152	3.03	,58	3.650	3,82	,010**
	Toplam	654	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	Anaokulu	52	3.12	,68			
	İlkokul	281	3.17	,59			
	Ortaokul	169	3.12	,60			
	Lise	152	3.12	,67	3.650	,30	,824
	Toplam	654	3.14	,62			
Psikososyal Planlama	Anaokulu	52	2.81	,74			
	İlkokul	281	2.79	,65			
	Ortaokul	169	2.78	,68			
	Lise	152	2.85	,70	3.650	,27	,851
	Toplam	654	2.80	,68			
Sağlık	Anaokulu	52	2.98	,56			

Planlama

İlkokul	281	3.29	,61			
Ortaokul	169	3.05	,55			
Lise	152	3.05	,62	3.650	9,27	,000***
Toplam	654	3.15	,61			

**p<.01 ***p<.001

Görev yapılan okul türü değişkenine göre, öğretmenlerin Emeklilik Planlama Süreci alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) sadece finansal planlama ve sağlık planlama alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Görev yapılan okul türü değiştikçe buna bağlı olarak öğretmenlerin emeklilikle ilgili görüşleri, finansal planlama ve sağlık planlama konusunda farklılaşmaktadır.

Yapılan etakare analizinde okul tür değişkeninin finansal planlama değişkeninin toplam varyansının %1,7'sini ve sağlık planlaması değişkeninin toplam varyansının %4,'ini olarak açıkladığı görülmüştür.

Görev yapılan okul türü değişkenine göre öğretmenlerin Emeklilik Planlama Süreci Ölçeği; finansal planlama ve sağlık planlama alt boyut puanlarının varyans farklılıkları için yapılan levene's testinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Hesaplanan puan varyansları homojendir.

Tablo 14'de ANOVA'da elde edilen bu anlamlı farklılık üzerine ikili gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek üzere; varyansların homojen olması nedeniyle yapılan post-hoc tekniklerden scheffe testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 14: Görev Yapılan Okul Türü Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Emeklilik Planlama Süreci Ölçeği	(I) Okul türü	(J) Okul türü	Ort Fark (I-J)	Std. Hata	P
Finansal Planlama	Anaokulu	İlkokul	,092	,08	,695
		Ortaokul	-,038	,08	,974
		Lise	-,058	,08	,919
	İlkokul	Anaokulu	-,09	,08	,695

		Ortaokul	-,13	,05	,076
		Lise	-,15(*)	,05	,036*
	Ortaokul	Anaokulu	,04	,08	,974
		İlkokul	,13	,05	,076
		Lise	-,02	,06	,989
	Lise	Anaokulu	,06	,08	,919
		İlkokul	,15(*)	,05	,036*
		Ortaokul	,02	,06	,989
Sağlık Planlama	Anaokulu	İlkokul	-,31*)	,09	,009**
		Ortaokul	-,07	,09	,903
		Lise	-,07	,10	,915
	İlkokul	Anaokulu	,31(*)	,09	,009**
		Ortaokul	,23*)	,06	,001***
		Lise	,24(*)	,06	,001***
	Ortaokul	Anaokulu	,07	,09	,903
		İlkokul	-,23(*)	,06	,001***
		Lise	,00	,07	1,000
	Lise	Anaokulu	,07	,10	,915
		İlkokul	-,24(*)	,06	,001***
		Ortaokul	-,00	,07	1,000

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Lise öğretmenlerinin finansal planlama alt boyutundaki puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.03); ilkokul öğretmenlerinkinden ($\bar{x}$ =2.88) anlamlı derecede daha olumludur (p<.05). Bu boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

İlkokul öğretmenlerinin sağlık planlama alt boyutundaki puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.29); anaokulu ($\bar{x}$ =2.98) (p<.01), ortaokul ($\bar{x}$ =3.05) (p<.001) ve lise ($\bar{x}$ =3.05) öğretmenlerinkinden (p<.001) anlamlı derecede daha olumludur. Bu boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkokulda görev yapan öğretmenler, aileden ilk kez kopan çocuklar için hem anne, hem baba hem de öğretmen gibi birçok görevi üstlenmektedirler. Aynı öğrenciyle normal şartlarda dört yıl geçiren, tüm gelişimini

yakından takip eden ve aileyle yakın bir ilişki içinde bulunan ilkokul öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleği doyumunu konusunda diğer kademelerden daha üst seviyede olduğu ve mesleğin tadını çıkarabildiği için, maddiyat konusunda ileriye dönük planlar yapacağı düşünülmektedir.

Çalıştığı yaş grubunun küçüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, kendi çocuğu gibi öğrencileriyle dört yıl boyunca ilgilenen, eğitim veren, ders aralarında bile takip etmek durumunda olan ve öğrencinin ailesiyle de yakın ilişkiler içinde bulunan ilkokul öğretmenlerinin, lise ve diğer kademelerde görev yapan öğretmenlere göre daha fazla yorulmakta, daha fazla yıpranmakta ve daha fazla sağlık sorunları yaşayabilmekte olduğu için, emeklilik dönemine ilişkin, finansal planlamadan ziyade, sağlık planlaması yapmayı ön planda tuttıkları düşünülmektedir.

Tablo 15’de öğretmenlerinin branş değişkenine göre Emeklilik Planlama Süreci Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 15: Branş Türü Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)

Alt boyut	Branş	N	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Finansal Planlama	Okul Öncesi	60	2.95	,41			
	Sınıf	265	2.88	,50			
	Branş	271	3.03	,48			
	Meslek Öğr.	58	2.97	,72	3-650	3,96	,008**
	Toplam	654	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	Okul Öncesi	60	3.11	,64			
	Sınıf	265	3.18	,59			
	Branş	271	3.10	,62			
	Meslek Öğr.	58	3.18	,68	3-650	,71	,546
	Toplam	654	3.14	,62			
Psikososyal Planlama	Okul Öncesi	60	2.77	,73			
	Sınıf	265	2.81	,65			

	Branş	271	2.78	,69			
	Meslek Öğr.	58	2.92	,72	3-650	,70	,552
	Toplam	654	2.80	,68			
Sağlık Planlama	Okul Öncesi	60	3.02	,57			
	Sınıf	265	3.28	,62			
	Branş	271	3.04	,59			
	Meslek Öğr.	58	3.17	,53	3-650	8,44	,000***
	Toplam	654	3.15	,61			

**p<.01   ***p<.001

Branş değişkenine göre öğretmenlerin Emeklilik Planlama Süreci alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) sadece finansal planlama ve sağlık planlama alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Öğretmenler, branşları değiştikçe buna bağlı olarak emeklilikle ilgili finansal planlama ve sağlık planlama konularında farklılaşmaktadır.

Yapılan etakare analizinde branş değişkeninin finansal planlama değişkeninin toplam varyansının %1,8'ini ve sağlık planlaması değişkeninin toplam varyansının %3,7'sini açıkladığı görülmüştür.

Branş değişkenine göre öğretmenlerin Emeklilik Planlama Süreci Ölçeği; finansal planlama ve sağlık planlama alt boyut puanlarının varyans farklılıkları için yapılan levene's testinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p<.01). Hesaplanan puan varyansları heterojendir.

Tablo 16'da ANOVA'da elde edilen bu anlamlı farklılık üzerine ikili gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek üzere; varyansların heterojen olması nedeniyle yapılan post-hoc tekniklerden tamhane testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 16: Branş Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği	(I) Branş	(J) Branş	Ort. Fark (I-J)	Std. Hata	p
Finansal Planlama	Okul Öncesi	Sınıf Öğr.	,07	,06	,844
		Branş Öğr.	-,08	,06	,691
		Meslek Öğr.	-,03	,11	1,000

	Sınıf Öğr.	Okul Öncesi	-,07	,06	,844
		Branş Öğr.	-,15(*)	,04	,002**
		Meslek Öğr.	-,09	,10	,922
	Branş Öğr.	Okul Öncesi	,08	,06	,691
		Sınıf Öğr.	,15(*)	,04	,002**
		Meslek Öğr.	,06	,10	,993
	Meslek Öğr.	Okul Öncesi	,03	,11	1,000
		Sınıf Öğr.	,09	,10	,922
		Branş Öğr.	-,06	,10	,993
Sağlık Planlama	Okul Öncesi	Sınıf Öğr.	-,26(*)	,09	,025*
		Branş Öğr.	-,02	,09	,997
		Meslek Öğr.	-,15	,11	,595
	Sınıf Öğr.	Okulöncesi	,26(*)	,09	,025*
		Branş Öğr.	,24(*)	,05	,000***
		Meslek Öğr.	,11	,09	,652
	Branş Öğr.	Okul Öncesi	,02	,09	,997
		Sınıf Öğr.	-,24(*)	,05	,000***
		Meslek Öğr.	-,13	,09	,500
	Meslek Öğr.	Okul Öncesi	,15	,11	,595
		Sınıf Öğr.	-,11	,09	,652
		Branş Öğr.	,13	,09	,500

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Branş öğretmenlerinin finansal planlama alt boyutundaki puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.03); sınıf öğretmenlerinkinden (=2.88) anlamlı derecede daha olumludur ($p<.05$). Bu boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sağlık planlama alt boyutundaki puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.28); anaokulu ($\bar{x}$ =3.02) ($p<.05$) ve branş ($\bar{x}$ =3.04) ($p<.001$) öğretmenlerinkinden anlamlı derecede daha olumludur. Bu boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Küçük yaş gruplarıyla çalışılıyor olunmasından hareketle, sınıf öğretmenlerinin maddi konulardan ziyade manevi doyuma önem verdiği için, diğer branş

öğretmenlerine oranla emeklilik dönemine ilişkin finansal planlama yapmayı ön planda tutmadığı düşünülmektedir. Gösterdiği özveri ve emekten ve küçük yaş grubu öğrencilerle çalışıyor olmaktan dolayı fazla yorulduğu ve yıprandığı için, ilkökul öğretmenlerin emeklilik dönemine ilişkin planlamalarda sağlığı ön planda tuttuğu düşünülmektedir.

Tablo 17’de çalışma yılı değişkenine göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 17: Çalışma Yılı Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)

Alt boyut	Çalışma Yılı	N	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Finansal Planlama	0-10 yıl	38	2.71	,51			
	11-20	260	2.94	,56			
	21 ve üstü	356	2.99	,46	2-651	5,50	,004**
	Toplam	654	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	0-10 yıl	38	2.98	,74			
	11-20	260	3.08	,67			
	21 ve üstü	356	3.20	,56	2-651	4,02	,018*
	Toplam	654	3.14	,62			
Psikososyal Planlama	0-10 yıl	38	2.42	,64			
	11-20	260	2.85	,76			
	21 ve üstü	356	2.81	,60	2-651	6,98	,001***
	Toplam	654	2.80	,68			
Sağlık Planlama	0-10 yıl	38	3.08	,66			
	11-20	260	3.07	,59			
	21 ve üstü	356	3.21	,61	2-651	4,17	,016*
	Toplam	654	3.15	,61			

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Öğretmenlerin çalışma yılı değişkenine göre, Emekliliği Planlama Süreci alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) tüm alt boyutlarda

istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Farklı çalışma yılı kategorilerinde bulunan öğretmenlerin emeklilikte finansal planlama, yaşam tarzını planlama, psikososyal planlama ve sağlığa dayalı planlama özellikleri birbirinden farklılaşmıştır.

Yapılan etakare analizinde çalışma yılı değişkeninin finansal planlama değişkeninin toplam varyansının %1,7'sini, yaşam tarzı değişkeninin toplam varyansının %1,2'sini, psiko-sosyal değişkeninin toplam varyansının %2,1'ini ve sağlık planlaması değişkeninin toplam varyansının %1,3'ünü açıkladığı görülmüştür.

Çalışma yılı değişkenine göre, öğretmenlerin Emekliliği Planlama Süreci finansal planlama ve sağlık planlama alt boyut puanlarının varyans farklılıkları için yapılan levene's testinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Hesaplanan puan varyansları homojendir. Fakat yaşam tarzını planlama ve psikososyal planlama boyutlarında varyanslar heterojendir.

Tablo 18'de ANOVA'da elde edilen bu anlamlı farklılıklar üzerine ikili gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek üzere yapılan; varyansların homojen-heterojen olması nedeniyle post-hoc tekniklerden scheffe ve tamhane testleri sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 18: Çalışma Yılı Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar İçin Yapılan Scheffe/Tamhane Testi Sonuçları

Test türü	Bağımlı değişken	(I) Çalışma Yılı	(J) Çalışma Yılı	Ort Fark (I-J)	Std. Hata	p
Scheffe testi	Finansal Planlama	0-10 yıl	11-20 yıl	-,23(*)	,09	,032*
			21 yıl ve üstü	-,28(*)	,09	,005**
		11-20 yıl	0-10 yıl	,23(*)	,09	,032*
			21 yıl ve üstü	-,05	,04	,467
		21 yıl ve üstü	0-10 yıl	,28(*)	,09	,005**

Tamhane testi	Yaşam Tarzı Planlama		11-20 yıl	,05	,04	,467
		0-10 yıl	11-20 yıl	-,11	,13	,778
			21 yıl ve üstü	-,22	,12	,216
		11-20 yıl	0-10 yıl	,11	,13	,778
			21 yıl ve üstü	-,11	,05	,075
		21 yıl ve üstü	0-10 yıl	,22	,12	,216
Tamhane testi	Psikososyal Planlama		11-20 yıl	,11	,05	,075
		0-10 yıl	11-20 yıl	-,44(*)	,11	,001***
			21 yıl ve üstü	-,39(*)	,11	,002**
		11-20 yıl	0-10 yıl	,44(*)	,11	,001***
			21 yıl ve üstü	,04	,06	,844
		21 yıl ve üstü	0-10 yıl	,39(*)	,11	,002**
Scheffe testi	Sağlık Planlama		11-20 yıl	-,04	,06	,844
		0-10 yıl	11-20 yıl	,00	,10	1,000
			21 yıl ve üstü	-,13	,10	,429
		11-20 yıl	0-10 yıl	-,00	,10	1,000
			21 yıl ve üstü	-,14(*)	,05	,021*
		21 yıl ve üstü	0-10 yıl	,13	,10	,429
		11-20 yıl	,14(*)	,05	,021*	

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

“Finansal planlama” boyutunda çalışma yılı 21 yıl ve üstü olanlar ($p<.01$) ile 11-20 ($p<.05$) yıl arasında olanların puan ortalamaları, çalışma yılı 0-10 yıl arasında olanlardan anlamlı derecede daha olumlu yöndedir.

“Yaşam tarzı planlama” alt boyutunda toplamda çalışma yılı değişkenine göre anlamlı fark elde edilmesine rağmen; tamhane testinin alfa tipi hataya karşı çok duyarlı olmasından olayı ikili karşılaştırmaların hiçbirinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

“Psikososyal planlama” alt boyutunda çalışma yılı 21 yıl ve üstü olanlar ($p<.01$) ile 11-20 ($p<.001$) yıl arasında olanların puan ortalamaları, çalışma yılı 0-10 yıl arasında olanlardan anlamlı derecede daha olumlu yöndedir.

“Sağlık planlama” alt boyutunda çalışma yılı 21 yıl ve üstü öğretmenlerin aritmetik ortalaması: 11-20 ($p<.05$) yıldan anlamlı derecede daha yüksektir. Bu alt boyutta diğer ikili karşılaştırmalar arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır ($p>.05$)

Genelde gelişmiş ülkelerde, emeklilik kavramı ile yaşlılık olgusu birlikte ele alınmaktadır. Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin, sağlıklı, dinç, idealist, sosyal ve enerjik olması nedeniyle mesleğin ve yaşamın tadını çıkarmayı ön planda tutmuş olabileceği, emekliliği düşünmenin yakın zaman içinde gerçekleşecek bir durum olmadığı için gündemlerinde olamayacağı, çalışma yılı yirmi yılı aşan kişilerin, emeklilik dönemine daha yakın oldukları için finansal, psikososyal ve sağlık boyutunda plan yapmayı tercih ettikleri düşünülmektedir.

Tablo 19’da öğretmenlerinin çocuk sayısı değişkenine göre Emeklilik Planlama Süreci Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan tek yönlü varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 19: Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar (ANOVA)

Alt boyut	Çocuk sayısı	N	$\bar{x}$	ss	sd	F	p
Finansal Planlama	Bir	118	2.89	,53			
	İki	343	2.99	,49			
	Üç	121	2.94	,51			

	Dört ve üstü	32	2.96	,55	4-649	1,17	,324
	Sıfır	40	2.89	,54			
	Toplam	654	2.96	,51			
Yaşam Tarzı Planlama	Bir	118	3.07	,70			
	İki	343	3.15	,59			
	Üç	121	3.14	,64			
	Dört ve üstü	32	3.19	,52	4-649	,81	,521
	Sıfır	40	3.25	,62			
	Toplam	654	3.14	,62			
Psikososyal Planlama	Bir	118	2.77	,81			
	İki	343	2.77	,65			
	Üç	121	2.91	,63			
	Dört ve üstü	32	2.84	,71	4-649	1,08	,368
	Sıfır	40	2.86	,61			
	Toplam	654	2.80	,68			
Sağlık Planlama	Bir	118	3.15	,64			
	İki	343	3.13	,58			
	Üç	121	3.23	,62			
	Dört ve üstü	32	3.01	,58	4-649	,97	,422
	Sıfır	40	3.15	,73			
	Toplam	654	3.15	,61			

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Çocuk sayısı değişkenine göre öğretmenlerin Emeklilik Planlama Süreci alt boyut ortalamaları için yapılan tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) hiçbir alt boyutta istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar elde edilememiştir. Farklı sayıda çocuk sahibi olan öğretmenlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin görüşleri benzerlik göstermektedir.

Tablo 20’de çeşitli eğitim kademesinde görev yapan öğretmenlerinin ev sahibi olma değişkenine göre emeklilik planlama süreci ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz grup “t” testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 20: Ev Sahibi Olma Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar

Alt Boyut	Ev Sahibi	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
Finansal Planlama	Evet	457	3.02	,49	4,79	652	,000***
	Hayır	197	2.81	,53			
Yaşam Tarzı Planlama	Evet	457	3.18	,57	2,61	652	,009**
	Hayır	197	3.04	,70			
Psikososyal Planlama	Evet	457	2.85	,66	2,80	652	,005**
	Hayır	197	2.69	,70			
Sağlık Planlama	Evet	457	3.17	,58	1,10	652	,270
	Hayır	197	3.11	,67			

**p<.01   ***p<.001

Ev sahibi olma değişkenine göre Emeklilik Planlama Süreci alt boyutları içinde sağlık planlama dışındaki tüm alt boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ev sahibi olan öğretmenlerin ($\bar{x}$ =3.02) finansal açıdan emekliliği planlamaya verdikleri değer, ev sahibi olmayan öğretmenlerden ($\bar{x}$ =2.81) anlamlı derecede daha yüksektir (p<.001). Ev sahibi olan öğretmenlerin ($\bar{x}$ =3.18) yaşam tarzı açısından emekliliği planlamaya verdikleri değer; olmayan öğretmenlerden ($\bar{x}$ =3.04) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<.01). Psikososyal planlama açısından ev sahibi olan öğretmenlerin ($\bar{x}$ =2.85) mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirilmesine yönelik planlama davranışları ev sahibi olmayanlardan ($\bar{x}$ =2.69) daha etkin boyuttadır (p<.01).

Yapılan etakare analizinde ev sahibi olma değişkeninin finansal planlama boyutunun toplam varyansının %3,4'ünü, yaşam tarzını planlama boyutunun toplam varyansının %1,2'sini ve psikososyal planlama değişkeninin toplam varyansının %1,2'sini açıkladığı görülmüştür.

Türkiye'de ekonomik koşulların ve öğretmen maaşlarının, emekli maaşlarının istenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Tüm bireyler için ev sahibi olmak önemli bir hedeftir. Bireylerin oturduğu evin sahibi olması, evsiz kalma korkusu yaşamadan finansal açıdan kendisini güvende hissetmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda geleceğe de bir yatırım olduğu için ev sahibi olan öğretmenlerin bunu bir plan

dâhilinde yaptığı, tutumlu oldukları için ev sahibi oldukları ve ekonomik planlarının olduğu, haliyle emeklilik dönemi için finansal planlamaya, evi olmayanlara göre daha fazla değer vermiş olduğu düşünülmektedir.

Tablo 21’de çeşitli eğitim kademesinde görev yapan öğretmenlerinin araba sahibi olma değişkenine göre emeklilik planlama süreci ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz grup “t” testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 21: Araba Sahibi Olma Değişkenine Göre Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği Alt Boyut Ortalamaları Arasındaki Farklar

Alt Boyut	Araba Sahibi	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
Finansal Planlama	Evet	452	2.99	,50	2,59	652	,010**
	Hayır	202	2.88	,52			
Yaşam Tarzı Planlama	Evet	452	3.14	,62	-,23	652	,819
	Hayır	202	3.15	,61			
Psikososyal Planlama	Evet	452	2.84	,68	1,96	652	,050*
	Hayır	202	2.73	,67			
Sağlık Planlama	Evet	452	3.14	,58	-,791	652	,429
	Hayır	202	3.18	,67			

*p<.05 **p<.01

Araba sahibi olma değişkenine göre Emeklilik Planlama Süreci alt boyutları içinde yaşam tarzı ve sağlık planlama dışında ki tüm alt boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araba sahibi olan öğretmenlerin ($\bar{x}$ =2.99) finansal açıdan emekliliği planlamaya verdikleri değer; araba sahibi olmayan öğretmenlerden ($\bar{x}$ =2.88) anlamlı derecede daha yüksektir (p<.01). Araba sahibi olan öğretmenlerin ($\bar{x}$ =2.84) psikososyal açıdan emekliliği planlamaya verdikleri değer; olmayan öğretmenlerden ($\bar{x}$ =2.73) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<.05).

Yapılan etakare analizinde araba sahibi olma değişkeninin finansal planlama boyutunun toplam varyansının %1’ini, psikososyal planlama değişkeninin toplam varyansının %0,6’sını açıkladığı görülmüştür.

Araç sahibi olmak hem yaşam kalitesini artırdığı için hem de bir yatırım olduğu için önem arz etmektedir. Mal mülk sahibi olmak, ekonomik bir plan dâhilinde

gerçekleşen durumlardır. Araba sahibi olan öğretmenlerin, bütçelerini, yaşam kalite ve standartlarına göre ayarlayacağı ve ekonomik anlamda tutumlu ve planlı kişiler olduğundan hareketle, araba sahibi olmayan öğretmenlere göre finansal ve psikososyal planlamaya daha fazla değer verebilecekleri düşünülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin sonuçlara, tartışmaya ve önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuç ve Tartışma

Emeklilik, insan yaşamının önemli dönüm noktalarından olup, ölene kadar devam eden bir süreçtir. Aktif çalışma hayatının bitmesiyle bireyin yaşantısında birçok değişikliğe yol açan, yaşam tarzında ve ritminde değişiklikler meydana getiren bu dönemin sağlıklı geçirilmesi çok önemlidir. Üstlenilen rollerin azalması, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülememesi, gelirin azalması, boş zamanın artmış olması, sağlık problemleriyle baş başa kalma riski vb. durumlara karşı önceden plan yapılmış olması, bu dönemde yaşanacak sorunları azaltacağı gibi emekliliğe uyumu da kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Yapılan literatür taraması sonucunda, çalışmaların büyük çoğunluğunun emeklilik sonrası dönemi kapsadığı, emeklilik hazırlık eğitimi, emeklilik sürecinde yaşanan uyum sorunları, ikinci işe hazırlık, yaşam tatmini vb. konuları kapsadığı, emeklilik öncesinde emekliliği planlama süreci ile ilgili yeterli çalışmanın bulunmadığı görülmektedir.

Emekliliği planlama süreci ölçeği, finansal planlama, yaşam tarzı planlama, psikososyal planlama ve sağlık planlama olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta olup, her boyut, kendi içinde verilen puanların madde sayısına bölünmesiyle ortaya çıkan sonuçlara göre değerlendirmeler yapılmıştır. Tüm alt boyutların aritmetik ortalama değerleri “3”e yakın olup, 2.61-3.40 ortalamaları arasında bulunan “Benim için doğru olup olmadığından emin değilim” aralığında yer almıştır. Elde edilen sonuçtan, genel olarak öğretmenlerin emekliliği planlama konusunda kararsız oldukları anlaşılmıştır. Öğretmenlerin çoğunun aktif çalışma hayatı sürelerinde, emeklilik dönemi için herhangi bir hazırlık yapıp yapmama konusunda kararsız oldukları, emeklilik dönemine hazırlıksız girdikleri söylenebilir. Türkiye’de ve dünyada yapılan birçok araştırma, bireylerin emekliliği planlama konusunda düşük ya da orta düzeyde olduklarını göstermektedir. Başar ve Ulutaş (2015), Arpacı

(2014), Şahin Baltacı, H. ve Selvitopu, A. (2012), Sevim ve Şahin (2007), Günay, G. (2006), Schellenbeg ve arkadaşları (2005), Nuttman-Shwartz (2004), Anderson ve diğerleri (2000), Ekerdt ve diğerleri (1996), Akçay (1994) yapmış oldukları araştırmalarda çalışanların emekliliği orta düzeyde planladığı sonucuna ulaşmışlardır. Ortaya çıkan bu sonuçlar, mevcut çalışmada ulaşılan sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Alt boyutların aritmetik ortalamaları sıralandığında, emekliliği planlamada sağlık boyutu en yüksek puan ortalamasıyla ilk sırayı almıştır. İkinci sırayı emekliliği planlamada yaşam tarzını planlama boyutu, üçüncü sırayı emekliliği planlamada finansal boyut, son sırayı ise emekliliği planlamada psikososyal boyut almıştır. Bu veriler ışığında öğretmenlerin emeklilik planlama sürecinde, sağlık boyutunda planlama yapma davranışını daha sık gösterdiklerini görülmüştür. Günay'ın (2006) çalışmasında, emeklilik planı yapan bireylerin finansal planlamayı ön planda tuttıkları sonucuna varılmıştır. Bu yönüyle mevcut çalışma, Günay'ın (2006) çalışması ile farklılık göstermektedir.

Emekliliği planlama sürecine ilişkin öğretmen görüşlerinde, maddelerin aritmetik ortalamalarına bakılarak varılan sonuçta en yüksek değer "Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli" ve "Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim" olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin emeklilik dönemi için yaşam tarzını planlama ve sağlık boyutlarında daha hassas oldukları görülmektedir. Sevim ve Şahin'in (2007) çalışmasında, emeklilik sürecinde katılımcıların çoğunun ilk sıradaki beklentilerinin emeklilikte finansal koşulların iyileştirilmesi talebi olduğu görülmektedir. Mevcut çalışma, yaşam tarzı ve sağlık planlama konularını ön planda tutması bakımından Sevim ve Şahin'in (2007) çalışmasıyla farklılık göstermektedir. Yine, Ünsal ve diğerleri'nin (2017) çalışmalarının sonucunda, öğretmenlerin emekli olmak istememe nedenlerinin başında ekonomik gerekçeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaş değişkenine göre emekliliği planlama süreci alt boyutlarından, finansal planlama ve psikososyal planlama alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yaşam tarzı alt boyutunda 51-55 yaşları arasında bulunan öğretmenlerin emekliliği planlama süreçlerinin, 46-50 yaş aralığında bulunan öğretmenlerden anlamlı derecede daha

yüksek olduğu görülmüştür. Sağlık planlama alt boyutunda, 56 yaş ve üstü öğretmenlerin, 40-45 ve 46-50 yaş aralığındaki öğretmenlerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Cinsiyet değişkenine göre emekliliği planlama süreci alt boyutlarından yalnızca psikososyal planlama alt boyutunda anlamlı bir fark görülmüştür. Erkek öğretmenlerin psikososyal planlama açısından emekliliği planlamaya verdiği değer, kadın öğretmenlerden anlamlı düzeyde yüksektir. Erkek öğretmenlerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirilmesine yönelik planlama davranışları daha etkin boyuttadır. Sevim ve Şahin (2007), farklı meslek gruplarıyla yaptığı çalışmada, erkek bireylerin statü kaybı, boş zaman değerlendirme gibi konuları kadın katılımcılardan daha fazla sorun ettikleri sonucuna varmıştır. Bu bağlamda erkeklerin psikososyal planlama boyutunu daha fazla ön planda tuttuğu ve sonucun bu çalışmayla paralellik gösterdiği söylenebilir. Günay (2006) yaptığı çalışmada, emekliliğe hazırlık planı yapma ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varmıştır. Gee ve Baillie (1999), çalışmalarında erkek bireylerin finansal planlama boyutuna, kadın bireylerin ise yaşam tarzı planlama boyutlarına ilgi gösterdikleri sonucuna varmıştır. Bu iki çalışma farklı yönleriyle, mevcut çalışmadan farklılıklar göstermektedirler.

Medeni durum değişkenine göre emekliliği planlama süreci alt boyutlarından yaşam tarzı planlama ve sağlık planlama boyutlarında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Evli öğretmenler ile dul öğretmenlerin psikososyal planlamaya yönelik emekliliği planlama görüşleri, bekâr öğretmenlerinkinden anlamlı derecede daha olumlu yönde olduğu görülmüştür. Evli öğretmenlerin ve dul öğretmenlerin, finansal planlamaya yönelik emekliliği planlama görüşleri, bekâr öğretmenlerden anlamlı derecede daha olumlu yönde olduğu belirlenmiştir. Arpacı (2014) çalışmada, statü kaybı, bir kenara itilme, yalnızlık ve ruhsal sorunlar gibi psikososyal planlama boyutuyla ilgili durumların medeni duruma göre farklılık gösterdiği, evli erkeklerin bu durumlardan bekârlara göre daha olumlu etkilendiği sonucuna varmıştır. Mevcut çalışma da Arpacı'nın (2014) çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Görev yapılan okul türü değişkenine göre emekliliği planlama süreci alt boyutlarından yalnızca finansal planlama ve sağlık planlama boyutunda anlamlı

farklılıklar elde edilmiştir. Lisede görev yapan öğretmenlerin finansal planlama sürecine ilişkin görüşleri, ilkokulda görev yapan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde daha olumludur. İlkokulda görev yapan öğretmenlerin sağlık planlama boyutundaki görüşleri, anaokulu, ortaokul ve lisede görev yapan öğretmenlerden anlamlı derecede daha olumludur.

Branş değişkenine göre emekliliği planlama süreci alt boyutlarından finansal planlama ve sağlık planlama boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Branş öğretmenlerinin finansal planlamaya ilişkin görüşleri, ilkokul öğretmenlerinkinden anlamlı derecede olumludur. İlkokul sınıf öğretmenlerinin sağlık planlama boyutuna ilişkin görüşleri, anaokulu öğretmenlerinden ve branş öğretmenlerinden anlamlı derecede daha olumlu bulunmuştur.

Çalışma yılı değişkenine göre emekliliği planlama süreci alt boyutlarının yaşam tarzı planlama boyutu hariç, diğer üç boyutta anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur. Finansal planlamaya ilişkin görüşler konusunda, çalışma yılı 21 ve üstü olanlar ile 11-20 yıl olanların, çalışma yılı 0-10 yıl arasında olan öğretmenlerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Psikososyal planlama sürecine ilişkin görüşler konusunda 21 yıl ve üstü çalışma yılı olanlar ile 11-20 yıl arası çalışma yılı olan öğretmenlerin, çalışma yılı 0-10 yıl arasında olan öğretmenlerden anlamlı derecede daha olumlu yönde olduğu görülmüştür. Sağlık planlama sürecine ilişkin görüşler konusunda, 21 yıl ve üstü çalışma yılı olan öğretmenlerin, 11-20 yıl arası çalışma yılı olan öğretmenlerden, anlamlı derecede daha olumlu oldukları görülmüştür.

Çocuk sayısı değişkenine göre emeklilik planlama süreci alt boyutlarından, hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öztürk ve Hazer (2017) çalışmalarında, çocuğu olmayan bireylerin finansal tatminlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmış, çocuk sahibi olmanın getirdiği mali yük ve sorumluluğun finansal tatmini etkilediği kanaatine varmıştır. Mevcut çalışma, finansal boyut dâhil hiçbir alt boyutta çocuk sayısı değişkeninde anlamlı bir farklılık bulunmaması yönüyle farklıdır.

Ev sahibi olma değişkenine göre emeklilik planlama süreci alt boyutlarından sağlık planlama boyutu hariç diğer üç boyutta anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ev sahibi olan öğretmenlerin finansal planlamaya verdikleri değer, ev sahibi olmayan

öğretmenlerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Ev sahibi öğretmenlerin, yaşam tarzı planlamaya verdikleri değer, evi olmayan öğretmenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Psikososyal planlama boyutunda ise, evi olan öğretmenlerin, olmayan öğretmenlerden, daha etkin oldukları görülmüştür. Öztürk ve Hazer (2017) çalışmalarında, yaşadığı konutun sahibi olan bireylerin evsiz kalma korkuları bulunmadığından, kendilerini finansal yönden güvende hissettikleri ve ev sahibi olmayan bireylere göre finansal tatminlerinin oldukça yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Finansal planlamaya verilen değer bağlamında, mevcut çalışmayla paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Araba sahibi olma değişkenine göre emeklilik planlama süreci alt boyutlarından yalnızca yaşam tarzı planlama ve sağlık planlama boyutlarında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Araba sahibi olan öğretmenlerin, finansal planlamaya verdiği değer, araba sahibi olmayan öğretmenlerden, anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Araba sahibi olan öğretmenlerin, psikososyal planlamaya verdikleri değer, araba sahibi olmayan öğretmenlerden anlamlı düzeyde yüksek oldukları görülmüştür.

5.2 Öneriler

1- İşveren, devlet, sendika, yerel yönetimler, üniversiteler ve diğer ilgili kuruluşlarca, aile ilişkileri, sosyal aktiviteler, boş zaman aktiviteleri, sağlıklı yaşam, finansal planlama, emekliliğe geçiş vb. konularda eğitici ve bilgilendirici eğitim programları hazırlanarak, emeklilik konusunda bilinç ve farkındalık düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

2-Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de emekliliğe hazırlık eğitimi hazırlanması ve bunun bir devlet politikası haline getirilerek yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

3- Özel sektör ve kamu kuruluşlarında, hayatın önemli dönüm noktalarından biri olan emeklilik dönemine hazırlık çalışmaları, destek ve yönlendirme hizmetleri verebilecek birimler oluşturulmalıdır.

4- Özel sektör ve kamu kurumları marifetiyle, ilgi ve hobi geliştirici, etkin ve kaliteli zaman geçirilebilecek, üretmenin ve ortaya ürünler çıkarmanın tadına varılabilecek

eğitim ve kurslara yer verilmesi sağlanması, bu tarz kursların aılması teşvik edilmelidir.

5- Aktif alışma hayatındaki bireylerin, sağlıklı bir emeklilik için ve kendisini zinde hissetmesi için, düzenli spor, sağlıklı ve dengeli beslenme konularını yaşam tarzı olarak benimsemesi sağlanmalıdır.

6- Emeklilik döneminde oryantasyon (uyum) eğitimleri verilerek, yeni döneme yumuşak bir geçiş sağlanarak, bireyin boşluğa düşmesinin engellenmesi sağlanabilir.

7- Oğretmenlerin emekliliği planlama süreci konusundaki düşüncelerinde ocuk sayısı değişkeni konusunda ve farklı alt boyutların farklı değişkenlerinde anlamlı farklılıkların bulunmaması ilgi çekici görülmektedir. Bu hususların ayrı bir araştırma konusu yapılarak, çalışmaların birbirleriyle ayrıntılı şekilde karşılaştırılmalarının sağlanabileceği düşünülmektedir.

8- Bu çalışmanın bulgularının literatüre katkı sağlayacağı düşünüldüğünden, çalışmanın bulgularından yola çıkılarak, emekliliği planlama, emeklilikte yaşanan uyum sorunları, emeklilik yaşamı ve emeklilikten beklentiler, emekliliğe hazırlık eğitimi ve ikinci işe hazırlık vb. gibi konularda, farklı meslek gruplarına daha geniş evren ve örnekleme grubu ile nicel ve nitel çalışmaların yapılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıklan, A. (1996). *Çağdaş örgütlerde insan kaynağının yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akçay, R. C. (1994). *Çanakkale ilinde görev yapan öğretmenlerin emekliliğe hazırlık eğitimine ihtiyaçları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akçay, R. C. (2015). *Yaşlılık ve emeklilik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akdemir, N., Çınar, F. İ. ve Görgülü, Ü. (2007). Yaşlılığın algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(4), 215-22.
- Aksu, M., Demir, C. E., Daloğlu, A., Yıldırım, S. ve Kiraz, E. (2010). Who are the future teachers in Turkey? Characteristics of entering students teachers. *International Journal of Educational Development*, 30, 91-101.
- Alper, Y. (2003). *Türkiye’de sosyal güvenlik ve sigortalar*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını.
- Anderson, M., Li, Y., Bechhofer, F., McCrone, D. ve Stewart, R. (2000). Sooner rather than later? Younger and middle-aged adults preparing for retirement. *Ageing and Society*, 20, 446-466.
- Arpacı, F. (2014). Emekli bireylerin emekliliğe uyum konusundaki görüşleri ve emekliliğin yaşamlarında meydana getirdiği değişikliklerin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 73-85.
- Ataol, A. (1989). *Kariyer yönetim*. İzmir: Nadir Kitap.
- Atatanır, H. (2011). Sosyal güvenlik sistemlerinde finansman krizini aşılması noktasında gizlenen politikalar. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu Yayınları.
- Aydın, İ., Demir, T., G. ve Erdemli, O. (2015). Teacher’s views regarding the social status of the teaching profession. *Anthropologist*, 22(2), 146-156.
- Bakioğlu, A. (Ed.) (2017). *Öğretmenlerin mesleki profesyonel hayatları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Başar, M. A. ve Ulutaş, M. (2015). Akademik personelin emeklilikleriyle ilgili görüş ve beklentileri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 1181, 125-148.
- Başaran, İ. E. (1985). *Örgütlerde işgören hizmetlerinin yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış insanın üretim gücü*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Bender, K. ve Jivan N. A. (2005). What makes retirees happy?, *Center For Retirement Research*, 28, 1-9.
- Blake, D. (1999). Annuities in pension planse, text of talk for world bank annuities workshop. United Kingdom: Pensions Institute.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Canatan, A. (2007). Yaşlılık ve emeklilik üzerine. *Din ve Toplum*, 1, 70-76.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Çakır, Ö. (2011). *Emekliliğin psiko-sosyal boyutu*. Ankara: Türkiye Emekliler Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Çakır, Ö. (2014). Emekliliğin psiko-sosyal boyutu (1. Bölüm). *Çağın Polisi Dergisi*, 146.

- Çakır, Ö., Çınar, E. ve Denizli, U. (2013). Phenomenon of working after retirement and its relation with quality of life in Turkey. *European Journal of Research on Education*. 2, 45-54.
- Çetinkaya, E. (2011). Emekli bireylerde yaşam doyumunun yordayıcıları olarak sosyal destek ve öz yeterlilik (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Decelis, A. A. (2013). Times of Malta. Erişim adresi: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20130922/life-features/A-critical-review-of-Malta-s-rising-ageing-population>.
- Değirmencioğlu C. ve Küçükahmet, L. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Alkım Yayınları.
- DPT. (2007). *Türkiye’de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı* (Rapor No: 2471). Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Eğitim-Bir-Sen (2013). *Türkiye’de dünya’da öğretmenlik retorik ve pratik*. Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası.
- Ekerdt, J.D., DeViney, S. ve Kosloski, K. (1996). Profiling plans for retirement. *Journal of Gerontology: Social Sciences*. 51, 140-149.
- Elder, H. W. ve Rudolph, M. P. (1999). Does retirement planning affect the level of retirement satisfaction? *Financial Services Review*, 8, 117-127.
- Er, D. (2009). Psiko-sosyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 131-144.
- Erden, M. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*, Ankara: Alkım Yayınları.
- Galea, (2015). Analysing retirement planning awareness among the future working generation-A study identifying the perception of the younger generation, particularly students, on retirement saving. *University Of Malta*.
- Gee, S. ve Bailie, J. (1999). Happily ever after? An exploration of retirement expectations. *Educational Gerontology*. 25(2), 109-128.
- Global Teacher Status Index. (13.11.2018). Erişim adresi: www.varkeyfoundation.org/media/4867/gts-index-13-11-2018.pdf
- Günay, G. (2006). *Bireylerin kişi ve aile olarak emekliliğe hazırlanmalarına ilişkin plan yapma durumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günay, G. (2013). Emekliliği planlama süreci ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması: Karabük Üniversitesi örneği. *Türk Geriatri Dergisi*, 16(1), 84-94.
- Güzel, A. ve Okur, A. R. (1999). *Sosyal güvenlik hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Hershey, D.A., Walsh, D.A., Brougham, R., Carter, S. ve Farell, A. (1998). Challenges of training pre-retirees to make sound financial planning decisions. *Educational Gerontology*, 24(5), 447-470.
- Hershey, D.A. ve Mowen, J. C. (2000). Psychological determinants of financial preparedness for retirement. *The Gerontologist*, 40(6), 687-697.
- HSCB. (2015). Emekliliğin geleceği. geleceğe yönelik tercihler raporu. HSCB Holding, Londra.
- ILO. (1984). *Introduction to social security*. Erişim adresi: <https://www.blp.org.bb/wp-content/uploads/2017/07/ILO-Introduction-to-Social-Security.pdf>
- İktisat Sözlüğü. (01.12.2018). Erişim adresi: www.iktisatsozlugu.com/nedir-860-EMEKLİLİK

- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılavuz, M. A. (2002). Emeklilik döneminde çalışma, boş zaman ve din eğitimi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 71-86.
- Köknel, Ö. (1993). *Zorlanan insan*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- MEB (2014). 19. Milli eğitim şurası. (20.04.2019). Erişim adresi: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). Erişim adresi: www.mevzuat.meb.gov.tr
- Noone, J. H. (2010). Psychological and socioeconomic factors influencing men and women's planning for retirement (Yayımlanmamış Doktora Tezi). New Zealand.
- Noone J.H, Stephens ve C, Alpass F. (2010). The Process of retirement planning scale (PRePS): Development and validation. *Psychological Assessment*, 22(3), 520-31.
- Nuttman–Shwartz, O. (2004). Like a high wave: Adjustment to retirement. *The Gerontologist*, 44(2), 229-235.
- Onur, B. (1991). *Gelişim psikolojisi. Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: Versa Yayıncılık.
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi. Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öz, F. (1992). Yaşlılıkta ruh sağlığı. *Türk Hemşireler Dergisi*, 42 (2), 5-8.
- Öz, F. (2010). Yaşamın son evresi: Yaşlılık psikososyal açıdan gözden geçirme. *Kriz Dergisi*, 10 (2), 17-28.
- Özben, Ş. (2008). Yaşlılık. K. Ersanlı, ve M. Kalkan (Ed.), *Yaşlılıkta gelişim görevleri*, (97-120). Ankara: Pegem Akademi.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Özpolat, A. (2002). *Sosyolojik açıdan öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin toplumdaki yeri* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, C. (1988). *Türkiye’de dünden bugüne öğretmen yetiştiren kurumlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Öztürk, M. S. ve Hazer, O. (2017). Emeklilikte finansal tatmin ve yaşam tatmini. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 8(26), 203-219.
- Pienta, A.M. ve Hayward, M.D. (2002). Who expects to continue working after age 62? The retirement plans of couples. *Journal of Gerontology: Social Science*, 57B (4), 199-208.
- Rosenkoetter, M. M. ve Garris J. M. (2001). Retirement planning, use of time and psychosocial adjustment. *Issues in Mental Health Nursing*, 22, 703- 722.
- Salman, S. (2004). *Öğrencilerin emeklilik dönemine uyumları ve yaşam tatminleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Schellenbeg, G., Turcotte, M. and Ram, B. (2005). Preparing For Retirement. *Canadian Social Trends*. Catalogue No:11-008. p:8-11.
- Sevim, Y. ve Şahin, J. (2007). Toplumun yeni yoksulları: Emekliler (Şanlıurfa ili örneği). *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1, 195-207.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (15.10.2018). Erişim adresi: www.sgk.gov.tr
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. (2018). Erişim adresi: (www.mevzuat.gov.tr)

- Şahin Baltacı, H. ve Selvitopu, A. (2012). Öğretmenlerin emeklilik dönemine ve emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 11 (3), 800-812.
- Şakar, M. (1987). *Türk sosyal güvenlik hukukunda yaşlıların korunması* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Y. F. (2015). Emeklilik döneminde yaşanan sorunlar yönelik bir çözüm önerisi: İkinci işe hazırlık eğitimi ve emeklik kulüpleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(64), 313-334.
- Şimşek, A. ve Büyükkıdık, S. (2015). Emekli öğretmenlerin yaşam doyumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bilimleri Dergisi*, 4(6), 19-41.
- Şişman, M. (2000). *Öğretmenliğe giriş* (2.baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Taymaz, H. (2003). *Okul yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tezcan, M. (1995). *Sosyolojiye giriş* (4.Baskı). Ankara: Feryal Matbaası.
- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkileri üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tufan, İ. (2003). Modernleşen Türkiye’de yaşlılık ve yaşlanmak, yaşlanmanın sosyolojisi. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- T.C. Emekli Sandığı. (10.10.2018). Erişim adresi: <http://emekli.gov.tr/genel.html>
- Türkiye İstatistik Yıllığı. (2004). Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr>.
- Twig, M., (2013). *The future of retirement*. London: HSBC Insurance Holdings Limited, Global Publishing Services.
- Uğur, S. (2004). Sosyal güvenlik sistemlerinde özel emeklilik programlarının yeri ve gelişim. Ankara: TİSK Yayınları.
- Ülgür, M. S. (1980). Emekli sorunları. *Emeklilerin Sesi Dergisi*, 156-157.
- Ünsal, S., Nacar, D. ve Gökdaş A. (2017). *Emeklilik hakkı kazanmış öğretmenlerin emeklilik kavramına ve emekli olma durumlarına ilişkin görüşleri*. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed). Küreselleşen dünyada eğitim. Pegem İndeks, doi: 10.14527/9786053188407.56
- WHO. (2002). *Active ageing a policy framework*. Madrid: World Health Organization.
- WHO. (2015). *Definition of an older or elderly person*. Erişim adresi: <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>
- Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2003). İlköğretim öğretmenlerinin karşılaştığı sorunlar. *Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi*. 3(3), 1-9.
- Yeten, Ç. (2005). *Emekliliğine az kalmış sınıf öğretmenlerinin emeklilik eğitimi ihtiyacının saptanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, S. (1996). *Türkiye’de emeklilik yaşantısı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Zunluoğlu, A. (2014). *Sosyal güvenlik reformu bağlamında sosyal güvenlik kurumu’nun yönetimine, yapısına ve aktüeryal duruma yönelik değerlendirmeler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK:1 Etik Kurul Kararı

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
02.05.2018	4	2018 / 136

KARAR NO: 2018 - 136
Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Evren MAKAR'ın Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin ASLAN danışmanlığında "Öğretmenlerin Emekliliği Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışması okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Evren MAKAR'ın Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin ASLAN danışmanlığında "Öğretmenlerin Emekliliği Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR.

EK:2 Ölçek Kullanım İzni

🕒 🔋 %57 🔋 18:52

← Gelen Kutusu

EVREN MAKAR 18.02.2017

Alıcılar: ggunay ✓

Gülay Hocam Merhabalar, Nasılsınız...

Ben Ordu / Altınordu'da bağımsız bir anaokulunda müdür yardımcısıyım.

19 Mayıs Üniversitesinde Eğitim Yönetimi alanında tezli yüksek lisans yapıyorum. Sizin yaptığınız çalışma (Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği) çok dikkatimi çekti.

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği'nizi izniniz olursa Ordu İlinde 40 yaş üstü meslektaşlarıma (öğretmenlere) uygulamak isterim. Yardımcı olursanız çok sevinirim.Saygılarımla İyi Akşamlar...

G. GUNAY 19.02.2017

Alıcılar: ben ✓

Mailiniz için teşekkür ederim.

Çalışmanızda nasıl bir yardım istediğinizi yazarsanız yardımcı olmaya çalışırım.

Ölçeği tabiki kullanabilirsiniz Evren Bey.

Dikkat etmeniz gereken önemli nokta her bir bölüm kendi içinde değerlendiriliyor

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Assoc. Prof. Dr. Gulay GUNAY

EK:3 Araştırma İzni

T.C.
ORDU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 18802389-44-E.4140138
Konu : Araştırma İzni

26.02.2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yecelik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün
22.08.2017 tarihli ve 12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) Ondokuz Mayıs Üniversitesinin 07.02.2019 tarihli ve 3134 sayılı yazısı.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Evren MAKAR'ın "Öğretmenlerin Emekliliği Planlanma Sürecine İlişkin Görüşleri" adlı çalışması Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından ilgi (a) genelge hükümleri doğrultusunda incelenmiş olup uygulanmasında sakınca görülmemiştir.

Söz konusu çalışmanın Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Evren MAKAR tarafından; eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak, uygulamalarda olur ekinde yer alan mühürlü formun kullanılması, öğrencilere ait çalışmaların veli izni doğrultusunda ve elde edilen verilerin herhangi bir haber, resmi özel web sayfaları, yerel ve ulusal basında paylaşılması kaydıyla, ilimizde görev yapan 40 yaş üstü öğretmenlere 2018 - 2019 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde okul ve kurum müdürlüğünün sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olur 'larınıza arz ederim.

Mustafa ÖZTÜRK
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek : Anket Formu (2 Sayfa)

OLUR
26.02.2019

Fahri ZALMOĞLU
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü V.

Adres: Saray Mah. Hür. Çanak Ürd. No:5 52089 A.Lamden-ORDU
Bazılı: 1451
Elektronik A): edu.mec.gov.tr
e-posta: strateji.gelisim.e@tanm.gov.tr

Bilgi için: Mustafa KURUL, VİZE (Sahibi Çekilme Şub. Md.)
Tel: 0(462) 325 16 29
Faks: 0(462) 325 31 44

Bu evrak gıvelli e-çedimlik imsi ile imzalanmıştır. <http://evrak.mec.gov.tr> ulusivler: d228-93d4-3908-808b-41c0 kezde tıptı zıllıdır.

EK:4 İzin Uygulama ve Kontrol Çizelgesi

ORDU İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
OKUL VE KURUMLARDA YAPILACAK ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA DESTEĞİNE YÖNELİK
İZİN VE UYGULAMA KONTROL ÇİZELGESİ
(araştırma izni ve uygulamaları için)

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN				
Adı Soyadı:	Evren MAKAR	Başvuru Tarihi:	6.2.2019	
Bağlı Bulunduğu Üniversite/Kurum:	19 Mayıs Üniversitesi			
Araştırmanın konusu:	Öğretmenlerin Emeklilik Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri			
Araştırmanın Yapılacağı Okul/Kurum:	Ordu İl Genel Okullarda görev yapan 40 yaş üstü öğretmenler			
Sıra No	KONTROLÜ YAPILACAK KONU BAŞLIKLARI (KRİTERLER)	E	H	AÇIKLAMALAR
1	Araştırma izni başvuru evrakı kayıta girilmiş mi? İlgili bölge ve komisyonu havale yapılmış mı? (Yazım yanlışları eklentilerle beraber...)	X		
2	Araştırma izni talebi Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve dereyedeki okul ve kurumları mı kapsamaktadır?	X		
3	Genelgenin 1. maddesinde "07/03/2012 tarihli ve B.08.0.YET.00.20.00/İ.3536/2012/03 sayılı Genelge ve diğer mevzuat çerçevesinde 1 Ağustos 2016 tarihinden önce alınmış tüm araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik izinleri için bu Genelge yürürlüğe girdikten sonra 1 (bir) ay içerisinde teklif başvuru yapılması zorunludur. Başvuruda bulunmayan ya da bulunup izin için gerekli şartları tasımayanların izinleri iptal edilecektir."denilmektedir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
4	Genelgenin 2. maddesinde "Araştırma, veri toplama süreçleri, raporlama, T.C Anayasası ve insan hakları alanındaki uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun ile yürürlükte olan tüm yasal düzenlemeler ve politika belgelerine uygun olarak yapılmalıdır" denilmektedir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
5	Genelgenin 3. maddesinde "Sadece bir tane gerçekleştirilecek araştırma uygulamaları için İl Millî Eğitim Müdürlüğüne, birden fazla tane yapılacakları için Bakanlığa başvurulması gerektiği" belirtilmiştir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
6	Genelgenin 6. maddesinde "Kütüphanelerden özel talep edilen her türlü kitap araştırma için verilmeyecektir" denmiştir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
7	Genelgenin 7. maddesinde "sosyal sorumluluk kapsamındaki araştırma başvurularında ticari amaç güdülmemesi, kayıtım, kuruluş, marka reklamını veya tanıtımını ön plana çıkaran ifade bulunmamalıdır" denmektedir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
8	Genelgenin 10. maddesinde "Araştırma ve veri toplama uygulamaları hiçbir şekilde okul ve kurumun eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacaktır ve tüm etkinliklere katılım gönüllüğe esasa göre sağlanacaktır." denilmektedir. Bu durum gözönüne alınmış mı?	X		
9	Genelgenin 12. maddesinde araştırma emekli, veri toplama süreçleri, yarışma ve sosyal etkinlik bölge ve materyallerine tamami onay makamına sunulmalıdır. Onay alınan araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik faaliyetleri kapsamı dışında hiçbir uygulama ve etkinlik yapılmayacaktır. Bu durum gözönüne alınmış mı?	X		
10	Başvuru özetinde/projesinde araştırmanın yapılacağı okul/kurum listesi konulmuş mu?	X		
11	Araştırmacı Millî Eğitim Müdürlüğüne araştırmanın ilk örneğini CD'ye kayıtlı olarak yazılı olarak teslim ediyor mu?	X		
12	İlgili komisyonu "Araştırma Değerlendirme Formu" hazırlanıp dolduruldu mu?	X		
13	Araştırma konusuna ilişkin veri toplama süreçleri uygulanmasında doğabilecek farklı zorunlulukları araştırma faaliyetleri kapsamında için, birim yetkilisi araştırmacıdan yazılı beyanname alın ve diğer gerekli belgeleri araştırmacı karşılar. Aksi takdirde veri toplama süreçleri uygulanmasına izin verilmez. Bu durum hususla teyit edilmiştir. Bu husus araştırmacı tarafından kabul edilmiş mi?	X		
14	Araştırmacı, iletişim için yazışma adreslerini, e-mail ve telefon numaralarını başvuruda belirtmiş mi?	X		
AÇIKLAMA : Bu kontrol çizelgesi MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 12607291 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri genelgesine göre hazırlanmıştır. (2017/25 nolu genelge)				
Evren MAKAR 'nın 06 Şubat 2019 tarihli araştırma izni isteği başvurusu komisyonumuz tarafından Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul / Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri genelgesi (2017/25 nolu genelge) çerçevesinde incelenmiş olup söz konusu başvurunun uygun olduğu tespit edilmiştir.				
KOMİSYON BAŞKANI		ÜYE		ÜYE
				
Bulent ARIK AR-GE Öğretmen		Burçak OZYURT ÇANKIRILI AR-GE Öğretmen		

EK:5 Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği

EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİ ÖLÇEĞİ						
<p>Değerli Öğretmenim; Bu anket "40 Yaş ve Üstü Öğretmenlerin Emekliliği Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri" konusunda hazırlanmakta olan yüksek lisans tezine aittir. Anket sadece öğretmenlerin emeklilik yıllarına hazırlık planlarının olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılacak olup, kimliğinizi belirtmeden, objektif bir şekilde doldurmanızı rica ediyorum. Katılımınızdan dolayı şimdiden teşekkür ediyorum...</p> <p style="text-align: right;">Evren MAKAR 19 Mayıs Üniversitesi / EYTP Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi</p>						
Yaş	:	( ) 40-45	( ) 46-50	( ) 51-55	( ) 56 ve üzeri	
Cinsiyet	:	( ) Kadın	( ) Erkek	Medeni Hali	:	( ) Evli ( ) Bekar ( ) Dul
Okul Türü	:	( ) Anaokulu	( ) İlkokul	( ) Ortaokul	( ) Lise	
Branş	:	( ) Okul Öncesi	( ) Sınıf Öğr.	( ) Branş Öğr.	( ) Meslek Öğr.	
Çalışma Yılı	:	( ) 0-10 yıl	( ) 11-20 yıl	( ) 21 ve üzeri		
Çocuk Sayısı	:	( ) 1	( ) 2	( ) 3	( ) 4 ve üzeri	( ) YOK
Evim Var ( ) Evim Yok ( )		Arabam Var ( ) Arabam Yok ( )				
EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİ ÖLÇEĞİ		Benim için kesinlikle doğru değil	Benim için doğru değil	Emin değilim	Benim için doğru	Benim için kesinlikle doğru
1	Gelecekteki finansal durumum hakkında çok düşündüm.					
2	Mevcut finansal durumum ile emekli olduğumda sahip olmak istediğim finansal durumumu sık sık karşılaştırıyorum.					
3	Emeklilere yönelik finansal konular hakkında net bir bilgiye sahibim.					
4	Emekliler yönelik finansal konular hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.					
5	Uzun vadede sağlığım hakkında çok düşünüyorum.					
6	Şimdiki sağlık durumum ile gelecekte olmasını istediğim sağlık durumumu sıklıkla karşılaştırıyorum.					
7	Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim.					
8	Gelecekteki sağlığım hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.					
9	Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında çok fazla düşünüyorum					
10	Zamanımı şimdi nasıl geçirdiğim ile emeklilikte zamanımı nasıl geçirmek istediğimi sık sık karşılaştırıyorum.					
11	Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim.					
12	Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.					
13	Emekli bir insan olarak aile içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.					
14	Emekli bir insan olarak toplum içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.					
15	Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim.					
16	Şimdiki rollerimi emekli bir birey olduğumda sahip olmak istediğim rollerle sık sık karşılaştırıyorum.					
17	Emekli insanların rolleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.					
18	Emekli olmanın nasıl bir şey olduğu konusunda insanlarla sık sık konuşuyorum.					
19	Emeklilikteki finansal durumum hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.					

	EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİ ÖLÇEĞİ	Benim için kesinlikle doğru değil	Benim için doğru değil	Emin değilim	Benim için doğru	Benim için kesinlikle doğru
20	Şimdiden finansal hazırlıklar yapmak yerine emekliliğe yakın herhangi bir finansal konuyla uğraşmaya tercih ederim.					
21	Benim yaşındaki insanların emeklilik için finansal hazırlıklar yaptıklarını biliyorum.					
22	Emeklilik için finansal hazırlıklar yapmak gerekli.					
23	Uzun vadeli sağlığı düşünmek için daha çok erken.					
24	Şimdiden uzun vadeli sağlığı için hazırlık yapmak yerine, ortaya çıktığında sağlık konularıyla uğraşmayı tercih ederim.					
25	Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.					
26	Şimdiden emekliliğimde zamanımı nasıl geçireceğimi düşünmek yerine emekli olduğumda zamanımı nasıl geçireceğime karar vermeyi tercih ederim.					
27	Benim yaşındaki insanların zamanlarını geçirmek için yeni yollar geliştirdiklerini biliyorum.					
28	Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli.					
29	Emekli bir birey olarak rollerimi düşünmek için daha çok erken.					
30	Şimdiden emeklilikteki rollerime hazırlanmak yerine, gelecekteki rollerim ortaya çıktığında onlarla ilişkili herhangi bir konuda uğraşmayı tercih ederim.					
31	Benim yaşındaki insanların rollerindeki değişimler için hazırlandıklarını biliyorum.					
32	Emekli bir birey olarak rollerimdeki değişimler için hazırlanmak gerekli.					
33	Bugün emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.					
34	65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam , emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.					
35	Aile üyeleri gelirimizden yeterli bir oranı biriktiriyor veya bununla yatırım yapıyor.					
36	Emekli olduğum zaman, emeklilik için istediğim yaşam standardını sağlamak için yeterli gelire sahip olacağım.					
37	Emekli olduğum zaman borçsuz bir eve sahip olacağım.					
38	Emekli olduğum zaman beklenmedik harcamalar için yeterli paraya sahip olacağım.					
39	Sadece uzun vadeli sağlığıma yararlı olacak besinleri alıyorum.					
40	Bütün sağlıksız olan alışkanlıklardan kaçınıyorum.					
41	Fiziksel aktivite yapmaya çalışıyorum (örn : düzenli olarak yürüyorum , spor veya yoga yapıyorum vb.)					
42	Kanser, diyabet ve kalp hastalıklar gibi hastalıklar için asla bir sağlık taraması yaptırmadım.					
43	Ben asla bir sağlık check-up yaptırmadım.					
44	Bugün emekli olmak zorunda kalsam, benim zamanımla yapabileceğim pek çok şey var.					
45	Son zamanlarda yeni ilgi alanları, aktiviteler veya hobilerle meşgulüm.					
46	İş dışında yapmaktan hoşlandığım pek çok ilgilerim var.					
47	İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım.					
48	Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azalttım.					

EMEĞİNİZE SAĞLIK.TEŞEKKÜR EDİYORUM...